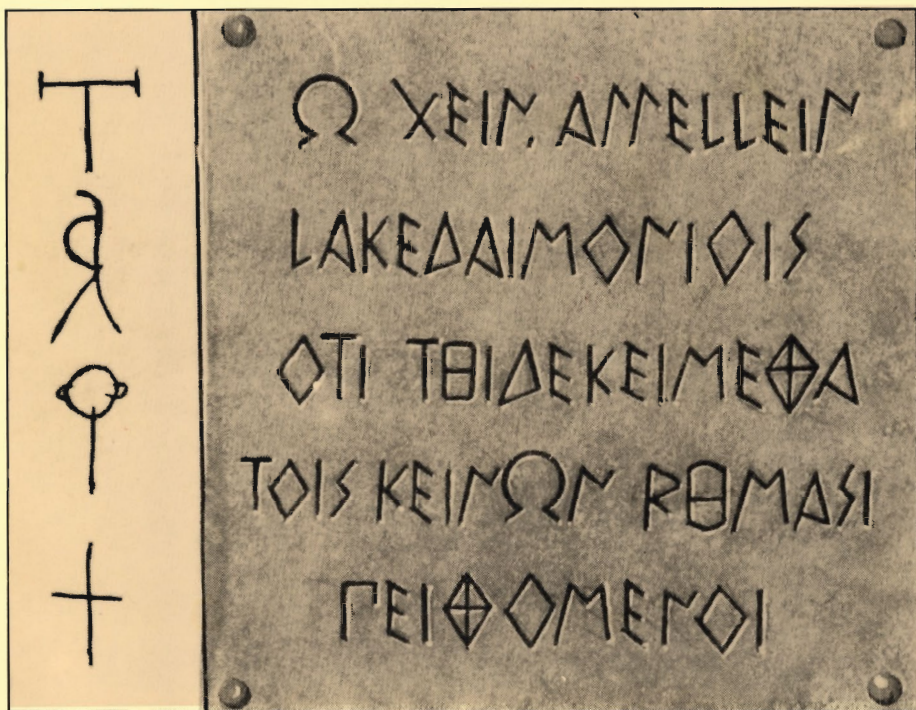

Ο Ε. ΣΛΗΜΑΝ,
Η ΙΘΑΚΗ
ΚΑΙ Η ΤΡΟΙΑ

ΔΑΥΛΟΣ

ΤΙΜΗ: ΔΡΧ. 400

ΠΡΟΓΝΩΣΗ ΘΑΝΑΤΟΥ: ΤΟ «ΠΑΡΑΛΟΓΟ»

Γλωσσολογικὲς ἀποδείξεις ὅτι οἱ Δωριεῖς
ὑπῆρξαν αὐτόχθον Ἑλληνικὸ φύλο

Η «ΠΟΛΙΤΙΚΗ», ΟΙ ΑΝΘΡΩΠΟΙ ΚΑΙ ΟΙ ΠΙΘΗΚΟΙ

ΔΑΥΛΟΣ

Μηνιαίο Περιοδικό

Κυδαθηναίων 29, Πλάκα
105 58 Αθήνα

Τηλ.: 3223957 ή 9841655.

Τα Γραφεία του Περιοδικού
λειτουργούν προτίες ώρες
9.30-13.30 καθημερινά.

Ίδιοκτήτης — Έκδοτης
— Διευθυντής:
ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ Ι. ΛΑΜΠΡΟΥ

Αρχαίας Μουσών 51
Παλιό Φάληρα

Φωτοστοιχοποίηση — Ατζέντα:
«Ν. ΜΑΥΡΟΜΥΝΑΪΗΣ & ΣΙΑ ΕΠΕ»

Μάγνη Η., Αθήνα, τηλ. 5221792.

Εκτύπωση-Βιβλιοδεσία:

«ΒΑΣΙΛΑΚΟΣ & ΣΙΑ ΕΠΕ»

Καλλιθέρας 119

Μπουρνάκι, τηλ. 5726819.

- Τιμή αντιτύπου: 400 δραχ.
- Έτησια συνδρομή: 4.000 δραχ.
- Οργανισμών κ.λπ.: 6.000 δραχ.
- Φωτοχρώμ: 2.500 δραχ.
- Εξωτερικά: 50 οοζζ. ΗΠΑ.

Οι συνδρομές προκαταβάλλονται
τον μήνα Ιανουάριο κάθε χρόνου.

**ΔΙΑΦΗΜΙΣΕΙΣ
ΔΕΝ ΔΗΜΟΣΙΕΥΟΝΤΑΙ**

Τα χειρόγραφα δεν επιστρέφονται.

Όλες οι συνειρματικές και τα
ταχυδρομικά εμπόσματα στη
διεύθυνση:

ΔΗΜ. Ι. ΛΑΜΠΡΟΥ, Μουσών 51
175 62, Π. Φάληρα, Αθήνα.

Παρακαλούνται οι συνδρομητές
που απελάσαν διεύθυνση να τα
χρηματοποιούν στο περιοδικό.

ΣΤΟ ΤΕΥΧΟΣ ΑΥΤΟ:

ΣΕΛΙΣ 5908:

Πρόγνωση θανάτου: Τό «Παράλογο»

Δ.Ι.Α.

ΣΕΛΙΣ 5909:

ΕΠΙΛΟΓΗ ΕΠΙΣΤΟΛΩΝ ΑΝΑΓΝΩΣΤΩΝ
ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ ΜΠΕΞΗΣ, ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΠΑΠΑΤΖΙ-
ΜΑΣ, ΑΠ. ΓΑΤΣΙΑΣ, Γ.Ι. ΓΑΛΑΝΟΠΟΥΛΟΣ, ΣΙΜΟΣ
ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΥ, ΔΗΜ. ΜΠΟΓΔΑΝΟΠΟΥΛΟΣ,
«ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ ΦΙΛΩΝ ΕΛΛΗΝΟΦΩΝΩΝ ΕΞΩΤΕΡΙ-
ΚΟΥ»

ΣΕΛΙΣ 5917:

‘Η «πολιτική», ό άνθρωπος και ό πύθηκος
MEREDITH F. SMALL

ΣΕΛΙΣ 5929:

Τά σφάλματα του ‘Ερρίκου Σλήμαν
στόν έντοπισμό τής ‘Ιθάκης και του ‘Ιλίου
ΚΩΝ. Β. ΚΟΥΤΡΟΥΒΕΛΗΣ

ΣΕΛΙΣ 5938:

Οί Νέοι. — Τά Γηρατειά
ΧΡΗΣΤΟΣ ΤΣΑΓΚΑΡΙΔΗΣ

ΣΕΛΙΣ 5939:

Οί Δωριείς είναι αυτόχθον έλληνικό φύλο
ΚΛΕΑΝΘΗΣ ΣΤΑΘΟΠΟΥΛΟΣ

ΣΕΛΙΣ 5948:

Τουριστικά
ΓΙΩΡΓΟΣ ΠΕΤΡΟΠΟΥΛΟΣ

ΣΕΛΙΣ 5951:

Δοκίμιο Σχετικιστικής ‘Ετυμολογίας
του Παγκόσμιου ‘Ελληνικού Λόγου
ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ Κ. ΓΑΤΣΙΑΣ

ΣΕΛΙΣ 5960:

«Μίμησις» και Τέχνη
Α.Ν. ΖΟΥΜΠΟΣ

ΣΕΛΙΣ 5965:

‘Απάντηση στόν καθηγητή κ. Γ. Βέλτσο **ΚΩΣΤΑΣ**
ΠΛΕΥΡΗΣ

ΕΠΙΛΕΓΜΕΝΗ ΑΝΕΚΔΟΤΗ ΠΟΙΗΣΗ:

‘Αρίφρων ό Σικυώνιος, ‘Αντ. Η. ‘Ηλιόπουλος, Εύριπί-
δης Βλαχόπουλος, ‘Αγγελική Σπουρλάκου, ‘Αλκιβιά-
δης Τζιούμας.

ΜΟΝΙΜΕΣ ΣΤΗΛΕΣ:

ΜΕΤΕΩΡΙΣΜΟΙ: σελ. 5927 • **ΑΚΡΟΒΟΛΙΣΜΟΙ:** σελ.
5957 • **ΑΙΣΙΜΑ ΚΑΙ ΑΔΗΡΠΤΑ:** σελ. 5949 • **Α-ΛΟΓΑ,**
Α-ΠΑΙΔΕΥΤΑ ΚΑΙ ΑΝ-ΙΣΤΟΡΗΤΑ: σελ. 5945 • **ΔΙΗ-**
ΓΗΜΑ: σελ. 5962 • **ΚΙΝΗΣΗ ΤΩΝ ΙΔΕΩΝ:** σελ. 5965.

Πρόγνωση θανάτου: Τὸ Παράλογο

1. Ὁ ἼΑνθρωπος εἶναι κομμάτι τοῦ Σύμπαντος. ἼΑνθρωπος ἐκτὸς Σύμπαντος δὲν νοεῖται, δὲν νοεῖ καὶ δὲν ὑπάρχει.
2. Λόγος εἶναι ἡ (πιστὴ) ἀντικατόπτριση τοῦ «τρόπου» λειτουργίας τοῦ Σύμπαντος (Φύσεως, Ἱστορίας, Νοῦ) στὸν «τρόπο» λειτουργίας τοῦ ἀνθρωπίνου ἐγκεφάλου.
3. Παράλογο εἶναι ἡ «ἀποσύνδεση» τῆς λειτουργίας τοῦ ἐγκεφάλου ἀπὸ τὴν λειτουργία τοῦ Σύμπαντος.
4. Ὁ Λόγος μόνος ὡς ὁμφάλιος λῶρος «τρέφει» τὸν ἼΑνθρωπο μὲ τοὺς μεταγγιζόμενους σ' αὐτὸν «χυμούς» τῆς Μεγάλης Μητέρας του — τοῦ Σύμπαντος.
5. Τὸ Παράλογο (ἡ ἀποκοπὴ τοῦ ὁμφαλίου λώρου) ἰσοδυναμεῖ μὲ τὸν θάνατο τοῦ ἐνδοσυμπαντικοῦ ἼΑνθρώπου.
6. Ἐκφραση τοῦ Λόγου στὸν ἼΑνθρωπο (καὶ στοιχειωδῶς στὰ ζῶα) εἶναι ἡ Λέξη (ἡ Γλῶσσα).
7. Αἰτιώδης σχέση μετὰξὺ Λέξεως (Γλῶσσας) καὶ Πραγματικότητας (λειτουργίας τοῦ Σύμπαντος) ἰσοδυναμεῖ μὲ τὴν ἐπιβίωση τοῦ ἼΑνθρώπου.
8. «ἸΑναιτιώδης σχέση» μετὰξὺ Λέξεως καὶ Πράγματος ἰσοδυναμεῖ μὲ τὸν θάνατο τοῦ ἼΑνθρώπου.

9. Ἡ «ἸΑναιτιώδης σχέση» μετὰξὺ Λόγου καὶ Πραγματικότητας ἀποτελεῖ τὸ Γενικὸ Δόγμα τοῦ Σύγχρονου ἼΑνθρώπου (στὴν Φιλοσοφία, τὴν Πολιτική, τὸ Πνεῦμα, τὴν Ἱστορία, τὴν ἴδια τὴ Γλῶσσα, τὴν Ἰπιστὴμὴ καὶ τὴν ἴδια τὴν Καθημερινὴ Ζωή).
10. Ἡ διανοητικὴ κατάσταση τοῦ Σημερινοῦ ἼΑνθρώπου ἀντιστοιχεῖ μὲ «κακὴ πρόγνωση» (= ἐπικείμενο θάνατο).

11. Μοναδικὸ φάρμακο, ἂν μπορῇ τώρα πιά νὰ ἐφαρμοσθῇ, εἶναι ἡ ἀποκατάσταση τοῦ Λόγου.

Δ.Ι.Α.

Υ.Γ. Γιὰ τὸ ρόλο εἰδικὰ τῆς Γλῶσσας στὴν ἐπιβίωση βλέπετε στὴ στήλη «Μετεωρισμοὶ» τοῦ παρόντος τεύχους τοῦ «Δαυλοῦ» τὸ σημεῖωμα: «Ὁ ρόλος τῆς Γλῶσσας ἀπὸ διπλὴ σκοπία: α) τῶν “ἀπλῶν συναρτήσεων”, β) τῶν “διαφορικῶν”».

ΕΠΙΛΟΓΗ ΕΠΙΣΤΟΛΩΝ ΑΝΑΓΝΩΣΤΩΝ

Γιὰ ποιὰ «Ἑλλάδα» καὶ ποιὰ «Εὐρώπη» μιλάμε;

Κύριε διευθυντά,

Θέλω νὰ γράψω κάτι γιὰ τὴν «*Ἱστορία τῆς Εὐρώπης*», ἀπὸ τὴν ὁποία ἐμεῖς, ἕνας ὄχλος συνηθισμένος σὲ κολακεῖες καὶ «μπράβο» ποὺ δὲν ἀξίζει, θιγθήκαμε, γιὰτὶ τάχα προσεβλήθη ἡ ἐλληνικὴ μας ταυτότητα — αὐτὴν ποὺ πρὸ πολλοῦ ἔχομε χάσει — ἀπὸ τὰ ἀναφερόμενα στὸ βιβλίο αὐτό. Ἐμεῖς γεννήσαμε τὴν Εὐρώπη — ἀπὸ ὅλους παραδεκτό, πιστοποιεῖται καὶ ἀπὸ τὸν σχετικὸ μῦθο —, ἀλλὰ ἡ Εὐρώπη μᾶς ἀπαρνήθηκε. Ὁ Δίας-ταῦρος, ποὺ μετέφερε τὴν Εὐρώπη πάνω στὴν ράχη τοῦ στὴν Κρήτη, χάθηκε καὶ μαζί του καὶ ἡ πραγματικὴ Ἑλλάδα. Αὐτὴν τὴν Εὐρώπη δὲν μποροῦμε νὰ τὴν διεκδικήσουμε. Δὲν μᾶς ἀνήκει πλέον. Ἄλλοι τὴν καπηλεύτηκαν, ἀφοῦ ἐμεῖς ἔμμεσα ἀπαρνηθήκαμε τὴν πατρίδα.

Οἱ μόνοι ποὺ θὰ μποροῦσαν νὰ τὴν διεκδικήσουν, θὰ ἦταν οἱ πραγματικοὶ Ἕλληνες μὲ τὴν ἱστορία τους καὶ τὸν πολιτισμὸ τους καὶ ὄχι ὅσοι ἔζησαν στὸν γεωγραφικὸ χῶρο τῆς Ἑλλάδος ἀπλᾶ, ἐπιφανειακά, χωρὶς νὰ μπορέσουν νὰ νιώσουν τὴν ἴδια τὴν ἰδέα τῆς ἐλληνικότητας. Αὐτοὶ ἦταν οἱ πραγματικοὶ βάρβαροι τοῦ μεσαίωνα, τῆς ἀναγέννησης καὶ τῶν νεωτέρων χρόνων: Ἀνθρώποι ποὺ δὲν σεβάστηκαν τὴν κληρονομία τους καὶ τὸ χῶμα τῆς γῆς ποὺ πατᾶνε. Καὶ μίλησαν γιὰ βυζαντινὸ πολιτισμὸ στὴν ἐκπομπὴ τῆς Ε.Τ.Ι., «ποὺ διέδωσε τὴν ἰδέα τῆς Εὐρώπης». Ἀκούστηκε ἀκόμα, ὅτι τὸ Βυζάντιο ἦταν ἡ **πρώτη** μορφή πανεθνικοῦ εὐρωπαϊκοῦ κράτους. Πόσο θράσος, ἀλήθεια, νὰ ξεχνᾷ κανεῖς τὴν λαμπρὴ ἀθηναϊκὴ δημοκρατία — περνώντας τὴν σὲ θέση δευτερευούσης σημασίας —, μητέρα ὅλων τῶν συγχρόνων ἐλευθέρων πολιτευμάτων, τὴν μητέρα τοῦ ἐλευθέρου σκεπτομένου ἀνθρώπου... Ἄν δὲν ὀφείλουμε στὴν δημοκρατία τὴν σημερινὴ σταθερότητα στὸν εὐρωπαϊκὸ χῶρο, τότε, ἀλήθεια, ποὺ τὴν ὀφείλουμε;

Καὶ αὐτοὶ ποὺ διέσωσαν καὶ διέδωσαν τὴν ἐλληνικὴ κληρονομία μετὰ τὴν πτῶση τοῦ Βυζαντίου, πλήρεις ἐλληνικῆς παιδείας καὶ ἀδιάφοροι ὡς πρὸς τὸ θρήσκευμα, τὸν Πλάτωνα καὶ τὸν Ἀριστοτέλη δίδαξαν στὴν Εὐρώπη καὶ ὄχι τὸ δόγμα. Ἀπὸ αὐτὲς τὶς ἰδέες γεννήθηκε ἡ ἀναγέννηση, ἐνῶ ἐμεῖς στὸν γεωγραφικὸ χῶρο τῆς σημερινῆς Ἑλλάδος, ἀντὶ νὰ προχωροῦμε πρὸς τὸ φῶς, βυθιζόμασταν ὅλο καὶ περισσότερο στὸ σκοτάδι, ἔχοντας ἐμπιστευτεῖ στὸν δογματισμὸ τὴν διαφώτιση τοῦ γένους. «Θέλημα Θεοῦ», δυστυχῶς... Χάσαμε τὶς πραγματικὲς μας ρίζες, ποὺ πνίγηκαν ἀπὸ τὶς παραφυσικὲς τῆς ἀμάθειας καὶ τοῦ θρησκευτικοῦ σκοταδισμοῦ. Καὶ δώσαμε ἔτσι τὸ δικαίωμα στοὺς εὐρωπαϊοὺς-βαρβάρους, ποὺ δημιουργήσαμε, νὰ ἐλπίζουν.

Ἡ ὕβρις σὲ ὅλο τῆς τὸ μεγαλεῖο, δημιούργημα τῆς δικῆς μας ἀνέχειας καὶ ἀδιαφορίας. Σήμερα μὲ τὴν συγγραφὴ αὐτοῦ τοῦ ἔργου πραγματώνεται ἕνα πολὺ μεγάλο χτύπημα, ὄχι ὅπως οἱ περισσότεροι ἰσχυρίστηκαν εἰς βά-

ρος τῆς Ἑλλάδας — τῆς δικῆς τους «Ἑλλάδας», ὅπως οἱ ἴδιοι τὴν δημιουργήσαν, ὑλικὴ καὶ ἀκίνητη —, ἀλλὰ εἰς βάρος τῆς ἴδιας τῆς Εὐρώπης, μᾶς κόρης χωρὶς πατέρα.

«*Εὐρωπαϊκὴ ἱστορία τῆς Εὐρώπης*». Ἱστορία τῆς ἰουδαιορρωμαϊκῆς Εὐρώπης. Ναί, ἐδῶ σίγουρα δὲν ἔχουν θέση οἱ πραγματικοὶ Ἕλληνες· καὶ αὐτὸ εἶναι τιμὴ καὶ ὄχι ντροπὴ γιὰ αὐτοὺς τοὺς λίγους, ποὺ μεῖναν καὶ μένουν διαχρονικὰ στὸ διάβα τῶν αἰώνων πιστοὶ στὶς ἐπάλξεις τοῦ ἑλληνισμοῦ.

Διατελῶ

Εὐάγγελος Μπεξῆς

Ἀρχαιολόγος
Σούδα, Κρήτης

Ποιοὶ κρύβονται πίσω ἀπὸ τὸν διεθνὴ Μισελληνισμό;

Ἀγαπητὲ «Δαυλέ»,

Σᾶς συγχαίρω, ποὺ πρωτοστατεῖτε εἰς τὸν εὐγενὴ καὶ θαρραλέο ἀγῶνα γιὰ τὴν ἀποκατάσταση τῆς ἱστορικῆς ἀληθείας, ἀποκαλύπτοντας τὴν πραγματικὴ φύσι καὶ προέλευσι τοῦ ἐξαμβλώματος τῶν Φράγκων «ἐπιστημόνων», οἵτινες ἐπικροτοῦν/ἐπιβεβαιώνουν κατὰ τὸν πανηγυρικώτερον τρόπον, ὅτι ὄντως ἡ Λατινογενὴς-Ρωμαϊκὴ-Ἀγγλοσαξωνικὴ Ἑσπερία ἐπιδιώκει διὰ μίαν εἰσέτι φορὰν τὸν ἐνταφιασμὸν-ὑπονόμευσιν τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Τί ἄλλο μπορεῖ νὰ σημαίνει ἡ χαρακτηριστικὴ «ἐπιστημονικὴ» διαβεβαίωσις τοῦ τερατουργήματος αὐτοῦ, ὅτι μεταξὺ τῶν ἐχθρῶν καὶ «πολιορκητῶν» τῆς Εὐρώπης τῶν συμπεριλαμβανονται οἱ Ἕλληνες;

Θὰ ἐπεθύμουν, ὥστόσο, νὰ διατυπώσω ὠρισμένες παρατηρήσεις στὸ κατὰ τὰ ἄλλα ἔξοχο ἄρθρο τῆς γαλλίδας ἀκαδημαϊκοῦ καὶ ἱστορικοῦ κυρίας Ζακλὶν ντὲ Ρομιγύ. Πρὸς Θεοῦ, εἶναι ἀφάνταστη ἀφέλεια, ὀφειλομένη κατὰ τὴν γνώμη μου σὲ δική μας, ἑλλαδικὴ ὀλιγωρία καὶ ἀκηδία, νὰ διαχωρίζονται ἀκόμη καὶ ἀπὸ φιλέλληνες καὶ ἑλληνιστὰς οἱ Ἕλληνες ἀπὸ τοὺς Μακεδόνες, διατυπώνοντας μάλιστα τὴν ἀνιστόρητη/ἀβασάνιστη ἄποψι, ὅτι οἱ «Μακεδόνες» κατέλυσαν τὶς ἑλληνικὲς πόλεις-κράτη, συνέτριψαν δῆθεν τὸ ἑλληνικὸν ἄστυ... (Παραεμπιπτόντως ἄς μὴ μᾶς διαφεύγῃ τὸ γεγονὸς τῆς συνεχιζομένης, ἀσφαλῶς

ὄχι ἀθῶας, «ἐρωτοτροπίας» τοῦ προκαθημένου τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας κ. Βοϊτύλα μὲ τοὺς πλαστογράφους-παραχαράκτες τῶν Σκοπίων).

[...] Τέλος, εἰλικρινῶς δὲν θέλω νὰ πιστέψω τὴν φήμη, ὅτι πίσω ἀπὸ τὰ «ἰσχυρὰ κέντρα συμφερόντων» καὶ τὴν πρόθυμη συγκατάθεσι τοῦ «Πρωθυπουργοῦ» τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης, σοσιαλιστοῦ καὶ συμπαθοῦς κατὰ τὰ ἄλλα κ. Ντελόρ, κρύπτεται ἐβραϊκὸς δάκτυλος. Ἡ στενὴ φιλία μου μὲ Ἰσραηλίτες καὶ Ἰσραηλινούς καὶ ἡ μακροχρόνιος ἐντρύφησίς μου εἰς ἔργα τῆς ἐβραϊκῆς διανοήσεως καὶ τέχνης μὲ ἐμπόδιζαν, ἕως τώρα, νὰ δεχθῶ τὴν ἐθνικοσοσιαλιστικὴ καὶ ζηλωτικὴ θέσι ὅτι ἀπὸ αἰώνων διεξάγεται ἀμείλικτος πόλεμος μεταξὺ τοῦ ἑλληνικοῦ πνεύματος καὶ τῆς ἐβραϊκῆς νοστοροπίας...

Ἐλπίζω, γρήγορα οἱ Εὐρωπαῖοι ἑταῖροι μας νὰ συναισθανθοῦν τὸ κολοσσιαῖον σφάλμα τῶν. Ἐτι περισσότερο εὐελπιστῶ, οἱ ἀπανταχοῦ Ἕλληνες καὶ Ἑλληνόφρονες νὰ συν-εἰδητο-ποιήσουν ἀφυπνιζόμενοι τὸν διαφαινόμενο κίνδυνον νέας Ἀλώσεως τοῦ Ἑλληνισμοῦ.

Μετ' ἐκτιμήσεως,
Ἀθανάσιος Κ. Παπατζίμας
25 Norfolk Square
London W2 1RX
ENGLAND

Θά κάνω απεργία μόνον, όταν...

Κύριε διευθυντά,

Με άφορμή τις πρόσφατες απεργίες των εκπαιδευτικών επιθυμώ να δηλώσω ως εκπαιδευτικός εν ενεργεία (γυμνασιάρχης) τὰ ακόλουθα: Θά κάνω απεργία μόνο, όταν μπῆ ως άδιαπράγματετος όρος μιὰ έπίσημη διακήρυξη των όργανων τῆς απεργίας, πού θά λέη έπί λέξει:

«Ζητούμε όσα κλέψαν τὰ τελευταία χρόνια μέ διαφόρους τρόπους άπ' τόν έλληνικό λαό, πού τους έμπιστεύτηκε, ούτως ώστε τήν πτώχευση και τήν χρεοκοπία νά μὴν τήν πληρώσει μόνος του — τουλάχιστον — ό λαός [= έμεις], αλλά και οί εκμεταλλευτές μας.

» Αποκηρύσσουμε ακόμα μέ βδελυγμία τὰ όποια κουκουλώματα ακούγεται πώς μεθοδεύονται, γιά νά σκεπαστούν τὰ σκάνδαλα τὰ τωρινά, όπως σκεπάστηκαν τὰ χθεσινά: φάκελος Κύπρου, άρχεία ΕΣΑ, Κοσκωτάς, δώξιμο άμερικανικών στρατευμάτων κατοχής και ξεπούλημα κυριαρχικών δικαιωμάτων στην ελληνική επικράτεια.

» Ζητούμε άκόμη, οί όλέθριες εκπαιδευτικές «μεταρρυθμίσεις» [= άπορρυθμίσεις], πού πραγμάτωσαν σ' όλες τις βαθμίδες τῆς εκπαίδευσης άπ' τό 1976 και δώθε, νά άνακληθούν άμέσως και νά δοθῇ έπίσημη διαβεβαίωση άπ' τήν κυβέρνηση ότι άπ' τήν καινούργια σχολική χρονιά 1990—1991 δέν θά χαράζουν πλέον οί γνωστοί άγνωστοί τήν εκπαιδευτική πολιτική τῆς πατρίδας μας.

» Ζητούμε νά επανέλθῃ ό αυστηρός έλεγχος και ή αξιολόγηση του έργου στην Παιδεία των διδασκόντων και των διδασκομένων. Για τόν σκοπό αυτό όσοι άγράμματοι μέ μοναδικό προσόν τήν δουλοφροσύνη τους κατέχουν σήμερα τις θέσεις στα πανεπιστήμια και τὰ άνώτερα εκπαιδευτικά ιδρύματα νά «άπελαθούν» άμέσως άπό κεί ως ζημιόγονοι παράγοντες τῆς προκοπῆς του λαού μας. Ός λύση του βιοτικού πλέον προβλήματος των καρεκλοκένταυρων τούτων προτείνουμε τήν μετάταξή τους σε άλλες υπηρεσίες. (Μας λείπουν έξ άλλου σήμερα καμμιά σαρανταριά χιλιά-

δες νοσοκόμοι και φύλακες τῆς λυμαιομένης άπό πυρομανείς υπαίθρου. Στην παιδεία οί άνθρωποι αυτοί κάνουν κακό, ένώ έτσι κάπου θά χρησιμεύσουν...).

» Απαιτούμε, έπίσης: τó τιμητικό άξίωμα του «Ακαδημαϊκού» νά μὴν έχη μισθό, έφ' όσον τὰ μέλη τῆς Ακαδημίας έχουν άλλους παχυλούς μισθούς και υπέρογκες συντάξεις άπό προηγούμενες «δουλειές» τους. Σε περίπτωση μάλιστα πού οί ακαδημαϊκοί συνεχίσουν νά μὴν προσφέρουν άπολύτως τίποτα, νά αντικατασταθούν.

» Τέλος στην διδακτέα ύλη τῆς ύποχρεωτικής εκπαίδευσης νά δοθούν έγγυήσεις γιά τήν άριστη γνώση τόσο των καθηγητών όσο και των μαθητών είτε του γραπτού είτε του προφορικού Έλληνικού λόγου άπ' όλη τήν περίοδο τῆς ιστορίας του άναλογικώς.

» Νά φύγουν τὰ ψέμματα άπ' τὰ βιβλία τῆς ιστορίας και νά πάψουν οί παρασιωπήσεις ιστορικών συμβάντων. Νά χρησιμοποιούνται άποκλειστικά πηγές και νά καταργηθούν άμέσως τὰ έγχειρίδια πού άποβλακώνουν. Τό ίδιο ισχύει και γιά τὰ έγχειρίδια των θρησκευτικών, τῆς φυσικής, τῆς χημείας, των μαθηματικών κ.τ.λ. Στα θρησκευτικά νά χρησιμοποιούνται μόνο τὰ βιβλία τῆς Αγ. Γραφῆς στην γλώσσα πού γράφτηκαν τὰ πατερικά κείμενα (πηγές), τὰ λειτουργικά βιβλία τῆς εκκλησίας και ένδεχομένως κείμενα (άπό πηγές) όποιωνδήποτε θρησκευμάτων. Αντί γιά έγχειρίδια νά δοθούν όργανα στη φυσικοχημεία και οί μαθητές μέσα άπό πειράματα και παρατηρήσεις μέ κράτημα σημειώσεων νά βιώνουν τήν γνώση. Νά δοθῇ ιδιαίτερη προσοχή στις τωρινές ισχύουσες έν προκειμένω θεωρίες τῆς κβαντομηχανικής, τῆς σχετικότητας κ.ο.κ. Μέ πρακτικό τρόπο νά δοθῇ ή γνώση και στα μαθηματικά, ιδίως στην γεωμετρία και τους ηλεκτρονικούς ύπολογιστές. Οί ξένες γλώσσες νά διδάσκονται σωστά κι όχι ως «πασαλείμματα». Στην μουσική νά δοθῇ ή άρμόζουσα εκτίμηση και διδασκαλία τῆς δικῆς μας (βυζαντινῆς) μουσικῆς, τουλάχιστο τόσο όσο και τῆς ξέ-

νης [= ευρωπαϊκής]. “Φυσικές ιστορίες”, “ζωολογίες” κλπ. να γίνονται και εμπειρικά με καλλιέργεια φυτών στους σχολικούς χώρους, έκτροφη πουλερικών κ.ά. ζώων».

‘Εγώ, ἄν δὲν ζητηθοῦν αὐτὰ τουλάχιστον, δὲν ἀπεργῶ. «Καρφὶ δὲν μοῦ καίγεται» γιὰ 5 δεκάρες παραπάνω ἢ παρακάτω, ποὺ κι αὐτὲς τίς ἐξανεμίζει ὁ καλπάζων πληθωρισμός. Δὲν εἶμαι εὐτελὴς οὔτε ἐκβιαστής καὶ δὲν θέλω νὰ πέσω στὴν παγίδα ποὺ ‘ρίξαν τὸ «συνδικαλιστικὸ κίνημα»: νὰ κάνη —λέει— «ἀγῶνα» γιὰ λίγα ψωροχιλιάρικα. ‘Εγὼ λέω: «‘Εδῶ ὁ λαὸς μας χάνεται κι ὁ συνδικαλισμός χτενίζεται». Γιὰ παράδειγμα: — Πότε ἐνδιαφέρθηκαν αὐτοὶ γιὰ τὴν καταστρατήγηση καὶ φαλκίδευση (ὑπὸ τοῦ ἰδίου τοῦ κράτους!) τῆς δῆθεν «ὑπο-

χρεωτικῆς» παιδείας; Δέστε στὰ Γυμνάσια τί γίνεται: Πόσοι εἶναι οἱ «γραμμένοι» καὶ πόσοι οἱ φοιτῶντες; καὶ θὰ καταλάβετε τὸν ἐμπαιγμό, ἀλλὰ δυστυχῶς καὶ τὴν συνεργασία στὸν ἐμπαιγμὸ ποὺ κάνει ὡς τώρα ὁ συνδικαλισμός διὰ τῆς ἀποσιωπῆσεως τοῦ φριχτοῦ αὐτοῦ θέματος.

Μὲ λίγα λόγια, εἶναι βλακεία νὰ νοιαζόμαστε μόνο «γιὰ τὰ λεφτὰ» καὶ κυρίως γι’ αὐτά, καὶ ν’ ἀφήνουμε ὅλα τ’ ἄλλα κατ’ ἐξοχὴν ἐκπαιδευτικὰ θέματα «νὰ πᾶν» στ’ ἀνάθεμα.

Μετὰ τιμῆς

Ἀπόστολος Κ. Γάτσιος

Διευθυντὴς Γυμνασίου Ἀγγείου

Βενιζέλου 14, Γαστοῦνη

Τηλ. 0623/32102

«Ἀνησυχίες νέου γιὰ τὴν ἐπιβίωση τῆς Ἑλλάδος»

Κύριε διευθυντά,

Σχετικὰ μὲ τὴν ἐπιστολὴ τοῦ νεαροῦ Α. Ρεντούλη ἀπὸ τὸ Ναύπλιο, μὲ τὸν πιὸ πάνω τίτλο, ποὺ δημοσιεύθηκε στὸ τεῦχος 101 τοῦ Μαΐου 1990 τοῦ «Δ», θὰ ἤθελα νὰ διατυπώσω καὶ ἐγὼ τίς ἀπόψεις μου, θεωρώντας τες σὰν ἀπάντηση στοὺς προβληματισμοὺς τοῦ φίλου μας.

— Πράγματι ἐξεπλάγην διαβάζοντας τὸ γράμμα σου μὲ τοὺς προβληματισμοὺς καὶ τίς σκέψεις ποὺ ἐκφράζεις διὰ μέσου αὐτοῦ. Παρόλῃν τὸ νεαρὸν τῆς ἡλικίας σου, ἀπὸ τὴν ὁποία δὲν ἀπέχω κι ἐγὼ πολὺ —εἶμαι 27 ἐτῶν —, βρίσκω τίς ἀνησυχίες σου αὐτὲς ἀρκετὰ ὥριμες καὶ ἐπίκαιρες. Θεωρῶ κι ἐγὼ πολὺ σπουδαῖα, σὰν ἀντικείμενα προβληματισμοῦ, τὴν ἐθνικὴ συνείδηση τῶν νεοελλήνων σήμερα καὶ τὰ προβλήματά της, καθὼς καὶ τὸν προσδιορισμὸ τῶν κινδύνων γιὰ τὴν ἐδαφικὴ ἀκεραιότητά της Ἑλλάδος.

Ἡ ἐθνικὴ μας συνείδηση δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο ἀπὸ τὴν γνώση — τὴν καλὴ γνώση — τῆς ἐθνικῆς μας ὑπάρξεως. Ἡ ὑπαρξὴ μας σὰν ἔθνος ἀποτελεῖ ἓνα σύμπλεγμα σωρείας πραγμάτων ἢ γλῶσσα μας, ἢ θρησκεία μας, ὁ πολιτισμὸς μας ἀποτελοῦν τὰ κύρια στοιχεῖα τῆς ταυτότητάς μας σὰν ἔθνος. “Ὅλα αὐτὰ καὶ ἄλλα καλὸν εἶναι

κάποια στιγμή νὰ ἀποφασίσουμε νὰ τὰ μάθουμε, νὰ τὰ ἐνστερνιστοῦμε καὶ νὰ τὰ μεταδώσουμε στοὺς ἐπόμενους. “Ἀλλωστε ἔνας ἀπὸ τοὺς ρόλους τοῦ ἀνθρώπου εἶναι καὶ ὁ «μεταδοτικὸς» — βέβαια χαρακτηριζόμενος ἀπὸ δημιουργικὴ ἀφομοίωση αὐτῶν. Βέβαια, πῶς θὰ ὑπάρξῃ δημιουργικὴ ἀφομοίωση αὐτῶν τῶν τόσο σπουδαίων γνωσιολογικῶν στοιχείων, ἂν τὰ θέματα αὐτὰ τὰ ἔχουμε ἀναγάγει σὲ στοιχεῖα πολιτικῶν παιχνιδιῶν καὶ κομματικῶν «ἐξάρσεων»; Πῶς ζητοῦμε νὰ μάθουν οἱ νέοι μας τὴν γλῶσσα τους, ὅταν τὴν κακοποιῶμε καθημερινά, ὅταν βγάζουμε οὐσιαστικὰ ὡς ἄχρηστη τὴν ἀρχαία γλῶσσα ἀπὸ τὸ γυμνάσιο, ἐγκαταλείποντας τὸν γνωσιολογικὸ μας πλοῦτο στὴν λαίλαπα τῆς ἀσχετοσύνης τοῦ καθενὸς ἀπὸ μᾶς, ἐξυπηρετώντας κάποιων λίγων ἢ καὶ πολλῶν τὰ συμφέροντα τὰ συγκυριακά;

Βέβαια θὰ ἤθελα νὰ ἐπισημάνω καὶ κάτι ἄλλο στὸ γράμμα σου τὸν πεσσιμισμό. Κατανοῶ, διότι κι ἐγὼ νέος εἶμαι καὶ γιὰ κάθε ἀπογοήτευση ποὺ ἔνιωθα ἀπὸ τὸ περιβάλλον δημιουργεῖτο μέσα μου ἔντονη ἡ τάση τῆς συντέλειαις τοῦ κόσμου. Σὲ διαβεβαιώνω λοιπόν, χωρὶς καμμία τάση διδασκαλισμοῦ, ὅτι τὰ πράγματα ἔχουν καὶ τὴν αἰσιόδοξή τους πλευρά· πλευρὰ ποὺ θὰ

πρέπει να την βλέπουμε σε κάθε διαπίστωση ενός προβλήματος μιάς κακώς κείμενης κατάστασης.

Όντως η έθνική μας συνείδηση βρίσκεται σε κίνδυνο. Το αν είναι μεγάλος ή μικρός, εξαρτάται από το αποτέλεσμα. Δεν παύω όμως να πιστεύω και να ελπίζω στον "Έλληνα". Όπως έπειτα από 400 ολόκερα χρόνια Τουρκοκρατίας και κινδύνων ούσιαστικού άφανισμού ο Έλληνισμός επέζησε και ξανάναψε και συνεχίστηκε, έτσι και σήμερα ελπίζω σε καλύτερες μέρες. Τις μέρες αυτές θα τις ξημερώσουμε εμείς οι ίδιοι. Δεν έχω σκοπό να αφήσω στην λαίλαπα των καιρών μας την κληρονομιά μου, την συνειδήσή μου, και πιστεύω πως ούτε και έσύ. Χρειάζεται κάποια περίοδος ύπομονης, άναμονης, κατάρτισης, γνώσης και άγωνα. Τόσα χρόνια ζούσαμε απομονωμένοι από τον έξω κόσμο. Μην ξεχνάς τα 400 χρόνια, τους εμφύλιους, τους παγκόσμιους... Δεν είμαστε δα και καμιά τεράστια πληθυσμιακή χώρα, με κοινωνικοοικονομική αυτοδυναμία. Για κύτταξε πού βρίσκεται η Ελλάδα μας γεωγραφικά στον χάρτη, και πού για παράδειγμα ή Σουηδία! Ο Έλληνας χρειάζεται χρόνο, χρόνο για να πειστεί, να πονέσει και να σκεφτεί πως θα δράσει. Δεν μπορεί να μην ακολουθήσει την εξέλιξη, όσο και αν δεν ξέρουμε να την τιθασέψουμε προς το παρόν.

Μην ξεχνάς, πως βρίσκόμαστε μεταξύ της ανεπτυγμένης Ευρώπης και της αναπτυσσόμενης Αφρικής. Ακόμη «ποτιζόμαστε» με τα ξένα, χωρίς να έχουμε αρχίσει την δημιουργική αφομοίωση. Αφεθήκαμε στα χέρια της εξέλιξης: κάποτε θα έπρεπε να γίνει - έτυχε σε μας. Μην ξεχνάς πως στον καιρό μας πραγματοποιούνται τεράστιες αλλαγές, αλλαγές που είναι καθοριστικές για την πορεία πολλών λαών (Ρωσία, Ρουμανία, Βουλγαρία, Πολωνία κλπ.). Δεν είναι τυχαίο, πως πολλά κράτη από αυτά έχουν σαν κύρια θρησκεία τον Χριστιανισμό, δόγμα που υφίσταται αρκετές βολές από ξένους και με αρκετές αίρέσεις. Όπως επίσης δεν είναι τυχαίο, πως η ανεπτυγμένη Ευρώπη (Αγγλία, Ιταλία κλπ.) έχει τον Καθολικισμό σαν κύρια θρησκευτική της πίστη.

Μην νομίζεις λοιπόν, ότι οι αλλαγές που συντελούνται, ακόμη και στην Άπω Ανατολή, δεν είναι αποτέλεσμα του Δυτικοευρωπαϊκού πολιτισμού. Η αντίδραση διακρίνεται σε βίαιη έως και παθητική. Η συνειδησιακή αφύπνιση των Ελλήνων δεν θα άργήσει να έρθει. Άλλωστε σαν κι εσένα, σαν και μένα, είναι χιλιάδες νεοέλληνες σήμερα. Αυτό οδηγεί προς την συνειδητοποίηση του προβλήματος και στην προσπάθεια έντοπισμού λύσεων. Απαιτούνται πλέον άμεσα και γρήγορα να πάρουμε το θέμα στα χέρια μας, εμείς οι νέοι με τα νέα μας μυαλά και την τάση για ανανέωση των παλαιών λαθών και να βρούμε την λύση. Και θα την βρούμε. να είσαι σίγουρος! Αισιοδοξώ και εύελπιστώ, γιατί πιστεύω σε σένα και σε ανθρώπους σαν και εσένα, που δεν επαφίενται σε έντοπισμούς προβλημάτων, αλλά προσπαθούν να αντιπαραβάλουν λύσεις, όπως ή επάνοδος των Αρχαίων Έλληνικών στα σχολεία, μαθήματα στα σχολεία και στα Πανεπιστήμια της Έλληνικής μας παράδοσης και του πολιτισμού μας, δημιουργία πολιτισμικών θεμάτων από Έλληνες για Έλληνες κι όχι από ξενοέλληνες σε άμφιλεγόμενους Έλληνες, αγάπη για την χώρα τούτη και υπεράσπιση της κληρονομιάς μας και της εδαφικής μας ακεραιότητας, έντοπισμός του προβλήματος της υπογεννητικότητας και κίνητρα για εξάλειψή του με ανάπτυξη των οικογενειακών και θρησκευτικών μας θεσμών και μια σειρά άλλων μέτρων και αντιμέτρων προστασίας και ανάπτυξης με αποφυγή των σκοπέλων της πιθηκιστικής μας εποχής και νοοτροπίας. Το να γνωρίζεις το περιβάλλον στο οποίο ζεις είναι ανάγκη, το να μην δημιουργείς όμως είναι έγκλημα. Μάλιστα σήμερα, πού η δυνατότητα γνώσης και ευφυίας είναι πολύ πιο μεγάλη απ' ό,τι των πατεράδων μας και, πόσο μάλιστα, των παππούδων μας...

Θα ήθελα και πάλι να ευχαριστήσω δια μέσου αυτών των στηλών όλους εσάς που δουλεύετε διαρκώς για την συνειδησιακή μας αφύπνιση και να σας παρακαλέσω να αισιοδοξείτε κάθε στιγμή, δημιουργώντας τις προϋποθέσεις για ένα καλύτερο αύριο. Και να είμαστε σίγουροι, πως θα το κατα-

σκευάσουμε αυτό, δουλεύοντας όλοι συνειδητά και ούσιαστικά.

Με φιλικούς χαιρετισμούς

Γ.Ι. Γαλανόπουλος

Λ. Κηφισίας 255 — Τηλ. 6501244
14561 — Κηφισιά Ἀττικής

Ἡ πνευματικὴ κατάσταση τῶν Ἑλληνοαμερικανῶν

Ἀγαπητοὶ κ.κ. τοῦ «Δαυλοῦ», σᾶς χαιρετῶ.

Εὐρίσκομαι εἰς Ἀμερικὴν ἐπὶ δεκαπενταετίαν ἀσχολούμενος ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον μὲ μουσικὴν «μεταπολιτικὴν», ὅπως τὴν ἀποκαλῶ, καθὼς καὶ μὲ ὀλίγην ποίησιν. Τὸ περιοδικό σας τὸ ἀνακάλυψα, ὅταν ἦλθα στὴν Ἑλλάδα τὸ '86. Τὸ ὑλικό του τὸ τόσο ἑλληνικό ἔχει ἀντικαταστήσει ἐξ ὀλοκλήρου τὶς διαφορὲς μελέτες πού ἔτρεχα νὰ κάνω στὶς διαφορὲς βιβλιοθήκες ἐδῶ κι ἐκεῖ. Εἶναι λυπηρόν, πού τὰ σχολεῖα μας δὲν μᾶς διδάσκουν αὐτὲς τὶς ἀλήθειες, παρὰ ἀρέσκονται σὲ ἐπιφανειακὲς ψευτομυθολογίες.

Δυστυχῶς ἐδῶ πού βρίσκομαι δὲν ἔχω συναντήσει Ἑλληνες, πού νὰ ἐνδιαφέρο-

νται γιὰ γνώσεις στὶς γραμμές τοῦ «Δαυλοῦ». Κάποιοι ὀργανισμοὶ καὶ κάποιοι σύλλογοι πού ὑπάρχουν ἱκανοποιοῦνται μὲ ἐπιφανειακὲς ἀερολογίες περὶ Ἑλλάδος καὶ συνήθως δὲν κάνουν τίποτα, παρὰ νὰ παπαγαλίζουν διάφορα χωρία τῆς ἱστορίας μας. Λυπᾶμαι, πού δὲν ἔχω νὰ σᾶς ἀναφέρω πολλὰ ἀπὸ τὸ ἐνεργητικό μου, καθ' ὅτι ὅλες μου οἱ προσπάθειες γιὰ νὰ ὑπάρξῃ κάποια πνευματικὴ ἀναβάθμιση τῶν Ἑλληνοαμερικανῶν ἀπέτυχαν.

Σᾶς χαιρετῶ

μετὰ τιμῆς καὶ εὐχαριστιῶν

Σίμος Ἀναγνώστου

112 Hessian Av.

National Park NS08063

USA

Ἡ ἑλληνικότης τῆς Ἡπείρου καὶ οἱ Ἀλβανοὶ

Κύριε διευθυντά,

Παρακαλῶ θερμὰ νὰ καταχωρίσετε στὶς φιλόξενες σελίδες τοῦ «Δαυλοῦ» τὶς παρακάτω γραμμές — ἀναγκαία ἀπάντηση στὴν ἐπιστολὴ («Δαυλός», σ. 5763) τοῦ κ. Δ. Καλατζῆ, ἡ ὁποία σχολιάζει τὴν περὶ τῆς Ἡπείρου μελέτη μου («Δαυλός», σ.σ. 5622-26).

1. Ἡ μελέτη μας παραπέμπει σὲ συγκεκριμένες πηγές διὰ τὰ ὅρια καὶ τὴν ἔκταση τῆς Ἡπείρου, πού «δὲν εἶναι διαφιλονικούμενο οἰκόπεδο μεταξὺ Ἑλλάδος καὶ ἀποικίων ἄλλοεθνῶν, ἀλλὰ κοινὸς τόπος ἑνὸς λαοῦ: ἑλληνικοῦ καὶ ἑλληνικοῦ» κατὰ τὸν κ. Καλατζῆ. Ὁ Στράβων α') ἐμέτρησε τὸ «οἰκόπεδο» αὐτὸ καὶ ὀρίζει τὸ μήκος «ἀπὸ θαλάσσης σταδίων ατ' (= 1300) ἀπὸ τῶν Κεραινῶν ἕως τοῦ στόματος τοῦ Ἀμβρακικοῦ κόλπου, ἐνθα ἡ Ἡπειρος περατοῦται», β) κατονομάζει 14 ἡπειρωτικὰ φύλα πού τὴν κατοικοῦσαν. (Τὰ παραθέτουμε πρὸς πλουτισμὸν τῶν γνώσεων τοῦ κ. Κα-

λατζῆ: Χάονες, Θεσπρωτοί, Κασσώπιοι, Ἀμφίλοχοι, Μολοττοί, Τυμφαῖοι, Ὀρέσται, Παῳραῖοι, Ἀντιτᾶνες, Ἀποδοτοί, Ἀγραῖοι, Ἀβαντες, Ἀθαμᾶνες, Αἰθίκες). Αὐτοὶ ἀπετέλουν «τὴν Ἑλλάδα τὴν ἀρχαίαν», λέει ὁ Ἀριστοτέλης. Καὶ ἐλάτρευαν τοὺς Ὀλυμπίους θεοὺς κατὰ τὸν Ἡρόδοτον. Ὁ Αὐλὼν ἀποτελεῖ τμήμα τῆς Ἡπείρου», μαρτυρεῖ ὁ Πλίνιος. Οἱ Ἰλλυριοὶ (προκάτοχοι τῶν Ἀλβανῶν) κατοικοῦσαν βορειότερον, ἐκεῖθεν τῶν Κεραινῶν, οὐδὲν κοινὸν ἔχοντες μετὰ τῶν Ἑλλήνων τῆς Ἡπείρου. Ἐλάτρευον τὸν Ἥλιον καὶ τὴν Σελήνην, τελοῦντες ἀνθρωποθυσίας καὶ μαντικὴν ἐπὶ τῶν πτωμάτων. Ἦσαν δὲ οὗτοι: Ταυλάντιοι, Δασσαρήτιοι καὶ Ἐγχελεῖς. Ἀντίθετη ἐκδοχὴ εἶναι ἱστορικὰ γυμνή, πολιτικὰ ἀντεθνικὴ καὶ τελολογικὰ ὑποπτη. Ἄλλο ἔθνος οἱ Ἀλβανοὶ καὶ ἄλλο οἱ Ἑλληνες.

2. Εἶναι ἀδελφοὶ μας οἱ Ἀλβανοί, ὅπως θέλει ὁ κ. Καλατζῆς; Γιατὶ νὰ μὴν εἶναι; Τί

έχουν οί άνθρωποι; Και ό Κολοκοτρώνης ή-
ταν άδελφός — «καρντάσης» — με τόν 'Α-
λή Φαρμάκη, με ισόβια μπέσα. 'Αλλά
«μακρυνά από τόσυννούτεμα!» τοῦ εἶχε
δηλώσει ό Γέρος τοῦ Μωριᾶ, όρθά κοφτά.
Δηλ. τήν περιτομή τῆς μουσουλμανικῆς
θρησκείας. Καί με τοὺς Ζουλοῦ τῆς 'Α-
φρικῆς τό ἴδιο «άδελφοί» εἶμαστε, κ. Κα-
λατζῆ, ἀλλά όχι όμοεθνεῖς.

3. «'Ελλάς ἴσον 'Αλβανία» καί τανά-
παλιν, λέει ό κ. Κ., «ἀφοῦ καί ό πρώην
Πρωθυπουργός τῆς 'Αλβανίας, ό Μεχμέτ
Σέχου, ἦταν Ἕλληνας». Κατά τή θαυμασία αὐ-
τή θεωρία, ἂν ἔβγαине Πρόεδρος τῶν ΗΠΑ
ό Μ. Δουκάκης, ἡ 'Αμερικὴ σήμερα θά ἡ-
ταν... 'Ελλάδα!

4. 'Η πορεία τῆς Παιδείας, νομίζω, εἴ-
ναι: α) μελέτη, β) παρουσίαση ἰδίου ἔργου
καί γ) κριτικὴ ἀλλοτρίων ἔργων. Φοβοῦ-
μαι, ότι ό κ. Καλατζῆς ἀκολούθησε ἀντί-
στροφή πορεία, ἀπορρίπτων, «σὰν βουάρ»,

“Όμηρο, Θουκυδίδη, Θεόπομπο, Στράβω-
να, Πλίνιο, 'Αριστοτέλη, 'Ηρόδοτο, ὡς ἀ-
νάξιους τῆς προσοχῆς του!

5. Σύμφωνα με τὴν ὑπόδειξη τοῦ κ. Κ. ἐ-
ρεῦνησα γιὰ τίς ρίζες τοῦ... ἑπωνύμου μου
καί βρῆκα ότι τό όνομα «Μπογδάν» ἔφεραν
τέσσερες 'Ηγεμόνες τῆς Μολδαβίας, τοὺς
όποιους ό κ. Κ. με τό σθένος τῆς ἀγνοίας
του μετέθεσε στά... Τίρανα! Βρῆκα ἐπίσης
στό «Καλατζῆς»: «λέξις τουρκικὴ, σημαί-
νουσα κασσιτερωτῆς, γανωτῆς». 'Αλλά τί
σχέση ἔχουν αὐτά, καθὼς καί τὰ περὶ «λαύ-
ρων 'Ηρακλέων, καλάμων καί κηνοσόρων»,
ποῦ ἐκτοξεύει κατὰ τῶν ἀνεμομύλων του ό
φίλος κ. Καλατζῆς;

Μετά τιμῆς

Δημ. Μπογδανόπουλος

'Επίτιμος δικηγόρος

'Αγίου Στεφάνου 20

263 38 Πάτρα

‘Ο «Σύνδεσμος Φίλων ‘Ελληνοφώνων ‘Εξωτερικοῦ»

Πρὸς τό
Περιοδικό «ΔΑΥΛΟΣ»
'Ενταῦθα

'Αξιότιμε κύριε διευθυντά,

Με χαρὰ εἶδαμε, μετὰ τὴν ἀρθρογραφία
ποῦ ἐδημοσιεύσατε («Δαυλός» τ. 97, Φε-
βρουάριος 1990) τοῦ κ. Παν. Πιτσελά, μέ-
λους τοῦ Δ.Σ. μας, νὰ ἀναπτύσσεται στίς
στιῆλες τοῦ ἐγκρίτου περιοδικοῦ σας μία
ἀλληλογραφία με θέμα τοὺς 'Ελληνοφώ-
νους τῆς Κάτω 'Ιταλίας. Κάθε ἀναφορά σ'
αὐτό τό ἔθνικό, χωρὶς ὑπερβολή, ζήτημα
προσφέρει στό ἔργο τῆς διασώσεως τῶν
'Ελληνοφώνων Κοινοτήτων.

Παίρνοντας ἀφορμὴ ἀπὸ τὴν ἐπιστολὴ
τοῦ ἀρχιμανδρίτη κ. Τίτου Χορτάτου περὶ
ἀνάγκης ὑπάρξεως ἰδιωτικοῦ συλλογικοῦ
φορέως «με σκοπὸ τὴν παροχὴ συνδρομῆς»
σ' αὐτό τό ἔργο, ἀναφέρουμε πὼς ἤδη ἀπὸ
τό χίλια ἐννιακόσια ἑβδομήντα τρία ὑπάρ-
χει νομίμως συνεστημένο καί ἀνεγνωρισμέ-
νο (ἀριθ. ἀποφ. Πολ. Πρωτ. 'Αθηνῶν
4826/1973) τό Σωματεῖο μας «Σύνδεσμος
Φίλων 'Ελληνοφώνων 'Εξωτερικοῦ

(ΣΦΕΕ)» με ἔδρα τὴν 'Αθήνα (Πραξιτέ-
λους 20, τηλ. 6642260).

Κατὰ τὴν δεκαοκταετῆ ὑπαρξή του ό
Σ.Φ.Ε.Ε. ἐπέδειξε, γιὰ πρώτη φορὰ στὸν
'Ελληνικό χῶρο ἐπὶ συλλογικοῦ ἐπιπέδου,
μία πολυποίκιλη δραστηριότητα με **μονα-
δικό** καταστατικό σκοπὸ τὴν διατήρηση
τῆς παρουσίας 'Ελληνοφώνων Κοινοτήτων
ἀνὰ τὴν 'Υφήλιο καί τὴν διάσωση τῶν
γλωσσικῶν ἰδιωμάτων καί τῆς ἐν γένει πο-
λιτιστικῆς κληρονομίας τῶν ἀπογόνων τῶν
ἀρχαίων, μεσαιωνικῶν ἢ καί νεωτέρων
'Ελλήνων ἀποίκων —ιδίως τῆς Κ. 'Ιτα-
λίας, ὅπου παρατηρεῖται ἡ σφριγηλότερη
παρουσία 'Ελληνοφώνων. 'Ενδεικτικὰ ἀ-
ναφέρονται ὠρισμένες δραστηριότητες:

Α. Φιλοξενία 'Ελληνοφώνων τῆς 'Ι- ταλίας

“Εως τώρα ἐπεσκέφθησαν τὴν χώρα μας,
κατόπιν προσκλήσεως καί μερίμνη τοῦ
ΣΦΕΕ, πολυμελεῖς ὁμάδες —ιδίως νέων—ἀ-
πὸ τὴν Καλαβρία καί τὴν 'Απουλία, ποῦ
πέρασαν ἐδῶ τίς διακοπές τους μαθαίνο-

ντας τὰ νεοελληνικά καὶ δημιουργώντας φιλίες μὲ τοὺς συνομηλίκους τους Ἑλληνες. Ἐπίσης προσκαλέσαμε ἐπανειλημμένως παράγοντες τῆς κινήσεως τῶν Ἑλληνοφώνων, ὅπως τοὺς Καθηγητὲς Πάολο Στομέο, Ἀντζελο Κοτάρντο καὶ Σαλβατόρε Σικοῦρο, οἱ ὅποιοι ἔδωσαν πολλές διαλέξεις καὶ συνεντεύξεις ἐπὶ τοῦ θέματος τῶν Ἑλληνοφώνων. Ἡ πιὸ πρόσφατη διάλεξη ἦταν τοῦ Καθ. Σικοῦρο στὴν Φιλολογικὴ Στέγη Πειραιῶς τὸν Ἀπρίλιο 1990. Σημαντικὸ γεγονός ἦταν καὶ ἡ διοργάνωση ἐκθέσεως ζωγραφικῆς τοῦ Σαλεντινοῦ καλλιτέχνη Σαλβατόρε Ζά, μὲ μεγάλη ἐπιτυχία.

Β. Ἀποστολὴ βιβλίων κλπ. ἐντύπων

Ἐξόδοις μας καὶ πάλι ἔχουμε ἀποστείλει, στὴν Κάτω Ἰταλία ιδίως, ἀπειράριθμα ἀναγνωστικά, γραμματικές, λεξικά καὶ γενικῶς παντὸς εἶδους βιβλία, περιοδικὰ καὶ δισκούς ἀκόμη πρὸς ἐκμάθηση τῆς νεοελληνικῆς ἀπὸ τὰ παιδιὰ τῶν Ἑλληνοφώνων — τὰ ὅποια μὲ προθυμία μεγάλη, σημειωτέον, πυκνώνουν τὶς τάξεις διδασκαλίας τῆς «γκρεκάνικης» καὶ τῆς νεοελληνικῆς, πού ἱδρυσαν οἱ Ἀντζ. Κοτάρνιο καὶ Σαλβ. Σικοῦρο.

Γ. Ἰδρυση Ραδιοφωνικοῦ Σταθμοῦ

Ἐπίτευγμα σημαντικὸ τοῦ Σ.Φ.Ε.Ε., ἂν λάβη κανεὶς ὑπ' ὄψιν του τὴν μικρὴν οἰκονομικὴν ἐπιφάνειά του, ἀποτελεῖ ἡ ἰδρυση τὸ 1979 ἰδιωτικοῦ ἐκπαιδευτικοῦ ραδιοσταθμοῦ στοῦ χωριό Μαρτάνο, ὁ ὁποῖος καλύπτει μὲ τὴν ἰσχυρὴ ἐμβέλειά του ὁλόκληρὴ τὴν περιοχὴ τοῦ Σαλέντο (τὴν Ἑλληνοφώνο περιοχὴ τῆς Ἀπουλίας).

Δ. Διοργάνωση ἐκθέσεων στὴν Μ. Ἑλλάδα

Θὰ ἦταν παράλειψη νὰ μὴν ἀναφερθῇ καὶ ἡ διοργάνωση, κατόπιν πρωτοβουλίας τοῦ ΣΦΕΕ, Ἐκθέσεως Ἑλληνικῶν Προϊόντων στοῦ Μαρτάνο (τῆς ἐκθέσεως Αγορά), καὶ ἄλλων ἐκδηλώσεων στὶς Ἑλληνοφώνες περιοχές.

Ε. Πληροφόρηση τῆς ἐλληνικῆς κοινῆς

γνώμης

Σημαντικὴ εἶναι ἡ δραστηριότητα τοῦ ΣΦΕΕ πρὸς πληροφόρηση τῆς Κοινῆς Γνώμης τῆς Χώρας μας ἐπὶ τοῦ ζητήματος τῶν Ἑλληνοφώνων. Πάμπολλες ἐκδόσεις, διαλέξεις κλπ. ἔγιναν σχετικῶς, μὲ ἀποτέλεσμα νὰ καταστῇ τὸ ζήτημα αὐτὸ γνωστὸ σὲ πολλοὺς Ἑλληνες καὶ νὰ προκαλέσῃ τὸ ἐνδιαφέρον κινηματογραφιστῶν κλπ. Χωρὶς ὑπερβολή ὁ ΣΦΕΕ ἦταν ἐκεῖνος πού ἐβγαλε τὸ θέμα ἀπὸ τὴν ἀφάνεια, γιὰ τὸ πλατὺ κοινό. Ἐπίσης παρέχονται πληροφορίες καὶ ὁδηγίες πρὸς ἐνδιαφερομένους νὰ ταξιδεύσουν στὶς Ἑλληνοφώνες περιοχές.

Στ. Ἐπισκέψεις στὴν Μεγάλῃ Ἑλλάδα

Τέλος, μέλη τοῦ Συλλόγου μας ἐπισκέπτονται τὰ Ἑλληνοφώνων χωριὰ τῆς Μ. Ἑλλάδος, εἴτε ἀτομικὰ εἴτε ὁμαδικὰ (ὅπως κατὰ τὶς ἐκδρομὲς μας στὴν Κάτω Ἰταλία καὶ Σικελία τὸ 1986 καὶ τὸ 1989, τὶς μόνες ὁμαδικές σ' ὅλες τὶς Ἑλληνοφώνες περιοχές). Μὲ τὴν παρουσία τους δίνουν ἐμπράκτως θάρρος στοὺς Ἑλληνοφώνους πρὸς συνέχιση τῆς προσπάθειάς τους.

Θὰ ἦταν παράλειψη νὰ μὴ ἀναφερθῇ, ὅτι τὸ Ἑλληνικὸ Κράτος ναι μὲν δὲν ἔχει ἐξαντλήσει ὅλες τὶς δυνατότητές του στοῦ θέματος αὐτοῦ, ὅμως ἡ συνδρομὴ του στοῦ ἔργου αὐτοῦ δὲν εἶναι μηδαμινή. Τὸ Ὑπουργεῖο Παιδείας μᾶς ἔχει προμηθεύσει διδακτικὰ βιβλία γιὰ τὴν Κάτω Ἰταλία, τὸ Ὑπουργεῖο Δημοσίας Τάξεως ἤδη ἀπὸ τὸ 1974 προσφέρει τὶς κατασκηνώσεις του γιὰ φιλοξενία παιδιῶν, τὸ ἴδιο δὲ πράττει καὶ ἡ Γενικὴ Γραμματεία Ἀποδήμου Ἑλληνισμοῦ ἐδῶ καὶ χρόνια, ὡς καὶ ἄλλοι φορεῖς.

Εὐχαριστώντας σας, μιὰ ἀκόμη φορά, γιὰ τὴν συμπαράστασή σας στοῦ ἔργου αὐτοῦ, διατελοῦμε,

Μετά τιμῆς

Σύνδεσμος Φίλων Ἑλληνοφώνων Ἐξωτερικοῦ

Πραξιτέλους 20, Τηλ. 6642260

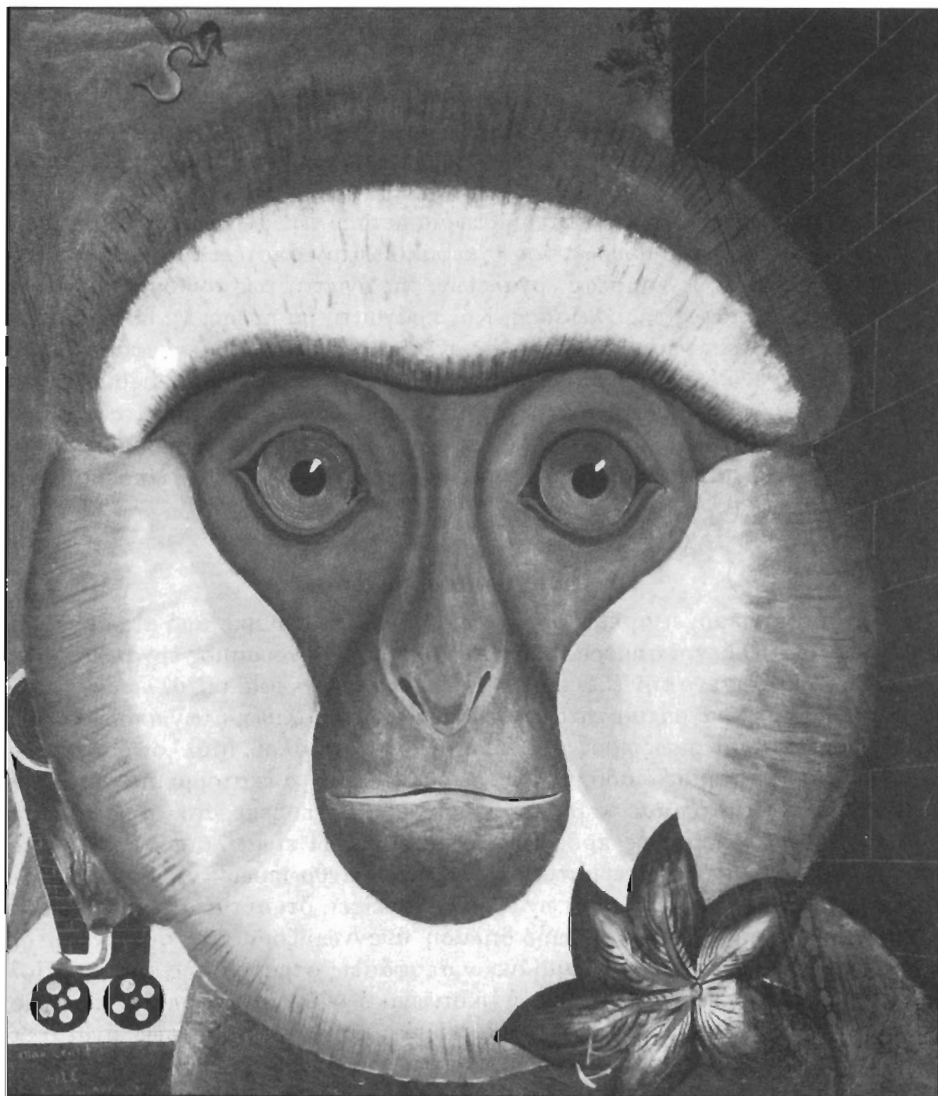
Γιὰ τὸ Διοικητικὸ Συμβούλιο

Ὁ Πρόεδρος

Ὁ Γ. Γραμματέας

Στέφανος Κρητικὸς

Χρήστος Βέννης

MEREDITH F. SMALL*

Ἡ «πολιτική», οἱ ἄνθρωποι καὶ οἱ πίθηκοι

Ἡ τεραστία αὐξησης τοῦ μεγέθους καὶ τῆς νοημοσύνης τοῦ ἀνθρωπίνου ἐγκεφάλου ἐντὸς σχετικῶς μικρᾶς ἐξελικτικῆς περιόδου (διπλασιασμός ἐντὸς ἐνὸς ἑκατομμυρίου ἐτῶν) ἔχει προκαλέσει τὴν ἀπορία τῶν ἐρευνητῶν. Τὰ ἀνθρώπινα ὄντα ἔχουν τὸν μεγαλύτερο ἐγκέφαλο ἐν σχέσει μὲ τὸ μέγεθος τοῦ σώματός τους. Ὡς πρὸς τὸ ἀπόλυτο μέγεθος, ὁ ἐγκέφαλος τῆς φάλαινας, τοῦ δελφινιοῦ καὶ τοῦ ἐλέφαντα εἶναι μεγαλύτερος τοῦ ἀνθρωπίνου, ἀλλὰ εἶναι πολὺ ὀλιγότε-

*Ἡ κ. Μ.Φ.Σ. εἶναι καθηγήτρια τῆς Ἀνθρωπολογίας στὸ Πανεπιστήμιο Cornell τῶν ΗΠΑ.

ρον πολύπλοκος. Είναι σαφές, ότι ο μεγάλος άνθρωπινος ἐγκέφαλος και η ἰσχὺς τῆς λογικῆς του ἦσαν κρίσιμα εἰς τὴν ἐπιβίωση και τὴν ἐπιτυχία του. Ἄλλὰ γιατί ἡ φυσικὴ ἐπιλογή εὐνόησε τοὺς ἀνθρώπους μὲ τέτοια μοναδικὴ διανοητικὴ πρόοδος;

Μέχρι πρόσφατα ἡ ἐπικρατέστερη θεωρία μεταξὺ τῶν ἀνθρωπολόγων ἦταν, ὅτι ἡ ταχεῖα αὕξηση τοῦ ἀνθρωπίνου ἐγκεφάλου ἦταν ἀποτέλεσμα κάποιου συνδυασμοῦ τῆς ἐνάρξεως χρήσεως ἐργαλείων, τῆς ἀναπτύξεως τοῦ ὁμαδικοῦ κυνηγίου και τῆς ἐξελίξεως τῆς γλώσσας. Καὶ πράγματι, θὰ πρέπει νὰ εἶναι κάτι περισσότερο ἀπὸ σύμπτωση, τὸ ὅτι ἡ ἐντονώτερη αὕξηση τοῦ ἐγκεφάλου ἔλαβε χώραν κατὰ τὸ ἓνα ἑκατομύριο ἔτη τῆς ἐξελίξεως ἀπὸ τὸν *Homo habilis* εἰς τὸν *Homo erectus*. Διότι κατ' αὐτὴν τὴν περίοδο τὰ βασικά χαρακτηριστικά τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς ἦσαν τὰ ἐργαλεῖα, ἡ διατροφή μὲ κρέας ἀντὶ φυτῶν, ἡ ἐπακόλουθη ἀνάγκη συνεργασίας γιὰ τὴν ἀνίχνευση θηράματος καὶ, ὅπως εἰκάζεται, ἡ ὁμιλουμένη γλῶσσα.

Τὸ κυνήγι καὶ ἡ γλῶσσα

Ἐν τούτοις ὑπάρχει ἀρκετὸ ὑλικό, τὸ ὁποῖο ἐρευνήθηκε ἀπὸ τὶς ἀρχὲς τῆς δεκαετίας τοῦ '60 μέχρι σήμερα, βάσει τοῦ ὁποῖου ὁ συνδυασμὸς ἐργαλεῖα -κυνήγι - γλῶσσα ἐπετάχυνε τὴν ἐξέλιξη τοῦ ἀνθρωπίνου ἐγκεφάλου, ἀλλὰ δὲν ἦταν ὁ μοναδικός. Στὴν πραγματικότητα τὰ δεδομένα τῶν ἀπολιθωμάτων ἀποδεικνύουν, ὅτι δὲν εἴμεθα οἱ μόνοι ὡς πρὸς τὴν αὕξηση τοῦ ἐγκεφάλου. Μᾶλλον ἀποτελοῦμε τὸ τελευταῖο ἄκρον μιᾶς διαδοχῆς ἀνθρωποειδῶν ἐξήντα ἑκατομμυρίων ἐτῶν, κατὰ τὴν διάρκεια τῆς ὁποίας τὸ βιολογικὸ μας εἶδος ἔχει ξεπεράσει τοὺς θηλαστικούς ἀνταγωνιστάς μας ὡς πρὸς τὴν νοημοσύνη. Τί εἶναι λοιπὸν ἐκεῖνο, ποὺ προκάλεσε τὴν ἀνωτέρα πνευματικὴ ἐξέλιξη τῶν ἀνθρωποειδῶν; Ἐπιτόπιες καὶ ἐργαστηριακὲς μελέτες ἐπὶ πιθήκων ἔχουν ἀποδείξει, ὅτι αὐτὰ τὰ ζῶα ζοῦν ἰδιαιτέρως πολύπλοκη κοινωνικὴ ζωὴ, δηλαδὴ ἀναγνωρίζουν τὴν συγγένεια, δημιουργοῦν μόνιμες φιλίες καὶ λαμβάνουν ἀποφάσεις στρατηγικῆς φύσεως. Πολλοὶ ἐρευνῶνται πιστεύουν, ὅτι αὐτὴ ἡ «κοινωνικὴ ὀξύνοια», ἡ ὁποία ἀπετέλεσε τὴν βάση ἐκδηλώσεων ὅπως τὸ ὁμαδικὸ κυνήγι καὶ ἡ γλῶσσα, ἴσως εἶναι ὁ βασικός συντελεστὴς τῆς πνευματικῆς ἐξελίξεως τῶν ἀνθρωποειδῶν.

Κατὰ τὶς ἀρχὲς τῆς δεκαετίας τοῦ '60, ὅταν οἱ Louis καὶ Mary Leakey ἀνεῦρον λίθινα ἐργαλεῖα —κυρίως λίθινες λεπίδες— παραπλεύρως ὁστῶν τοῦ *Homo habilis* εἰς τὴν Τανζανίαν, τὰ εὐρήματα προκάλεσαν τεράστιο ἐπιστημονικὸ ἐνδιαφέρον γιὰ τὴν σημασία τῆς κατασκευῆς ἐργαλείων ἐπὶ τῆς ἀνθρωπίνης ἐξελίξεως. Ἐπόμενες ἀνακαλύψεις στὴν Ἀφρικὴ ἀπὸ τοὺς Leakey καὶ ἄλλους ἀπετέλεσαν τὴν βάση τῆς δημιουργίας μιᾶς σχολῆς, ἡ ὁποία πρεσβεύει, ὅτι ὁ σχεδιασμός, ἡ κατασκευὴ καὶ ἡ χρῆσις ἐργαλείων εἶναι οἱ πρῶτοι δείκταις τῆς ἀνθρωπίνης ἐξελίξεως. Ἀσφαλῶς ἡ ἱκανότης σχεδιασμοῦ ἐνός τριδιαστάτου ἀντικειμένου, προβλέψεως τῶν βασικῶν ἐφαρμογῶν του, κατασκευῆς τοῦ ἐργαλείου καὶ χρησιμοποίησός του ἦσαν πέραν τῶν διανοητικῶν ἱκανοτήτων τοῦ πιθήκου. Ἐτσι ἐθεωρήθη λογικόν, ὅτι ἡ ἐποχὴ ἀναπτύξεως τῆς ἐπιδεξιότητος τοῦ ἀνθρώπου συνέπεσε μὲ μία καταπληκτικὴ πρόοδος τῆς ἐξελίξεως τοῦ ἐγκεφάλου τοῦ ἀνθρωποειδοῦς. Ἰδιαιτέρως, σημειώνουν οἱ ἐπιστήμονες, μία ἐκ τῶν περιοχῶν τοῦ ἀνθρωπίνου ἐγκεφάλου, ἡ ὁποία ὑπέστη τὴν μεγαλύτερη αὕξηση μεγέθους καὶ

πολυπλοκότητος κατ' αὐτὴν τὴν ἐποχὴν, ἦταν ὁ κιναισθητικὸς φλοιός, ἡ περιοχὴ ἡ ἐπιφορτισμένη μὲ τὸν ἔλεγχον τῶν χειρῶν μας.

Παρ' ὅτι ἡ θεωρία τῆς ἐπιδράσεως τῶν ἐργαλείων ἐπὶ τῆς ἐξελίξεως τοῦ ἀνθρώπινου ἐγκεφάλου ἐμφανίζεται ἀκόμη σὲ μερικὰ ἐγχειρίδια, ἐν τούτοις ἔπαυσε νὰ εἶναι ἡ ἐπικρατέστερη. Κρίσιμες γιὰ τὴν ἐγκατάλειψιν τῆς θεωρίας ἦσαν οἱ μακροχρόνιες μελέτες τῆς Ἀγγλίδος εἰδικοῦ ἐπὶ τῶν πιθήκων Jame Goodall καὶ ἄλλων ἐπὶ ἀφρικανικῶν χιμπατζήδων. Εἰς τὸ βιβλίον τῆς *«Οἱ χιμπατζήδες τῆς Combe»*, ἐκδοθὲν τὸ 1986, ἡ Goodall περιλαμβάνει δύο ἀποσπάσματα ἐνὸς ἡμερολογίου, τὸ ὁποῖον εἶχε γράψῃ πρὸ εἴκοσι πέντε ἐτῶν. Εἰς τὸ ἀπόσπασμα τῆς 4ης Νοεμβρίου 1960 περιγράφει τὴν παρακολούθησιν ἐνὸς χιμπατζῆ (τὸν ὁποῖον ὀνόμασε «David Greybeard»), ὁ ὁποῖος ἐκινεῖτο γύρω ἀπὸ μία κωνοειδῆ φωλεὰ τερμιτῶν. Μετὰ ἀπὸ λίγα λεπτὰ τὸ ζῶον «ἐσκεμμένως ἐτράβηξε ἕνα παχὺ στέλεχος φυτοῦ καὶ ἀπέκοψε τμήμα 45 ἑκατοστῶν περίπου». Κατόπιν ὁ Greybeard ἐξηφανίσθη. Δύο ἡμέρες ἀργότερα ἡ Goodall συνήντησε δύο ἄλλους ἀρσενικοὺς χιμπατζήδες εἰς τὴν φωλεὰ τῶν τερμιτῶν μὲ ἕνα στέλεχος κάθε ἑναν. Αὐτὴ τὴν φορὰ εἶδε κάτι ἀκόμη: *«Κρατοῦσαν τὸ στέλεχος μὲ τὸ ἀριστερὸ χέρι, τὸ ἔβαζαν μέσα στὴν φωλεὰ καὶ τὸ ἔβγαζαν γεμᾶτο ἀπὸ τερμίτες. Τὸ ἔφεραν στὸ στόμα καὶ ἐμάζευαν τοὺς τερμίτες μὲ τὰ χεῖλη»*.

Περὶ σφόδρα ἀπὸ μία δεκαετία ἐπέρασε, πρὶν κερδίσει ἔδαφος ἡ ἄποψις, ὅτι ἡ κατασκευὴ καὶ χρῆσις ἐργαλείων δὲν εἶναι ἀποκλειστικῶς ἀνθρώπινες δραστηριότητες, ὅπως κατέδειξε καὶ ἡ παρατήρησις τῆς Goodall. Ἀσφαλῶς τὸ στέλεχος τοῦ φυτοῦ εἶναι ἕνα ἄτεχνο ἐργαλεῖο ἐν συγκρίσει μὲ τὸν πέλεκυν, ἀλλὰ εἶναι σαφές, ὅτι καὶ οἱ χιμπατζήδες ἔχουν τὴν προοπτικὴ τῆς κατασκευῆς ἐργαλείων, γιὰ νὰ βελτιώσουν τὴν ζωὴ τους. Παρ' ὅτι ἡ Goodall ἐδέχθη ὅτι ἡ ἐπινόησις, προοδευτικὴ τελειοποίησις καὶ ἐξειδίκευσις τῶν ἐργαλείων ἐσήμανε *«ἕνα κρίσιμο βῆμα τῆς ἐξελίξεως»*, ἐν τούτοις ὑπεστήριξε, ὅτι δὲν εἶναι αὕτη ἡ εἰδοποιὸς διαφορὰ μεταξὺ ἀνθρώπου καὶ πιθήκου.

Ἄλλες δυνατότητες προσαρμογῆς θὰ μπορούσαν ἐπίσης νὰ ἐξηγήσουν τὸ μέγεθος τοῦ ἀνθρώπινου ἐγκεφάλου. Ἴσως ἡ μετατόπισις τῆς προτιμῆσεώς του ἀπὸ τὴν χορτοφαγίαν εἰς τὴν κρεοφαγίαν νὰ ὀδήγησε σὲ αὐξήσιν τῆς νοημοσύνης του κατ' αὐτὸ τὸ στάδιον τοῦ παρελθόντος. Ἡ ἀνίχνευσις μεγάλων καὶ συχνὰ ἐπικινδύνων θηραμάτων, ἐπὶ παραδείγματι, καὶ ἡ συνεργασία γιὰ τὴν ὀργάνωσιν ὁμάδος κυνηγίου ἀπαιτοῦν πολὺπλοκες διανοητικὰς διεργασίας. Πιθανῶς μάλιστα οἱ πρῶτοι ἀνθρωποειδεῖς νὰ ἦσαν πτωματοφάγοι, οἱ ὁποῖοι ἔπρεπε νὰ χρησιμοποιήσουν τὴν νοημοσύνην τους, γιὰ νὰ ἀνταγωνισθοῦν λύκους, ὕαινες, λέοντες καὶ ἄλλα κοινωνικὰ σαρκοβόρα, ὅταν διεκδικοῦσαν ἕνα πτῶμα. Ἀλλὰ ἡσχέση μεταξὺ μεγάλου ἐγκεφάλου καὶ κρεοφαγίας εἶναι ἀβεβαία.

Ἡ ἀνάπτυξις τῆς πρωτόγονης γλώσσας

Ἡ αὐξανομένη πολυπλοκότης τῆς ζωῆς εἶχε ὥς ἀποτέλεσμα νὰ ἀναπτύξουν οἱ ἀνθρωποειδεῖς ἕνα πρακτικὸ σύστημα ἐπικοινωνίας — ἕνα μέσον μεταβιβάσεως πληροφοριῶν σχετικῶν μὲ τὸν τρόπο κατασκευῆς ἐργαλείων καὶ ὅπλων, τὴ θέσιν τῆς εὐρέσεως τροφῆς, τὸν τρόπο ὀργάνωσεως κυνηγετικῶν ἀποστολῶν καὶ ἄλλες ἀνάγκαι τῆς καθημερινῆς ζωῆς. Ἐτσι δημιουργήθηκε ἡ ὁμιλουμένη γλῶσσα. Τὸ πότε ἀκριβῶς συνέβη αὐτὸ εἶναι ἕνα μυστήριον. Εἶναι ἀδύνατον ἡ δια-

τύπωση οίασδήποτε υποθέσεως με αποδεικτικά στοιχεία, διότι έχουν εξαφανισθεί από τὰ υπάρχοντα απολιθώματα τὰ φωνητικά ὄργανα ἀπὸ μῦς καὶ χόνδρους. Ἐν τούτοις φαίνεται πιθανόν, ὅτι ὁ λόγος ἀνεπτύχθη σχετικὰ ἀργὰ εἰς τὴν ἐξέλιξη τοῦ Homo.

Παρ' ὅτι ἡ ἀνθρωπίνη ἱκανότης πρὸς ἄρθρωσιν ἀφηρημένων ἐννοιῶν με φωνητικά σύμβολα εἶναι μοναδική μεταξὺ τῶν ἐμβίων ὄντων, οἱ ἄνθρωποι δὲν ἔχουν τὴν ἀποκλειστικότητα τῆς χρήσεως συστήματος συνεννοήσεως. Πλῆθος ζῶων ἄκρως κοινωνικῶν — περιλαμβανομένων καὶ τῶν ἐντόμων — ἐπικοινωνοῦν μέσω ἤχων, γλώσσης τοῦ στόματος, κινήσεων τοῦ σώματος καὶ χημικῶν ἐκκρίσεων. Ἐπίσης διαθέτουν ἀλάνθαστη μέθοδο ἀνιχνεύσεως τῶν πηγῶν τροφῆς. Ἡ ὀμιλουμένη «γλώσσα» ἀσφαλῶς προήγαγε τὸ ἐπίπεδο τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς καὶ ἴσως ὑπῆρξε ἀνεκτίμητος σύμμαχος μέσα στὸν σκληρὸ κόσμον τῆς φύσεως.

Ἀσυζητήτῃ, λοιπόν, ὁ συνδυασμὸς κατασκευῆ ἐργαλείων - κυνήγι-γλώσσα συνέβαλε εἰς τὴν βελτίωση τοῦ ἐξελισσομένου ἀνθρωπίνου ἐγκεφάλου. Ἡ ἐπιδεξιότης τῶν χειρῶν, ὁ σχεδιασμὸς τακτικῆς, ἡ γλώσσα, ἡ μάθηση καὶ ἡ μνήμη ἀποδεικνύουν αὐξηση τῆς ἐγκεφαλικῆς ἱκανότητος καὶ πολυπλοκότητος καὶ συνεπῶς ἡῷξημένη προσαρμοστικότητα πρὸς τὸ ἀνθρώπινο περιβάλλον. Ἡ ἐν λόγω αὐξανόμενη διανοητικὴ καλλιέργεια ἀναμφιβόλως συνέβαλε εἰς τὴν καταπληκτικὴ ἐξέλιξη τοῦ νευρικοῦ συστήματος, ἡ ὁποία ἔλαβε χώραν μεταξὺ τῆς ἐποχῆς τοῦ Homo habilis καὶ τοῦ Homo sapiens. Θὰ ἦταν ὁμως μία περιορισμένη θεώρηση τῶν πραγμάτων, ἂν ἐνομιζάμε, ὅτι αὐτὴ ἡ πρόσφατη διόγκωσις τοῦ ἐγκεφαλικοῦ ἴστού ἀντιπροσωπεύει τὸ σύνολον τῆς ἀνθρωπίνης διανοητικῆς ἐξελίξεως. Θὰ ἦταν, ὡς ἐὰν νὰ ἀγνοοῦσαμε, ὅτι ἡ σημαντικὴ αὐξηση τοῦ ἐγκεφάλου δὲν εἶναι τίποτα νέο γιὰ τοὺς πιθήκους. Μᾶλλον ὑπῆρξε χαρακτηριστικὸ τῆς τάξεως τῶν πιθήκων ἐπὶ δεκάδες ἑκατομμυρίων ἐτῶν, πρὶν ἐμφανισθῇ ὁ ἄνθρωπος εἰς τὴν ἐξελικτικὴν διαδικασίαν.

Μέχρι τὴν Ἡώκαινον ἐποχήν, πρὶν ἀπὸ ἐξήντα ἑκατομμύρια ἔτη, οἱ ἐγκέφαλοι τῶν πιθήκων ἡῷζάνοντο — τόσον ὡς πρὸς τὸ σχετικόν, ὅσο καὶ ὡς πρὸς τὸ ἀπόλυτον μέγεθος — καὶ εἰς τὸν κροταφικὸ λοβὸ καὶ εἰς τὴν παρεγκεφαλίδαν. Ὁ ἐγκέφαλός τοις ἔγινε εὐρύτερος καὶ σφαιρικότερος. Οἱ πρῶτοι πίθηκοι ἦσαν κατὰ κύριον λόγον ζῶα τῶν δένδρων, καὶ μεγάλο ποσοστὸ τῆς ἐγκεφαλικῆς τῶν μεγεθύνσεως ἀντανάκλᾳ τὴν βελτίωση τῆς ὀπτικῆς τῶν ὁξύτητος, ἡ ὁποία τοὺς ἦτο ἀπαραίτητη γιὰ τὴν κίνηση μέσα στὸν χῶρον. Ἀπομεινάρια ἀπολιθωμάτων δεικνύουν, ὅτι ἕνας προπίθηκος — θεωρούμενος ὡς μεταβατικὸ στάδιο μεταξὺ προπίθηκου καὶ ἀνθρωποειδοῦς — παρουσίασε σημαντικὴ ἐγκεφαλικὴ αὐξηση τῆς τάξεως τοῦ ἐξήντα πέντε τοῖς ἑκατὸ ἐντὸς εἴκοσι ἑκατομμυρίων ἐτῶν κατὰ τὴν Ἡώκαινον ἐποχήν. Ἡ αὐξητικὴ τάσις τοῦ ἐγκεφάλου καί, ἴσως, τῆς νοημοσύνης συνεχίσθη κατὰ τὴν Ὀλιγόκαινον ἐποχήν — ἡ ὁποία ἄρχισε πρὸ σαράντα ἑκατομμυρίων ἐτῶν — καὶ κατὰ τὴν Μειόκαινον — ἡ ὁποία ἄρχισε πρὸ εἴκοσι πέντε ἑκατομμυρίων ἐτῶν —, ἐποχὲς κατὰ τίς ὁποῖες ἐκυρίαρχησαν οἱ πίθηκοι καὶ οἱ μαῖμούδες. Αὐτὰ κατ' αὐτὰς τίς ἐποχὰς πιθανῶς νὰ διέκριναν τὰ χρώματα, εἶχαν ἐπιδεξιότητα χειρῶν καὶ θαυμάσιο ἔλεγχον τῆς κινήσεως, προκειμένου νὰ διάγουν εἰς τὰ δένδρα.

Ἡ ἀπότομη αὐξηση τοῦ ἐγκεφάλου

Συνοπτικῶς θὰ μπορούσε νὰ λεχθεῖ, ὅτι σύμφωνα με τὰ στοιχεία τῶν ἀπολι-

«Ἡ Οἰκογένεια — Ταμποῦ»: Ἔργο τοῦ John Alexander (1987)

θωμάτων ἢ σημαντικὴ ἐγκεφαλικὴ μεγέθυνση ἀποτελεῖ ἓνα ἀπότομο στάδιο αὐξήσεως μιᾶς γενικά ἀργῆς αὐξητικῆς πορείας. Ἡ σημαντικὴ καὶ ἀπότομη αὐξηση τοῦ ἐγκεφάλου ἀντιστοιχεῖ σὲ ἀνατομικὴ καὶ διανοητικὴ ἐξειδίκευση ὅλων τῶν εἰδῶν καὶ ὄχι ἀπλῶς τοῦ ἀνθρωπίνου. Ἀλλὰ τί σημαίνει μεγαλύτερος ἐγκέφαλος; Ὑπάρχει ἀπαρατήτως ἀπ' εὐθείας σχέση μετὰξὺ ποιότητος καὶ ποσότητος τοῦ ἐγκεφαλικοῦ ἱστοῦ;

Ἡ σχέση μετὰξὺ ἐγκεφαλικοῦ μεγέθους καὶ νοημοσύνης, ὅπως καὶ ὁ καθορισμὸς τῆς νοημοσύνης, ἔχουν γίνῃ ἀντικείμενα μεγάλων συζητήσεων. Ἐν πολλοῖς οἱ σύγχρονες ἀντιλήψεις περὶ παραλλήλου αὐξήσεως τοῦ ἐγκεφάλου καὶ τῆς νοημοσύνης τοῦ πιθήκου ἀνευρίσκονται καὶ εἰς τὴν θεωρίαν τοῦ Charles Marsh, παλαιοντολόγου τοῦ δεκάτου ἐνάτου αἰῶνος ἀπὸ τὸ Πανεπιστήμιον Yale, ὁ ὅποιος «ἐχτένισε» τὴν Ἀμερικανικὴ Δύση γιὰ ἀπολιθώματα ὑπὸ τὴν καθοδήγησιν τοῦ William F. Cody ("Buffalo Bill"). Κατὰ τὸ 1886 ὁ Marsh διετύπωσε τὴν θεω-

ρία, ότι ο έγκεφαλος αύξήθηκε έν σχέσει με τὸ υπόλοιπο σῶμα με τὸ πέρασμα τοῦ χρόνου καὶ ότι ἡ αύξηση αὐτὴ συνωδεύθηκε ἀπὸ αύξηση τῆς πολυπλοκότη-
τας τῶν έγκεφαλικῶν περιελίξεων καὶ συνάψεων.

Προσφάτως ὁ μέγας νευροανατόμος Harry Jerison τοῦ Πανεπιστημίου τῆς California ἔχει ἀμφισβητήσει τὸ ότι τὸ μέγεθος τοῦ έγκεφάλου εἶναι ἓνα «φυσικό βιολογικό στατιστικό μέγεθος» γιὰ τὸν ὑπολογισμό τοῦ ἀριθμοῦ τῶν νευρῶνων καὶ τῶν νευρογλοιακῶν κυττάρων τοῦ έγκεφάλου. Ἀκριβέστερον, ὁ Jerison ἰσχυρίζεται, ότι ἡ μᾶζα μιᾶς συγκεκριμμένης περιοχῆς τοῦ έγκεφάλου εἶναι ἓνα μέτρον τῆς ἱκανότητος, με τὴν ὁποίαν τὸ ἄτομο ἐκτελεῖ τις ἐργασίες ποῦ ἐλέγχον-
ται ἀπὸ τὴν περιοχὴ αὐτή. Ἀλλά, ὅπως ὑποδεικνύουν ἄλλοι ἐπιστήμονες, ἡ πλήρης κατανόηση τῆς λειτουργίας τοῦ έγκεφάλου καὶ τῆς νοημοσύνης θά κα-
ταστή δυνατὴ μόνον, όταν οἱ νευροανατόμοι θά ἔχουν γνωρίσει λεπτομερῶς τὴν
μικροσκοπικὴ ὀργάνωση τοῦ έγκεφάλου, χαρακτηριστικό τὸ ὁποῖον —ἀντιθέτως
πρὸς τὴν θεωρία τοῦ Marsh — ἐνδέχεται νὰ ἔχει μικρὰν ἢ καμμίαν σχέσιν με τὸ
ὅλο μέγεθος τοῦ έγκεφάλου.

Ὁ ρόλος τῆς κοινωνικῆς συμβίωσης

Παραβλέποντας τὴν ἀσαφῆ σχέση μεταξύ έγκεφαλικοῦ μεγέθους καὶ νοημο-
σύνης, παραμένουμε στὸ γεγονός ότι μία ἐπιλεκτικὴ πίεση ἔχει ὀδηγήσει σὲ μό-
νιμη αύξηση τοῦ έγκεφάλου ἀπὸ τὴν Ἑώκαινο ἐποχὴ. Ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν
συντριπτικὴ πλειοψηφία τῶν θηλαστικῶν οἱ περισσότεροι πίθηκοι ζοῦν ὁμαδι-
κῶς. Ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰ σμήνη ἰχθύων οἱ ὁμάδες πιθήκων δὲν εἶναι ἀπλῶς
συναθροίσεις μελῶν, ἀλλὰ ἀληθινὲς κοινωνικὲς ὀργανώσεις με πολὺπλοκες ἄλ-
ληλεπιδράσεις μεταξύ τῶν μελῶν τους, τὰ ὁποῖα διατηροῦν μακρόχρονη συνοχὴ
ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν.

Ἡ ἔννοια τῆς κοινότητος ἔχει καὶ ἓνα τίμημα φυσικά: τὰ μέλη τῆς ὁμάδος ἀ-
νταγωνίζονται γιὰ τὴν τροφή, τοὺς συντρόφους καὶ τὸ ἄνετο μέρος γιὰ ἀνάπαυ-
ση. Ἐν τούτοις ἡ κοινωνικὴ ζωὴ τῶν πιθήκων ἄντεξε εἰς τὸν χρόνο, πρᾶγμα ἀπὸ
τὸ ὁποῖο συνάγεται ότι οἱ ὠφέλειες, ὅπως ἡ προστασία ἀπὸ τοὺς ἐπιδρομεῖς, ἡ μέ-
ριμνα τῶν τέκνων ἀπὸ ἀμφοτέρους τοὺς γονεῖς καὶ ἡ ἀποδοτικότερη τροφосуλ-
λογή, ἀντισταθμίζουν κατὰ πόλὺ τις δυσκολίες. Πιθανῶς ἡ «κοινωνικὴ νοημοσύ-
νη», ἡ ἱκανότης ἐκμεταλλεύσεως τῶν σχέσεων μεταξύ τῶν μελῶν μιᾶς ὁμάδος —
τόσο σὲ μία ὁμάδα κερκοπιθήκων τῆς Μαδαγασκάρης ὅσο καὶ σὲ ἓνα κοκτέιλ
πάρτυ τοῦ Μανχάτταν — ἔχει ἐνεργοποιήσει τὴν αύξηση τοῦ έγκεφάλου καὶ τῆς
νοημοσύνης.

Κατὰ τὸ 1966 ἡ ἐμπειρογνώμων περὶ τοὺς πιθήκους Alison Jolly ἐδημοσίευσε
μία ἐργασία με τίτλο «Κοινωνικὴ συμπεριφορὰ τῶν κερκοπιθήκων καὶ νοημοσύ-
νη», ἡ ὁποία ἀποτελεῖ τὴν πρώτη μελέτη περὶ σχέσεως μεταξύ κοινωνικότητος
καὶ ἐξελισσομένου έγκεφάλου τοῦ πιθήκου. Οἱ κερκοπίθηκοι, τῶν ὁποίων ὁ έγκέ-
φαλος εἶναι μικρότερος τῶν περισσοτέρων ἄλλων πιθηκοειδῶν, μονίμως ἀποτυγ-
χάνουν εἰς τοὺς τυπικοὺς ἐργαστηριακοὺς ἐλέγχους νοημοσύνης. Ὅπως ὁμως
παρετήρησε ἡ Jolly, οἱ ἔλεγχοι περιλαμβάνουν χειρισμοὺς ὠρισμένων συσκευῶν
— κουμπιά, καμπάνες κτλ. — με ἀνταμοιβὴ τὴν τροφή. Αὐτὴ ἐπρότεινε ἓνα κα-
ταλληλότερο μέτρο τῆς διανοητικῆς ἱκανότητος, δηλ. τὴν ἱκανότητα σχηματι-
σμοῦ καὶ διατηρήσεως πολυπλόκων κοινωνικῶν δεσμῶν.

Οἱ κερκοπίθηκοι, παρ' ὅτι δὲν ἀνταποκρίνονται τόσον ἐπιτυχῶς εἰς τοὺς κλασσικοὺς ἐλέγχους, ὅπως οἱ πίθηκοι καὶ οἱ μαῖμούδες, ζοῦν καθ' ὁμάδας, οἱ ὁποῖες συντίθεται ἀπὸ ποικιλία ἡλικιῶν ἀμφοτέρων τῶν φύλων. Οἱ ὁμάδες εἶναι ὁργανωμένες μητριαρχικῶς καὶ ἐπιδεικνύουν συμπεριφορὰ ἀποσκοποῦσα στὴν συνοχὴ τῆς ὁμάδος, ὅπως τὸ παιγνίδι, ἡ ἀμοιβαία περιποίηση, οἱ ἐσωτερικὲς διαμάχες καὶ ἡ ὁμαδικὴ ἀνταπόκριση σὲ ἐχθρικὲς ἐπιθέσεις. Αὕτῃ ἡ εὐχέρεια λειτουργίας μέσα στὸ κοινωνικὸ σύνολο εἶναι ἓνα εἰδικὸ εἶδος νοημοσύνης χαρακτηρισζόμενο ἀπὸ περισσότερη λεπτότητα ἀπὸ αὐτὴν ποὺ ἀπαιτεῖται γιὰ τὴν πίεση κουμπιῶν — μία ὀξύνοια, ἡ ὁποία προϋποθέτει καλὴ μνήμη καὶ ἱκανότητα ἀναγνώρισεως καὶ ταξινομήσεως τῶν ἄλλων καθὼς καὶ ἱκανότητα ἀναλόγου συμπεριφορᾶς.

Πρῶτος «διδάσκαλος» ἡ μητέρα

Λεπτομερεῖς παρατηρήσεις πολλῶν εἰδῶν πιθήκων κατὰ τὴν προηγούμενη εἰκοσαετία ἔχουν προκαλέσει τὴν διαφωνία τῆς Jolly: οἱ πίθηκοι εἶναι πράγματι κοινωνικὰ ὄντα, τὰ ὁποῖα διατηροῦν σημαντικούς, στενοὺς δεσμοὺς μὲ τὰ μέλη τῆς ὁμάδος τους. Τὰ τρία περισσότερον μελετηθέντα εἶδη πιθήκων ζοῦν μέσα σὲ μητριαρχικὲς κοινωνίες, τῶν ὁποίων τὰ ἄρρενα μέλη εἶναι μὴ μόνιμα καὶ ἀλλάζουν ὁμάδα, ὅταν φθάσουν στὴν σεξουαλικὴ ὀριμότητα, ἀλλὰ τὰ θήλεα παραμένουν ἰσόβια μέλη τῶν ὁμάδων, εἰς τίς ὁποῖες ἐγεννήθησαν.

Ἐνα πολύπλοκο μητριαρχικὸ σύστημα, τὸ ὁποῖο παρουσιάζει ἀξιοσημείωτη σταθερότητα, ἀποτελεῖ τὸ ὑπόβαθρο αὐτῶν τῶν κοινωνιῶν. Ἀπὸ τὴν παιδικὴ ἡλικία κάθε θῆλυ μαθαίνει τὴν θέση τοῦ διδασκόμενου ἀπὸ τὴν μητέρα του καὶ τὰ ἄλλα θήλεα. Φαίνεται, ὅτι αὕτῃ ἡ περίοδος τῆς παιδικῆς κοινωνικοποιήσεως εἶναι κρίσιμη γιὰ τὴν περαιτέρω ἀνάπτυξη. Τὰ μικρὰ περνοῦν ἀπὸ μέλους εἰς μέλος τῆς ὁμάδος σὰν παιγνίδια. Ἄρρενα, θήλεα καὶ νεαρὰ μέλη κάνουν ὅ,τι μποροῦν, γιὰ νὰ πιάσουν τὰ μικρά. Μὲ αὐτὲς τίς ἐκδηλώσεις σχηματίζεται ὁ κοινωνικὸς τους ἰστός, σχηματίζονται προσωπικότητες, σχέσεις καὶ μακροχρόνιοι δεσμοί.

Οἱ δεσμοὶ αἵματος εἶναι ἰσχυροὶ μεταξὺ πιθήκων τοῦ Παλαιοῦ Κόσμου. Μία ἀπὸ τίς ἐμφανέστερες ἐκδηλώσεις αὐτῆς τῆς οἰκειότητος εἶναι ἡ ἐξῆς: οἱ συγγενεῖς ταξιδεύουν, τρώγουν καὶ κοιμῶνται μαζί. Οἱ ἀμοιβαῖες περιποιήσεις, μία ἄλλη κοινὴ ἐκδήλωση οἰκειότητος, συχνότερα ἐμφανίζονται μεταξὺ μητέρων καὶ ἀπογόνων ἀλλὰ καὶ μεταξὺ μακρυνότερων συγγενῶν — θείων καὶ ἀνεψιῶν — ὅπως καὶ μεταξὺ ἁρρένων ποὺ δὲν ἔχουν ἐγκαταλείψει ἀκόμη τὴν ὁμάδα. Ἐπίσης σὲ περιπτώσεις ἐχθρικῶν ἐκδηλώσεων οἱ συγγενεῖς ἀλληλοὑποστηρίζονται.

Φιλίες καὶ συμμαχίες μεταξὺ πιθήκων συχνὰ ὑπερβαίνουν τοὺς δεσμοὺς συγγενείας. Ἡ Barbara Smuts τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Michigan, εἰδήμων ἐπὶ τῶν πιθήκων, ἔχει δεῖξει ὅτι μεταξὺ μερικῶν μπαμπουϊνῶν ἄρρενα καὶ θήλεα διαφόρων οἰκογενειῶν δημιουργοῦν ἀγνὲς φιλίες. Ἐνα θῆλυ συνδέεται τυπικὰ μὲ ἓνα ἢ δύο ἄρρενα ἀνὰ ἔτος, τὰ ὁποῖα περιποιεῖται, ὅπως καὶ τρώγει καὶ κοιμᾶται μαζί τους. Κατὰ τὸν περισσότερον χρόνον εἶναι ἔγκυος ἢ θηλάζει καὶ δὲν δέχεται ἐρωτικὴ ἐπαφή. Ἀργότερα, ὅταν θὰ ἔχει ἐρωτικὸ οἶστρο, πιθανῶς θὰ εὐνοήσῃ τοὺς φίλους της ὡς συντρόφους. Γενικῶς εἶναι σύνηθες εἰς τοὺς πιθήκους τοῦ Παλαιοῦ Κόσμου νὰ σχηματίζονται συμμαχίες μεταξὺ μελῶν διαφορετικῶν οἰκογε-

νειῶν. "Ετσι συνηθίζεται πολύ ἡ σχέση τοῦ τύπου *«ἐσύ ξύσε τὴν πλάτη μου, κι ἐγὼ θὰ ξύσω τὴν δική σου»*. Οἱ συμμαχίες σφυρηλατοῦνται καὶ διατηροῦνται διὰ τῆς ἀρχῆς τοῦ ἀμοιβαίου ἀλτρουϊσμοῦ. Ἡ εὐνοια, εἴτε αὐτὴ ἐκδηλοῦται ἐν εἰρήνῃ διὰ περιποιήσεων εἴτε ἐν πολέμῳ διὰ βοηθείας, ἀνταποδίδεται.

Συγγένεια, φιλία, συμμαχίες, φθόνος

Μέχρι πρὸ εἰκοσαετίας, ὅταν κάποιος ἀνέφερε φιλίες, συμμαχίες καὶ ἄλλες σχέσεις μεταξὺ πιθήκων, ὑπῆρχε ἡ ὑπόψια ὅτι αὐτὸς ἐπρόβαλλε ἀνθρώπινες κοινωνικὲς ἔννοιες εἰς τοὺς πιθήκους. Αὐτὲς οἱ ἀμφιβολίες ἐξέλιπαν σχεδὸν τελείως μετὰ ἀπὸ ἐρευνητικὲς ἐργασίες ποὺ ἔγιναν στὴν Κένυα κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς δεκαετίας τοῦ '70. Σὲ μία σειρά πειραμάτων οἱ Dorothy Cheney καὶ Robert Seyfarth τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Pennsylvania ἔθεσαν ἓνα βασικὸ ἐρώτημα: "Ἐχουν οἱ πίθηκοι αἴσθηση τῆς συγγενείας; Οἱ Cheney καὶ Seyfarth ἔπαιξαν μία μαγνητοταινία, εἰς τὴν ὁποίαν εἶχαν μαγνητοφωνήσῃ τις φωνὲς ἐνὸς νεογνοῦ εὐρίσκομένου εἰς κίνδυνον, μὲ συσκευὴ κρυμμένη σὲ ἓνα θάμνο. Ἡ μητέρα τοῦ νεογνοῦ καὶ δύο ἄλλα θήλεα εὐρίσκοντο πλησίον τοῦ θάμνου καὶ ὅταν ἡ μητέρα ἄκουσε τις μαγνητοφωνημένες κραυγές, ἐστράφη πρὸς αὐτόν. Ἡ συμπεριφορὰ τῆς δὲν ἐξέπληξε κανέναν, διότι ὅλα σχεδὸν τὰ θηλαστικὰ ἀνταποκρίνονται στὶς κραυγὰς τῶν τέκνων των, ὅταν αὐτὰ κινδυνεύουν. Αἰφνιδίασε ὅμως τοὺς παρατηρητὲς ἡ ἀντίδραση τῶν δύο ἄλλων συντρόφων: μόλις ἄκουσαν τις κραυγές, δὲν ἐστράφησαν πρὸς τὴ συσκευὴ ἀλλὰ πρὸς τὴν μητέρα. Δηλαδὴ ἀνεγνώρισαν τὸ μικρὸ ἀπὸ τις κραυγές καὶ τὸ συσχέτισαν μὲ τὴν μητέρα του.

Μία παρόμοια μελέτη τῶν Sarah καὶ Harold Gouzoules τοῦ Πανεπιστημίου Rockefeller τῆς Νέας Ὑόρκης εἶχε ὡς ἀντικείμενον τοὺς πιθήκους τοῦ Cayo Santiago, μιᾶς νήσου πλησίον τοῦ Puerto Rico. Οἱ Gouzoules διεπίστωσαν, ὅτι ἡ ἀνταπόκριση τῆς μητέρας ἐποίκιλε ἀναλόγως τῆς χροιάς τῶν κραυγῶν τοῦ μικροῦ. "Ὅταν τὸ μικρὸ ἀπειλεῖτο ἀπὸ συγγενεῖς, ἡ μητέρα ἀνταπεκρίνετο σχεδὸν μὲ ἀδιαφορία. Μόνον ὅταν τὸ μικρὸ ἀπειλεῖτο ἀπὸ ξένους, ἐπενέβαινε ἡ μητέρα. Οἱ ἐρευνηταὶ κατέληξαν εἰς τὸ συμπέρασμα, ὅτι οἱ φωνὲς περιέχουν εἰδικὲς πληροφορίες περὶ τῶν κοινωνικῶν σχέσεων, τις ὁποῖες οἱ πίθηκοι λαμβάνουν ὑπ' ὄψιν πρὶν νὰ ἐνεργήσουν.

Ἡ διάκριση αὐτῶν τῶν πολυπλόκων σχέσεων, ὅπως συγγενικῶν δεσμῶν, συμμαχίας μεταξὺ μὴ συγγενῶν, μακροχρονίου φιλίας, φθόνου καὶ ἀνταγωνισμοῦ, προϋποθέτει νοημοσύνη ἀρκετὰ ὑψηλοῦ ἐπιπέδου. Ἀσφαλῶς δὲ προϋποθέτει καὶ σπουδαία μνήμη. Αὐτοὶ οἱ πίθηκοι χρειάζεται νὰ ἐνθυμοῦνται ὅχι ἀπλῶς ποῖος εἶναι ὁ κάθε ἓνας μέσα στὴν ὁμάδα ἀλλὰ καὶ τις πράξεις ἐκάστου. "Ένας σκληρὸς σημερινὸς ἀρχηγὸς μπορεῖ νὰ εἶναι ἓνας αὐριανὸς σύμμαχος καὶ ἀντιστρόφως. Αὐτὴ ἡ εὐχέρεια ἀναγνωρίσεως καὶ ταξινομήσεως τῶν σχέσεων, τὴν ὁποίαν οἱ εἰδικοὶ καλοῦν «κοινωνικὴ γνώση», εἶναι ἀρκετὰ ἐντυπωσιακὴ. Ἀλλὰ ἓνας μεγάλος ἀριθμὸς ἐρευνητῶν πιστεύει, ὅτι οἱ πίθηκοι διακρίνονται γιὰ μία ἄλλη τους ἱκανότητα: νὰ χρησιμοποιοῦν τοὺς ἄλλους γιὰ προσωπικὸν τοὺς ὀφελος. Κατὰ τὸ 1967 ὁ Ἑλβετὸς ἐθνολόγος Hans Kummer παρατήρησε, ὅτι εἰς ἓνα εἶδος πιθήκων, ὅταν ἓνα μέλος συγκρούεται μὲ ἄλλο, χρησιμοποιοεῖ ἓνα τρίτον μέλος — τὸ ὁποῖο δὲν εἶχε ἀναμιχθῇ ὡς ἐκείνη τὴν στιγμή —, γιὰ νὰ ἐξαπατήσῃ τὸν ἐχθρό. Δηλαδὴ ὁ ἓνας πίθηκος εἶναι ἱκανὸς νὰ χρησιμοποιοεῖ τὸν ἄλλο πρὸς ὀφελός του.

Ὅλες οἱ προαναφερθεῖσες μαρτυρίες συγκλίνουν εἰς τὴν ἄποψη, ὅτι οἱ πίθηκοι εἶναι κοινωνικῶς νοήμονα ζῶα. Ὁρισμένα εἶδη ἐξ αὐτῶν ἔχουν τὴν ἱκανότητα νὰ ἀναγνωρίζουν τοὺς συντρόφους των. Προσκολλῶνται σὲ πολὺπλοκες ἱεραρχίες. Σχηματίζουν καὶ διατηροῦν δεσμούς, οἱ ὅποιοι τοὺς ὠφελοῦν εἰς τὶς καθημερινές των δραστηριότητες. Σὲ μερικὲς περιπτώσεις χρησιμοποιοῦν ἄλλους, ὥστε νὰ ἐξυπηρετηθοῦν. Ἔχουν μεγάλη περίοδο παιδικῆς ἐξαρτήσεως συγκρινομένη μὲ ἄλλων θηλαστικῶν, διότι πιστεύεται, ὅτι τὰ νεαρὰ μέλη χρειάζονται χρόνο, γιὰ νὰ διδαχθοῦν τὶς ἀρχές τοῦ ἐξαιρετικῶς πολυπλόκου κόσμου των.

Ἀπομένει νὰ ἐξετασθῇ, κατὰ πόσον αὐτὴ ἡ γνώση τοὺς ἐξυπηρετεῖ εἰς τὴν ἐξέλιξη. Οἰοσδήποτε ἰσχυρισμός, ὅτι ἡ ἀνάγκη αὐτῶν τῶν κοινωνικῶν μηχανισμῶν εὐνόησε τὴν ἀνάπτυξη μεγάλου καὶ πολυπλόκου ἐγκεφάλου εἰς τὸν πίθηκο, εἶναι ἀμφισβητήσιμος. Μέχρι νὰ ἐπιβεβαιωθῇ αὐτὴ ἡ κρίσιμη πληροφορία, πρέπει νὰ εἴμεθα προσεκτικοὶ εἰς τὴν διατύπωση τῆς θεωρίας, ὅτι ἡ «κοινωνικὴ νοημοσύνη» εἶναι ἡ μόνη — ἢ ἔστω ἡ μεγαλύτερα — προωθητικὴ δύναμις εἰς τὴν ἐξέλιξη τοῦ ἐγκεφάλου τοῦ πίθηκου.

[Μετάφραση: **ΝΙΤΣΑ ΑΡΓΥΡΟΠΟΥΛΟΥ**]

ΑΡΙΦΡΩΝ Ο ΣΙΚΥΩΝΙΟΣ

Ἑγείας Παιᾶν

Ὁ συγγραφεὺς Ἀθηναῖος εἰς τοὺς *Δειπνοσοφιστάς* (XV, 702, σελ. 270-272, τ. VII) γράφει: «τοῖς θεοῖς πᾶσι καὶ πάσαις εὐξάμενος, ἐπισπείσας τοῦ οἴνου καὶ δοὺς κατὰ τὸ νόμιμον τὸ ἐπιχώριον τὸ λοιπὸν τοῦ ἀκράτου τῷ διδόντι ἐκπιεῖν παιδί τὸν εἰς τὴν Ἑγείαν παιᾶνα ἄσας τὸν ποιηθέντα ὑπὸ Ἀρίφρωνος τοῦ Σικυωνίου τόνδε:» [Δηλ.: ἀφοῦ εἰς ὅλους τοὺς θεοὺς καὶ τὶς θεᾶς ἠυχήθη, ἀφοῦ ἔκαμε πάλι σπονδὴ τοῦ οἴνου καὶ ἔδωσε, κατὰ τὸ σῆθηδες εἰς τὸν τόπον, τὸ ὑπόλοιπον τοῦ ἀκράτου (μὴ ἀναμεμιγμένου μὲ νερὸ) εἰς τὸ παιδί ποὺ τὸν προσέφερε νὰ πιοῦν, ἔψαλε τὸν εἰς τὴν Ἑγείαν Παιᾶνα, ποὺ τὸν εἶχε συνθέσει ὁ Ἀρίφρων ὁ Σικυώνιος, τὸν ἐξῆς:]

Ἑγεία, πρεσβύστα μακάρων, μετὰ σοῦ ναίοιμι τὸ λειπόμενον βιοτᾶς, σὺ δὲ πρόφρων σύννοικος εἶης.

Εἰ γάρ τις ἢ πλούτου χάρις ἢ τεκέων ἢ τᾶς ἰσοδαίμονος ἀνθρώποις βασιληίδος ἀρχῆς ἢ πόθων,

οὓς κρυφίοισ' Ἀφροδίτας ἄρκυσιν θηρεύομεν, ἢ εἰ τις ἄλλα θεόθεν ἀνθρώποισι τέρψις ἢ πόνων ἀμνοῶ πέφανται,

μετὰ σεῖο, μάκαιρ' Ἑγεία, τέθαλε πάντα καὶ λάμπει Χαρίτων δάροις, σέθεν δὲ χωρὶς οὔτις εὐδαίμων ἔφν.

Ἑγεία, ἡ πιὸ σεβαστὴ τῶν μακάρων, μ' ἐσὲ εἶθε νὰ κατοικῶ τὸν ὑπόλοιπο βίο μου, σὺ δὲ εἰς ἐμὲ νὰ εἶσαι ἡ πρόθυμος συγκάτοικος.

Διότι, ἂν ὑπάρχη κάποια στὸν πλοῦτο ἢ τὰ τέκνα εὐχαρίστησι ἢ στὶς βασιλικὲς ἐξουσίες, ποὺ τοὺς ἀνθρώπους ἐξισώνουν πρὸς θεοὺς, ἢ τοὺς πόθους,

ποὺ ἀναζητοῦμε στὰ κρυφὰ δίχτυα τῆς Ἀφροδίτης, ἢ ἂν ἔχουν φανερωθῇ ἀπ' τὸ θεὸ στοὺς ἀνθρώπους, κάποια ἄλλη τέρψις ἢ παῦσις πόνων, μὲ τὴ βοήθειά σου, μακάρια Ἑγεία, ὅλα θάλλουν καὶ λάμπουν εἰς τὰ ἄσματα τῶν Χαρίτων, καὶ χωρὶς ἐσὲ οὔτε ἓνας δὲν ἐγεννήθη εὐδαίμων.

[Μετάφραση: **Κωνσταντῖνος Γεωργανᾶς**]

Η 6η ΕΤΗΣΙΑ ΑΝΘΟΛΟΓΙΑ ΤΩΝ 100

Ἡ 6η «ΕΤΗΣΙΑ ΑΝΘΟΛΟΓΙΑ ΤΩΝ ΕΚΑΤΟ» τοῦ «Δαυλοῦ» θὰ ἐκδοθῇ στὶς ἀρχὲς τοῦ προσεχοῦς Δεκεμβρίου καὶ θὰ περιέχῃ ἀποκλειστικῶς ἀνέκδοτα ποιήματα 100 ζώντων Ἑλλήνων ποιητῶν, ποὺ θὰ ἐπιλεγοῦν εὐθύνη τοῦ Περιδικοῦ μὲ κριτήρια καθαρῶς ποιοτικά, ἀντικειμενικά καὶ ἀπροσωπώληπτα.

● Ἡ «ΕΤΗΣΙΑ ΑΝΘΟΛΟΓΙΑ ΤΩΝ ΕΚΑΤΟ» μὲ τὴν ἀντικειμενικότητα καὶ τὴν ἀπροσωποληψία της ἔχει καθιερωθῇ ὡς τὸ ἀντιπροσωπευτικὸ πανόραμα τῶν ποιητικῶν τάσεων καὶ ρευμάτων ποὺ σημειώνονται στὸν καλλιτεχνικὸ καὶ λογοτεχνικὸ χῶρο καὶ ὡς μιὰ συστηματικὴ καταγραφὴ τῶν ποιητικῶν δυνάμεων ποὺ κινοῦνται στὸ πνευματικὸ στερέωμα τῆς σημερινῆς Ἑλλάδος.

Ἄν γράφῃς ποίηση, μὴ διστάσῃς καθόλου, εἴτε εἶσαι γνωστὸς καὶ καταξιωμένος εἴτε ἄγνωστος καὶ νέος, νὰ ἐμπιστευθῇς τὸν «Δαυλὸ» καὶ νὰ συμμετάσχῃς στὴν κρίση τοῦ 1990. Ἡ «ΕΤΗΣΙΑ ΑΝΘΟΛΟΓΙΑ ΤΩΝ ΕΚΑΤΟ» τοῦ «Δαυλοῦ» ἔχει ἤδη δημιουργήσῃ ἀναμφισβήτητη παράδοση στὸ χῶρο τῆς σημερινῆς Ἑλληνικῆς Ποιήσεως.

Ὁ «Δαυλὸς» δέχεται ἀπὸ τώρα συμμετοχές.

- 1) Ἀνώτερος ἀριθμὸς ὑποβαλλομένων ποιημάτων: Τρία (3).
- 2) Ὑπεύθυνη δήλωση τοῦ ποιητῆ ὅτι τὰ ποιήματά του δὲν ἔχουν δημοσιευθῇ καὶ δὲν θὰ δημοσιευθοῦν μέχρι τέλους τοῦ 1990.
- 3) Σύντομο αὐτοβιογραφικὸ σημείωμα, ὄχι μεγαλύτερο τῶν 10 γραμμῶν γραφομηχανῆς, γραμμένο σὲ α' πρόσωπο.

Τὰ ποιήματα, οἱ δηλώσεις καὶ τὰ αὐτοβιογραφικά νὰ ταχυδρομοῦνται στὴ διεύθυνση:

Δημ. Γ. Λάμπρου, Ἀχιλλέως-Μουσῶν 51
175 62 ΠΑΛΑΙΟ ΦΑΛΗΡΟ, μὲ τὴν ἐνδειξη
«Γιὰ τὴν Ἀνθολογία τοῦ ΔΑΥΛΟΥ»

Λήξη προθεσμίας ὑποβολῆς: 15 Ὀκτωβρίου 1990.

ΜΕΤΕΩΡΙΣΜΟΙ

‘Ο ρόλος τῆς Γλώσσας ἀπὸ διπλῇ σκοπιά:

α) τῶν «ἀπλῶν συναρτήσεων», β) τῶν «διαφορικῶν»

Α. ‘Η α’ κατ’ ἀναλογίαν συνάρτηση:
Γλῶσσα = Ζωή.

Ζῶ ἐπικοινωνώντας καὶ πεθαίνω μὴ ἐπικοινωνώντας. Δὲν μπορεῖ νὰ ὑπάρξῃ ἡ ἔννοια «ἔμβιο εἶδος» χωρὶς κάποια «ἀνεξάρτητη μεταβλητή»: τὴν «γλῶσσα». Μὲ τὸ «λεξιλόγιό» τους (στοιχειώδης ἀριθμὸς διαφορετικῶν ἤχων, κοινῶς καταληπτῶν στὰ ἄτομα τοῦ εἶδους) τὰ ζῶντα ὄντα φθάνουν στὴν «συναινετική» λειτουργία τοῦ πολλαπλασιασμοῦ, στὴν ὑπαρξή, λειτουργία καὶ ἱεράρχηση ὁμαδικῆς ζωῆς, στὴν ἐπισήμανση τοῦ κινδύνου, στὴν ἀνακάλυψη τῆς τροφῆς. Χωρὶς τὴ «λέξη» δὲν εἶναι δυνατὴ ἡ διαιώνιση τοῦ εἶδους, ἡ ἀποφυγὴ κινδύνου, ἡ ὁμαδικότης κλπ. Ὑποθέτουμε ὅτι ἂν ἦτο ἀποφύγετο τὸ «ἀπὸ γλῶσσας» παύει νὰ ὑπάρχει Ζωή. Ἀκόμη καὶ τὰ θεωρούμενα ὡς «ἄφωνα εἶδη ζωῆς», ὅπως π.χ. τὰ ψάρια ἢ τὰ φυτὰ ἢ τὰ μικρόβια, ἀνακαλύπτεται τώρα, ὅτι παράγουν ἕναν ἀριθμὸ «κωδικῶν» ὑπερήχων, ποὺ προσδιορίζουν τοὺς διαφοροὺς τρόπους ἀντιδράσεών τους.

Β. ‘Η β’ κατ’ ἀναλογίαν συνάρτηση:
Γλῶσσα = Γνώση.

Ὅ,τι ὀνομάζω, τὸ γνωρίζω. Καὶ ὅ,τι γνωρίζω, τὸ ὀνομάζω. Δὲν ὑπάρχει λέξη, ποὺ νὰ μὴν ἀποδίδῃ κάποια γνωστὴ (κατακτημένη ἀπὸ τὶς γνωστικὲς ἰκανότητες τοῦ ἐμβίου ὄντος) ἔννοια. Καὶ δὲν ὑπάρχει κατακτημένη ἔννοια, χωρὶς ἀποδίδουσα λέξη. Μόνον ὅ,τι εἶναι ἄγνωστο, δὲν ἔχει ὀνομασθῇ. Καὶ μό-

νον ὅ,τι ἔχει ὀνομασθῇ, εἶναι γνωστό. Ἀκόμη καὶ ἡ λέξη «ἄγνωστο» ἀποδίδει μίαν γνωστικῶς κατακτημένη ἔννοια: τὴν ἔννοια «ἄγνωστα».

Γ. ‘Η γ’ κατ’ ἀναλογίαν συνάρτηση:
Γλῶσσα = Λογικὴ.

Λογικὴ εἶναι α) ἡ συσχέτιση (ἀρνητικὴ, θετικὴ κλπ.) ἐννοιῶν (= λέξεων): ἡ «κρίση», β) ἡ σύνθεσή τους: ὁ «συλλογισμὸς» καὶ γ) ἡ διατύπωση τῆς λογικῆς ἀλήθειας ποὺ ἀπορρέει ἀπὸ τὴν διαδικασία αὐτή: τὸ «συμπέρασμα». Χωρὶς τὴ λέξη δὲν ἔχω τὴν ἔννοια, χωρὶς τὴν ἔννοια δὲν ἔχω τὴν κρίση, χωρὶς τὴν κρίση δὲν ἔχω τὸν συλλογισμό, χωρὶς τὸν συλλογισμό δὲν ἔχω τὸ συμπέρασμα. Ὑποθέτουμε ὅτι ἂν ἦτο ἀποφύγετο τὸ «ἀπὸ λογικῆς» παύει νὰ ὑπάρχει Λογικὴ. Ἀκόμη καὶ τὰ θεωρούμενα ὡς «ἄλογα εἶδη ζωῆς», ὅπως π.χ. τὰ ψάρια ἢ τὰ φυτὰ ἢ τὰ μικρόβια, ἀνακαλύπτεται τώρα, ὅτι παράγουν ἕναν ἀριθμὸ «κωδικῶν» ὑπερήχων, ποὺ προσδιορίζουν τοὺς διαφοροὺς τρόπους ἀντιδράσεών τους.

Δ. ‘Η δ’ κατ’ ἀναλογίαν συνάρτηση:
Γλῶσσα = Πολιτισμὸς.

Γιὰ τὴν μαθηματικὴ θεμελίωση τῆς συναρτήσεως αὐτῆς θὰ χρησιμοποιοῦμαι τὴν ἔννοια τοῦ «ὁρίου»: Ὑποθέτουμε ὅτι χάνουν ὁλοκληρωτικὰ τὴ γλῶσσα τους π.χ. τὰ 4.000.000 κάτοικοι τοῦ Λεκανοπεδίου τῆς Ἀττικῆς, εἶναι μαθηματικῶς ἀναγκαῖο νὰ δεχθούμε, ὅτι αὐτομάτως θ’ ἀνέβουν στὰ δένδρα καὶ θ’ ἀρχίσουν νὰ γρυλλίζουν.

Οἰκονομία, τεχνική, βιομηχανία, ἐμπόριο, ὅλες οἱ ἐκδηλώσεις τῆς καθημερινῆς ὁμαδικῆς ζωῆς καί, πολὺ περισσότερο, ἡ Ἐπιστήμη, ἡ Παιδεία, τὸ Πνεῦμα, ἡ Τεχνολογία, ἡ Πολιτική, ἡ Κοινωνία, ἡ Οἰκογένεια, τὰ πάντα, θὰ παύσουν νὰ ὑπάρχουν.

★ ★ ★

- Ἡ πρώτη συνάρτηση προϋποθέτει τὴν ὑπαρξὴ τῆς ἀνεξάρτητης μεταβλητῆς «ὀριακῶς στοιχειώδους γλώσσα».
- Ἡ δευτέρα συνάρτηση προϋποθέτει τὴν ὑπαρξὴ ἀνώτερης τῆς πρώτης γλώσσας.
- Ἡ τρίτη συνάρτηση προϋποθέτει τὴν ὑπαρξὴ ἀνώτερης τῆς δευτέρας γλώσσας.
- Ἡ τέταρτη συνάρτηση προϋποθέτει τὴν ὑπαρξὴ ἀνώτερης τῆς τρίτης γλώσσας.

★ ★ ★

Συνέπειες τῆς σταδιακῆς πτωχεύσεως τῆς γλώσσας εἶναι κατὰ σειρὰν ἡ κατὰ εὐθέως ἀνάλογο βαθμὸν

- α) κατὰπτωσι τοῦ Πολιτισμοῦ,
- β) ἀπώλεια τῆς Λογικῆς,
- γ) συρρίκνωσι τῆς Γνώσεως,
- δ) ἐξαφάνισι τῆς Ζωῆς.

★ ★ ★

Παρατηροῦμε εἰδικὰ γιὰ τὴν ραγδαίαν συρρίκνωσι τῆς Σημερινῆς Ἀνθρώπινης Γλώσσας:

- α) Ὅλοι οἱ τομῆες τοῦ Πολιτισμοῦ ὑποχωροῦν ταχύτατα καὶ ἀντικαθίστανται ἀπὸ τὴν βαρβαρότητα. Ὁ μόνος «ἀκμάζων» τομεὺς, ἡ Τεχνολογία, ἔχασε τὸν αὐτοέλεγχό της καὶ μεταβάλλεται σὲ θανάσιμη ἀπειλή (λόγῳ ἀκριβῶς τῆς ἀποσυρτήσεώς της ἀπὸ τὴν ἀνεξάρτη-

τη μεταβλητὴ «γλώσσα»).

- β) Ἡ λογικὴ καταρρεῖ καὶ παραχωρεῖ τὴ θέσι της στὸ «παράλογο» (ποὺ «νομιμοποιεῖται» καὶ θεωρητικὰ ἀπὸ τὴν Ἐξουσιαστικὴ Παράνοια).
- γ) Ἡ γνώσι ἐξανεμίζεται: Ὅχι μόνον δὲν κατακτοῦμε καινούργια, ἀλλὰ χάνομε τὴν κατακτημένη ἀπὸ ἀμέτρητες γενεὲς προγενεστέρων γνώσι.
- δ) Ἡ ζωή...

★ ★ ★

... Ἐδῶ, στὸ θέμα τῆς ἐπιβιώσεως, δὲν παρέχουν ἀσφάλεια οἱ κατ' ἀναλογίαν συναρτήσεις: Ἄν εἶναι ἀναλογικῶς (εὐθέως ἢ ἀντιστρόφως) ἀναγκαῖο, σύμφωνα μὲ τὰ ἀνωτέρω, νὰ ἐξαφανισθοῦν πρῶτα ὁ πολιτισμὸς, μετὰ ἡ λογικὴ, ὕστερα ἡ γνώσι καὶ τελευταία ἡ ζωή, σκεπτόμενοι μὲ βάση τὰ «διαφορικὰ» τῶν ἀνωτέρων Μαθηματικῶν δὲν εἴμεθα ὑποχρεωμένοι νὰ δεχθοῦμε τὴν τήρησι τῆς σειρᾶς αὐτῆς:

Ἡ Ζωὴ μπορεῖ νὰ συναποθάνῃ π.χ. μὲ τὴν Λογικὴν, ἀλλὰ καὶ μὲ τὸ καθένα ἀπὸ τὰ ἄλλα χωριστὰ ἢ καὶ μ' ὅλα μαζί· ἡ Λογικὴ μπορεῖ νὰ συναποθάνῃ π.χ. μὲ τὸν Πολιτισμὸν, ἀλλὰ καὶ μὲ τὸ καθένα χωριστὰ ἀπὸ τὰ ἄλλα ἢ καὶ μ' ὅλα μαζί· ἡ Γνώσι μπορεῖ νὰ συναποθάνῃ π.χ. μὲ τὸν Πολιτισμὸν, ἀλλὰ καὶ μὲ τὸ καθένα ἀπὸ τ' ἄλλα χωριστὰ ἢ καὶ μ' ὅλα μαζί· καὶ ὁ Πολιτισμὸς μπορεῖ νὰ συναποθάνῃ π.χ. μὲ τὴ Λογικὴν, ἀλλὰ καὶ μὲ τὸ καθένα ἀπὸ τ' ἄλλα χωριστὰ ἢ καὶ μ' ὅλα μαζί...

★ ★ ★

Ταῦτα, καὶ παραμένω, ἐσαεῖ,

Μετέωρος

ΚΩΝ. Β. ΚΟΥΤΡΟΥΒΕΛΗΣ*

Τὰ σφάλματα τοῦ Ἑρρίκου Σλήμαν στὸν ἐντοπισμὸ τῆς Ἰθάκης καὶ τοῦ Ἰλίου

Πρὸ τοῦ 3.000 π.Χ. κατεστράφη ἡ Τροία

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Φέτος συμπληρώνονται ἑκατὸ χρόνια ἀπὸ τὸ θάνατο τοῦ διασήμου Γερμανοῦ Ἑρρίκου Σλήμαν, καὶ ἡ ἀπόδοση τῶν σχετικῶν τιμῶν καὶ ἐορταστικῶν ἐκδηλώσεων ἀποτελεῖ ὑποχρέωση γιὰ τὴν πρωτοποριακὴ προσφορά του στὴν ἀνακάλυψη τῶν Μυκηναϊκῶν Κέντρων τοῦ ὁμώνυμου πολιτισμοῦ. Ἐσχίσε τὸ πέπλο τοῦ μυστηρίου καὶ παρουσίασε μπροστὰ στὰ ἐκπληκτα μάτια τοῦ κόσμου ὅτι ὁ «μύθος» τοῦ Τρωικοῦ πολέμου καὶ οἱ φανταστικές, ὅπως ἐνομίζοντο, περιγραφές τῶν Ὀμηρικῶν Ἐπῶν εἶχαν πραγματικὴ ἱστορικὴ ὑπόσταση.

Ἀπόδειξη τούτου ἦταν ἡ παρουσίαση, ἀπὸ τὸν Ἑρ. Σλήμαν, στὸ προσκίνηιο τῆς Ἱστορίας:

- τῶν ἀνακτόρων τῶν Μυκηνῶν τὸ 1874-1976,
- τῶν ἀνακτόρων τῆς Τύρινθας τὸ 1886,
- τοῦ Ὁρχομενοῦ τῆς Βοιωτίας κατὰ τὰ ἔτη 1881, 1882 καὶ 1886.

Ἡ πρώτη ἀνασκαπτικὴ ἐργασία τοῦ Ἑρ. Σλήμαν ἔγινε στὴν Ἰθάκη, γιὰ τὴν ἀνακάλυψη τῆς πόλης καὶ τοῦ παλατιοῦ τοῦ Ὀδυσσεά. Παρ' ὅλο ποὺ οἱ ἀνασκαφές συνεχίστηκαν καὶ κατὰ τὸ 1878, δὲν προέκυψε κανένα θετικὸ ἀποτέλεσμα. Ἀλλὰ ἀκόμα καὶ σήμερα οἱ ἀνασκαφές ποὺ γίνονται ἀπὸ τὸ Πανεπιστήμιο «Οὐάσιγκτων» τοῦ Σαϊντ Λιούις τῆς Ἀμερικῆς δὲν κατέληξαν σὲ κανένα σημαντικὸ ἀποτέλεσμα. Δραματικὴ εἶναι ἡ διαπίστωση τοῦ καθηγητοῦ Σαρ. Συμεώνογλου, ὁ ὁποῖος ἐνεργεῖ τις ἐν λόγῳ ἀνασκαφές, ἡ ὁποία ἀνακοινώθηκε κατὰ τὸ τέταρτο διεθνὲς συνέδριο τοῦ Κέντρου Ὀδυσσειακῶν Σπουδῶν τὸ 1984, ποὺ λέγει: *«ὑπῆρξε ὅμως καὶ ὑπάρχει ἀκόμη μεγάλη ἀπογοήτευση, ἐπειδὴ δὲν μπορέσαμε νὰ ἐπαληθεύσουμε τὴν Ὀδύσειαν»*. *«Ἰλιάδα καὶ Ὀδύσειαν - Μῦθος καὶ Ἱστορία»*, ἔκδ. Κέντρου Ὀδυσσειακῶν Σπουδῶν, 1986).

Τὸ 1871 ὁ Σλήμαν ἄρχισε ἀνασκαφές στὸ λόφο τοῦ Χισσαρλίκ, ποὺ ἔφεραν στὸ φῶς ἐρείπια ἐπτὰ καὶ κατ' ἄλλους ἑννέα ἀλλεπαλλήλων ἀρχαίων πόλεων. Ὑποστήριξε δὲ ὅτι ἡ δευτέρα ἐκ τούτων ἦταν ἡ Ὀμηρικὴ Τροία. Ἡ ἄποψη αὐτὴ τοῦ Σλήμαν ἀμφισβητήθηκε ἀπὸ πολλοὺς. Ὁ Χέρχερ (*Περὶ τῆς Ὀμηρικῆς Πεδιάδος τῆς Γροίας*, 1876) ἰσχυρίστηκε ὅτι *«ἡ φυσικὴ κατάσταση τοῦ τόπου δὲν συμβιβάζεται καθόλου πρὸς τὴν περιγραφὴ τοῦ Ὀμήρου, ἡ ὁποία εἶναι ἐ-*

* Ὁ κ. Κ.Β.Κ. εἶναι ταξίαρχος τῆς Γεωγραφικῆς Ὑπηρεσίας Στρατοῦ καὶ συγγραφεὺς πολλῶν μελετῶν σχετικῶν μὲ τὴν ἀρχαιοελληνικὴ τοπογραφία.

ντελῶς φανταστική». Ἐπίσης ὁ καθηγητὴς Demys Page («Ἰλιάς καὶ Ἱστορία», 1986) σημειώνει, ὅτι «ἡ Τροία παραμένει κάτι τὸ αἰνιγματικό» καὶ συμπληρώνει πιὸ κάτω ὅτι «οἱ ἀνασκαφές τῆς Τροίας δὲν εἶχαν δώσει ἀπαντήσεις σὲ ἓνα κατά- λογο ἐρωτήσεων του, καίτοι εἶχε μελετήσει τὰ ἔργα τοῦ Blegen καὶ τῶν συνεργα- τῶν του ἀπὸ τὴν ἀρχὴ μέχρι τὸ τέλος, ἐλπίζοντας νὰ βρεῖ ἀπαντήσεις στὶς ἀπο- ρίες του».

Τὰ παραπάνω ἐπιλεγμένα στοιχεῖα φανερώνουν, ὅτι δύο ἀπὸ τὰ σημαντικότε- ρα ὁμηρικὰ κέντρα κρατοῦν τὰ μυστικά τους μὲ πείσμα, ἐπειδὴ οἱ διάφοροι ἐρευ- νητὲς δὲν ἔλαβαν ὑπ' ὄψιν τους τὴν μεταβολὴ τῆς τοπογραφικῆς μορφολογίας τῶν χώρων μὲ τὸ πέρασμα τοῦ χρόνου. Ἡ παράλειψη αὐτῆ συσώρευσε ἀπό- ψεις, ἐρμηνείες καὶ θέσεις, οἱ ὁποῖες ἐδημιούργησαν αἰνίγματα καὶ παγίδες, ποὺ δυσκόλευαν ἀκόμη περισσότερο τὴ λύση τοῦ προβλήματος. Οἱ λύσεις δόθηκαν σὲ ἀνάλογες μελέτες μου, ποὺ δημοσιεύτηκαν στὰ ὑπ' ἀριθ. 129, 131 «Δελτία τῆς Γεωγραφικῆς Ὑπηρεσίας Στρατοῦ» κατὰ τὰ ἔτη 1986 καὶ 1988.

Τὰ αἰνίγματα καὶ οἱ παγίδες ἔχουν μεγάλο ἐπιστημονικὸ ἐνδιαφέρον καὶ ὁ προσδιορισμὸς τους ἴσως ὁδηγήσει τοὺς διαφόρους ἐρευνητὲς στὶς σωστὲς ἀπο- φάσεις γιὰ τὴν ἀνακάλυψη τῆς Ἰθάκης καὶ τοῦ Ἰλίου τῆς Τροίας.

2. ΤΟ ΑΙΝΙΓΜΑ ΤΗΣ ΙΘΑΚΗΣ

Ἡ Ὀμηρικὴ Ἰθάκη κατὰ διαφόρους ἐκτιμήσεις καὶ ἀνακοινώσεις διαφόρων ἐπιστημόνων ἔχει ταυτιστεῖ μὲ τὴν σημερινή Ἰθάκη ἢ τὴ Λευκάδα ἢ καὶ μὲ ἓνα μέρος τῆς Κεφαλληνίας. Ὁ Ὅμηρος ὅμως στὴν Ὀδύσσεια διαθέτει τριακό- σιους καὶ πλέον στίχους, γιὰ νὰ τὴν περιγράψει. Ἀπὸ αὐτοὺς ἀφιερώνει μερι- κοὺς στὰ νησιά ποὺ βρίσκονται πρὸς τὰ ἀνατολικά καὶ στὰ νότια τῆς Ἰθάκης, ἀναφέροντας ὀνομαστικά τὰ νησιά τῆς Ἰθάκης, τῆς Σάμης, τῆς Αἰγίλιπος, τοῦ Δουλιχίου, τῆς Τάφου, τῶν Ἐχινάδων καὶ τῆς Ἀστερίδος. Εἰδικὰ γιὰ τὸ νησί τῆς Ἀστερίδος διαθέτει στὴν Ὀδύσσεια δέκα στίχους (δ 844-847, ο 28-3 καὶ π 365-368), ἐνῶ γιὰ τὰ ἄλλα, πέρα τοῦ ὀνόματος, διαθέτει καὶ ἓνα ἢ δύο ἰδιαίτερα τοπικὰ χαρακτηριστικά, ὅπως «ἡ ὄρεινὴ Σάμη» ἢ «ἡ δασωμένη Ζάκυνθος» κ.λ.π. Αὐτὸ ἀποδεικνύει ὅτι τὸ νησί τῆς Ἀστερίδος εἶχε ἰδιαίτερη σημασία καὶ γι' αὐ- τὸ ἡ Ὀμηρικὴ τοπογραφικὴ περιγραφή εἶναι πιὸ ἀναλυτικὴ, λέγουσα:

«Εἶναι κάποιο νησί στὴ μέση τῆς θάλασσας πετρῶδες,
μεταξὺ καὶ τῆς Ἰθάκης καὶ τῆς ὄρεινῆς Σάμης,
Ἀστερίδα, ὅχι μεγάλο· διαθέτει λιμάνια ἀσφαλείας
δίστομα· σ' αὐτὸ περίμεναν οἱ Ἀχαιοὶ ἐνεδρεύοντες».

«Οἱ ἄριστοι τῶν μνηστήρων μὲ πρόθεση ἐνεδρεύουν
στόν πορθμὸ καὶ τῆς Ἰθάκης καὶ τῆς ὄρεινῆς Σάμης».

«Τὶς ἡμέρες σκοποὶ φυλάγαμε στὶς ἀνεμώδεις κορυφές
διαδοχικά· κι ὅταν ἔπεφτε ὁ ἥλιος στὴ δύση του,
ποτὲ στὴ στεριά δὲν μείναμε, ἀλλὰ στὴ θάλασσα,
μέσα στοῦ πλοῖο πλέοντας περιμέναμε τὴν αὐγή».

Κατὰ τὸν Ὅμηρο τὸ νησί τῆς Ἀστερίδας ἦταν «πετρῶδες» καὶ βρισκόταν

«μεταξὺ **καὶ** τῆς Ἰθάκης **καὶ** τῆς Σάμης, σχηματίζοντας μὲ αὐτὰ δύο πορθμούς». Δέν ἦταν «μεγάλο», ὅπως ἡ Ἰθάκη, ἡ Σάμη (Κεφαλληνία) καὶ ἡ Ζάκυνθος, μὰ οὐτε καὶ μικρό, ὅπως τὰ πολλὰ ποὺ βρισκότανε πρὸς τὰ ἀνατολικά τῆς Ἰθάκης (᾽Οδύσσεια 126) καὶ δὲν κατονομάζονται ἀπὸ τὸν Ὅμηρο. Διέθετε ἄρκετὰ «δίστομα λιμάνια ἀσφαλείας» καὶ ὄχι ἓνα, γιὰ νὰ κρύβωνται οἱ ἐνεδρεύοντες καὶ ἄρκετὲς «ἀνεμώδεις κορυφές», γιὰ παρατηρητήρια τῶν δύο πορθμῶν καὶ τῆς γύρω θαλασσίας περιοχῆς.

Αὐτὸ τὸ νησί ταυτίστηκε ἀπὸ τοὺς διαφόρους ἐρευνητὲς μὲ τὴ βραχονησίδα τοῦ Δασκαλειοῦ ἢ μὲ τὸ νησί τοῦ Ἀρκουδίου ἢ μὲ κάποιο νησί ποὺ καταποντίστηκε στὴ θάλασσα ἢ τέλος θεωρήθηκε ὡς κάποιο νησί τῆς φαντασίας τοῦ Ὀμήρου. Ἀλλὰ τὸ νησί αὐτὸ μὲ ὅλα τὰ τοπογραφικὰ χαρακτηριστικά ποὺ ἀναφέρει ὁ Ὅμηρος ὑπάρχει καὶ ταυτίζεται ἀκριβῶς κατὰ θέση καὶ μορφολογία μὲ τὸ νησί ποὺ σήμερα ὀνομάζεται Ἰθάκη ἀντὶ Ἀστερίς, ὅπως δείχνει τὸ σχῆμα 1. Αὐτὴ εἶναι ἡ μυστηριώδης λύση τοῦ ἐνὸς αἰνίγματος γιὰ τὸν ἐντοπισμὸ τῆς Ὀμηρικῆς Ἰθάκης.

Τὸ δεύτερο αἰνίγμα στὴν ὑπόθεση αὐτὴ εἶναι ὁ ἐντοπισμὸς πλέον αὐτῆς τῆς Ὀμηρικῆς Ἰθάκης. Ἡ Ἀστερίδα κατὰ τὸν Ὅμηρο σχημάτιζε μετὰ τῆς Ἰθάκης καὶ μετὰ τῆς Σάμης (Κεφαλληνίας) δύο πορθμούς. Ὁ πορθμὸς μετὰ τῆς Σάμης βρισκότανε πρὸς τὰ δυτικά, ἄρα ὁ πορθμὸς μετὰ τῆς Ἰθάκης πρέπει νὰ βρισκότανε πρὸς τὰ ἀνατολικά ἢ πρὸς τὰ βόρεια τῆς Ἀστερίδος. Μὰ ὁ Ὅμηρος τοποθετεῖ τὴν Ἰθάκη του «βορειότερα ὅλων τῶν νησιῶν ὡς πρὸς τὴ θάλασσα» (᾽Οδύσσεια 1 25), ὁπότε δὲν χρειάζεται ἄλλη μαρτυρία, γιὰ ν' ἀποδειχθεῖ ὅτι ἡ σημερινὴ Λευκάδα, ποὺ βρίσκεται «βορειότερα ὅλων τῶν νησιῶν» καὶ σχηματίζει πορθμὸν μετὰ τῆς Ὀμηρικῆς Ἀστερίδος (σημερινῆς Ἰθάκης), ἦταν καὶ εἶναι ἡ Ὀμηρικὴ Ἰθάκη. Αὐτὴ εἶναι ἡ λύση τοῦ δευτέρου αἰνίγματος, καὶ οἱ ἀποδείξεις τούτου παρέχονται ἄφθονες ὑπὸ τοῦ Ὀμήρου καὶ ἔχουν ἀναλυθεῖ στὴ μελέτη μου «Ἡ Ὀμηρικὴ Ἰθάκη τοῦ Ὀδυσσεά».

Τὰ αἰνίγματα προέκυψαν ἀπὸ τὴν υἱοθέτηση τῆς ἐκδοχῆς, ὅτι ἡ Λευκάδα ἀποτελοῦσε χερσόνησο τῆς Ἀκαρνανίας. Τὸ στενὸ τῆς Λευκάδας μὲ τὴν ἀπέναντι Ἀκαρνανικὴ χώρα τείνει πάντοτε, ἀκόμη καὶ σήμερα, νὰ γίνεи στεριά. Γι' αὐτὸ εὐθύνονται τὰ φερτὰ στερεὰ ὕλικά, ποὺ κατέρχονται ἀπὸ τὶς πλαγιὲς τῆς Λευκάδας καὶ τῆς Ἀκαρνανίας. Ἦδη σήμερα τὸ βάθος τῆς θάλασσας ἐκατέρωθεν τῆς διώρυγας τῆς Λευκάδας κυμαίνεται ἀπὸ 0,20 μέχρι 0,60 μέτρα. Ἀλλὰ τὸ στενὸ διατηρεῖται ἀνοικτὸ μὲ τὴν ἐπέμβαση τοῦ ἀνθρώπου. Σ' αὐτὸ συνέβαλαν οἱ Κορίνθιοι κατὰ τὸ 645 πρὸ Χριστοῦ καὶ οἱ τεχνικὲς ὑπηρεσίες τοῦ Κράτους σήμερα, μὲ τὴν κατὰ περιόδους ἐκβάθυνση τῆς διώρυγας τῆς Λευκάδας, διατηρουμένης σὲ βάθος 6 μέτρων.

Τὸ λάθος αὐτὸ καὶ ἡ συνεχιζόμενη μέχρι σήμερα παρερμηνεία τῆς αὐθεντικῆς Ὀμηρικῆς τοπογραφίας ἔχουν ὀδηγήσει τὶς ἐρευνες ὅλων τῶν ἐνδιαφερομένων, μὲ πρῶτον τὸν Ἑρ. Σλήμαν, σὲ ἀποτυχία, γιὰτὶ δέν εἶναι ποτὲ δυνατόν ἡ Ὀμηρικὴ Ἰθάκη καὶ τὸ παλάτι τοῦ Ὀδυσσεά ν' ἀνακαλυφθοῦν στὸ νησί τῆς Ὀμηρικῆς Ἀστερίδος, ὅπου μὲ τόση ἐπιμονὴ σκάβουν.

3. ΤΟ ΠΑΓΙΔΕΥΜΕΝΟ ΙΛΙΟΝ ΤΗΣ ΤΡΩΑΔΟΣ

Ἡ ἀνακάλυψη ἀπὸ τὸν Ἑρ. Σλήμαν τοῦ Ἰλίου τῆς Τρωάδος ἐπὶ τοῦ λόφου

τοῦ Χισσαρλίκ δὲν ἀντεκρούσθη μόνο ἀπὸ τοὺς συγχρόνους του καὶ μερικοὺς νεώτερους ἐρευνητές, ἀλλὰ ἦρθε σὲ ἀντίθεση μὲ τὶς θέσεις τῶν ἀρχαίων συγγραφέων, ὅπως τοῦ Ἡροδότου («Εὐτέρπη», παρ. 10), τοῦ Θουκυδίδη (Πελοποννησιακὸς Πόλεμος, βιβλ. Η΄ παρ. 101), τοῦ Ἀρριανοῦ («Ἀλεξάνδρου Ἀνάβασις» XI/6 καὶ XII/6), τοῦ Στράβωνα («Γεωγραφικά» βιβλ. ΙΓ΄ παρ. 25, 31, 32), ἐπειδὴ ἀπὸ ἄγνοια ἢ ἀπὸ ὑπέρμετρο ἐνθουσιασμό δὲν ἔλαβε σοβαρά ὑπ’ ὄψη του τὴν Ὀμηρικὴ τοπογραφία. Δυστυχῶς οἱ διάφορες περιγραφές τῶν ἀρχαίων συγγραφέων δημιούργησαν τὶς πέντε κύριες παγίδες, οἱ ὁποῖες ὁδήγησαν τοὺς νεώτερους ἐρευνητές σὲ λανθασμένες ἐρμηνεῖες τῆς Ὀμηρικῆς τοπογραφίας καὶ κατ’ ἐπέκταση στὴν ἀποτυχία τῆς ἀνακαλύψεως τῆς πόλης τοῦ Πριάμου.

Πρώτη παγίδα: Τὸ στρατόπεδο τῶν Ἀχαιῶν

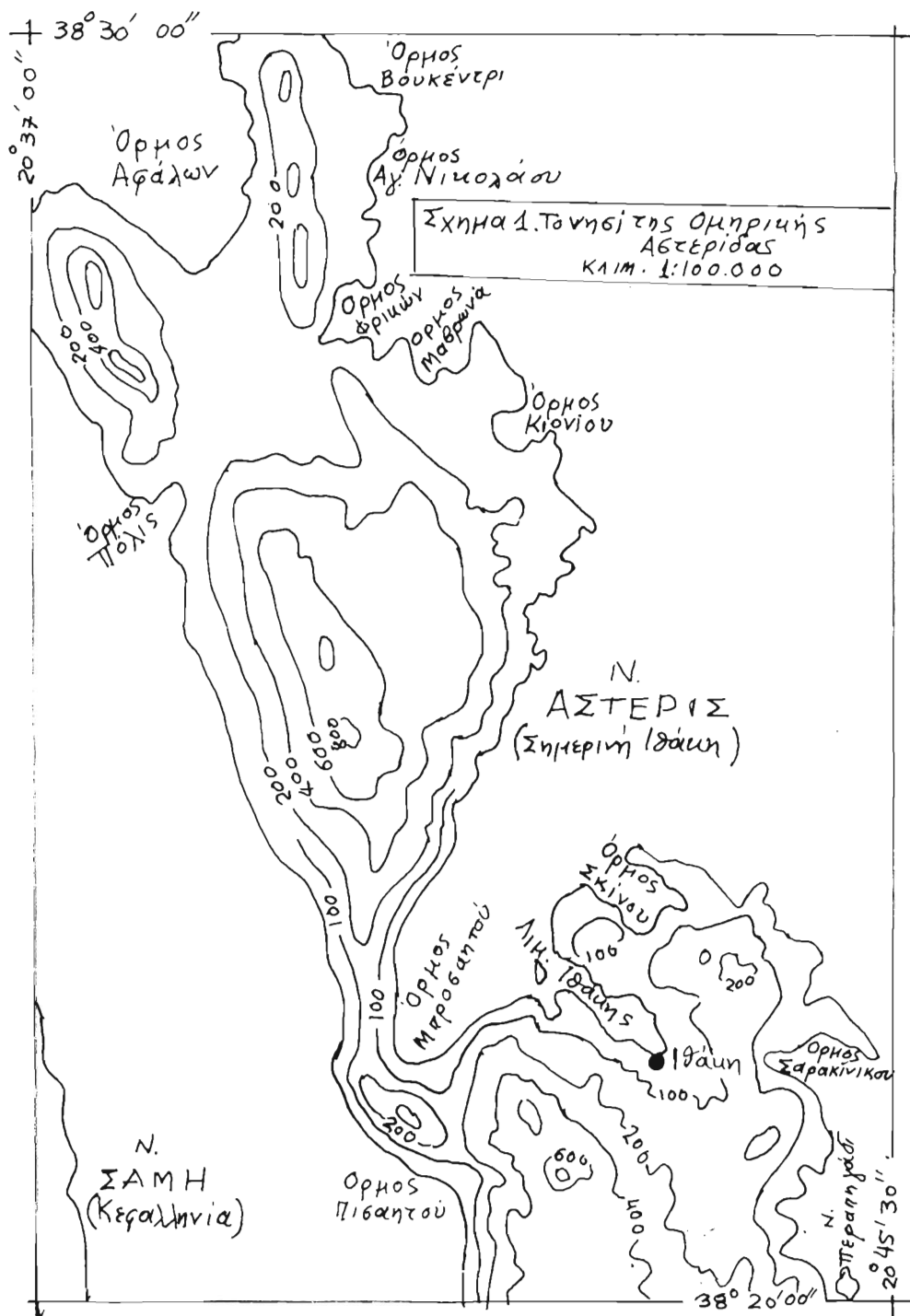
Κατὰ τὸν Ὅμηρο (Ἰλιάδα Ξ 30-36) οἱ Ἀχαιοὶ ἄραξαν τὰ 1186 πλοῖα τους μεταξὺ δύο ἀνώνμων ἀκρωτηρίων διατεταγμένα σὲ τρεῖς σειρές. Ὁ χῶρος ἦταν πολὺ περιορισμένος, καὶ γι’ αὐτὸ ὑπῆρχε «μεγάλος συνωστισμός», ὅπως λέγει ὁ Ὅμηρος (Ἰλιάδα Θ 213-215, Ξ 33-34). Τ’ ἀκρωτήρια τοῦ Ὀμήρου ταυτίστηκαν ἀπὸ τοὺς ἀρχαίους συγγραφεῖς καὶ τοὺς νεώτερους ἐρευνητές μὲ τὰ ἀκρωτήρια Ροίτειον καὶ Σίγειον, πὺν ἀνάμεσά τους ἐξέβαλλε ὁ σημερινὸς ποταμὸς Μεντερές, πὺν δυστυχῶς ταυτίστηκε μὲ τὸν ποταμὸ Σκάμανδρο ἢ Ξάνθο τοῦ Ὀμήρου. Κατὰ τὸν Στράβωνα (Γεωγραφικά, βιβλ. ΙΓ΄, παρ. 32) ἡ ἀπόσταση τῶν δύο παραπάνω ἀκρωτηρίων «σὲ εὐθεῖα γραμμὴ ἦταν 60 στάδια» ἢ περίπου 11.000 μέτρα. Ἄρα, ἐκ πρώτης ὄψεως, δὲν θὰ πρέπει νὰ ἦταν καὶ τόσο στριμωγμένα, ὅπως λέγει ὁ Ὅμηρος, ἐὰν βέβαια εἶχαν ἀράξει μεταξὺ Ροιτείου καὶ Σιγείου.

Ἀλλὰ ποιὸς βασιλιάς ἢ ἀρχηγὸς θὰ διακινδύνευε νὰ στήσῃ ἓνα στρατόπεδο μὲ τόσα πλοῖα σὲ μιὰ παραλία, ἢ ὁποία ἦταν γεμάτη ἔλη καὶ βουρκότοπους, ὅπως λέγει ὁ Στράβωνας, καθὼς καὶ ὑπὸ τὴν συνεχῆ ἀπειλὴ τῶν πλημμυρῶν τοῦ ποταμοῦ καὶ τὶς ἀπροσδιόριστες ἐκτροπές τῶν ἐκβολῶν του; Ἦταν δυνατόν σ’ ἓνα τέτοιο ἀσταθές, προσχωματικὸ ἔδαφος καὶ μπροστὰ ἀπὸ τὰ πλοῖα, πρὸς τὸ μέρος τοῦ ἐχθροῦ, νὰ κατασκευαστεῖ τεῖχος καὶ τάφος, γιὰ τὴν ἀνακοπὴ τῶν ἐπιδρομῶν τῶν Τρώων, ὅταν τὸ ποτάμι θὰ ἦταν ἓνας ἰσχυρὸς καὶ ἀκαταμάχητος σύμμαχος τους;

Ἄρα τὸ στρατόπεδο τῶν Ἀχαιῶν δὲν ἦταν ἐγκατεστημένο μεταξὺ τῶν ἀκρωτηρίων Ροιτείου καὶ Σιγείου, καὶ αὐτὸ ἀποδεικνύεται ἀπ’ ὅσα ἀναφέρει ὁ Ὅμηρος στοὺς στίχους Α 327-328, Ξ 8, Ξ 27-29, Ξ 30-36, Ξ 75-79, Σ 148-150, Ψ 1-4, Ω 448-450 τῆς Ἰλιάδας. Ἦταν ὅμως ἐγκατεστημένο στὴν παραλία τοῦ Ἐλλησπόντου (Ἰλιάδα Β 845-846, Η 86, Ο 232-233, Ω 544-545), ἢ ὁποία ἄρχιζε στὰ βόρεια τοῦ σημερινοῦ χωριοῦ Ἐρενκιόι μέχρι τὸ τέρμα Καλαμπακλῆ, ὅπως φαίνεται στὸ σχῆμα 2.

Δευτέρα παγίδα: Τὸ πεδῖον τῶν μαχῶν

Τὸ πεδῖον τῶν μαχῶν μεταξὺ Ἀχαιῶν καὶ Τρώων κατὰ τὸν Στράβωνα τοποθετεῖται στὸν χῶρο πὺν σχηματίζεται ἀπὸ τοὺς ποταμοὺς Σιμόεντα καὶ Σκάμανδρο (Μεντερές), ἀφοῦ σ’ αὐτὸν συμβάλλει καὶ ὁ ποταμὸς Θύμβριος (Κεμέρ Ρέμ-

ἔπρεπε νά διαβεῖ τὸν ποταμὸ Σκάμανδρο, ποὺ εἶχε μόνο πέρασμα γιὰ κάρρα καὶ πεζοὺς (Ἰλιάδα Ξ 434-435, Ω 350). Αὐτὸ σημαίνει ὅτι τὰ δύο ποτάμια ποὺ ὀρίζαν τὸν χώρο τοῦ πεδίου τῶν μαχῶν εἶχαν διεύθυνση κάθετη πρὸς τὴν πορεία πρὸς τὴν πόλη καὶ παράλληλη πρὸς τὴν ἀκτὴ τοῦ Ἑλλησπόντου.

Ἄρα τὸ πεδῖον τῶν μαχῶν περιορίζετο ἀπὸ τὸ Ρέμμα Ἑρένκιοι, ποὺ ἀντιστοιχεῖ στὸν Ὀμηρικὸ Σιμόεντα καὶ τὸ ξεκίνημά του ἔφθανε μέχρι τὸ ὕψωμα τῆς Καλλικολώνας (Ἰλιάδα Υ 53) καὶ τὸ Ρέμμα Κιλελῆ ποὺ ἀντιστοιχεῖ στὸν Ὀμηρικὸ Σκάμανδρο ἢ Ξάνθο ποταμὸ, εὐρισκόμενο στα βορειοανατολικά τοῦ Ἰλίου τοῦ Χισσαρλίκ. Διότι δὲν ἦταν δυνατόν νὰ μάχωνται μέσα στὰ ἔλη καὶ στὸ βοῦρκο τοῦ κάμπου τοῦ Μεντερὲς ποταμοῦ, ὁ ὁποῖος ὅμως τότε δὲν ἦταν κάμπος, ὅπως εἶναι σήμερα, ἀλλὰ ἓνας «εὐρύς θαλάσσιος κόλπος» (Ἰλιάδα Φ 124-125), ὁπότε δὲν μπορούσαν νὰ πολεμοῦν μέσα στὴ θάλασσα.

Τρίτη παγίδα: Ὁ Σκάμανδρος ποταμός

Πέρα ἀπ' ὅσα ἀναφέρθηκαν πιὸ πάνω γιὰ τὸν Ὀμηρικὸ Σκάμανδρο ἢ Ξάνθο ποταμὸ, ὁ Ὅμηρος λέγει ἀκόμη: Ἦταν «ὀρμητικὸς» (Ἰλιάδα Θ 490, Φ 206, Φ 603). Ἦταν «μεγάλος, βαθὺς κι ὀρμητικὸς» (Ἰλιάδα Υ 73-74). Εἶχε «σκιερὲς ὄχθες» (Ἰλιάδα Ε 36). Διέθετε «βραχώδεις κι' ἀπόκρημνες ὄχθες» (Ἰλιάδα Φ9, Φ26). Τὰ «νερά του ὀδηγοῦντο στὸν εὐρὺ κόλπο τῆς θάλασσας» (Ἰλιάδα Φ 124-125). Εἶχε μόνο «ἓνα πέρασμα» γιὰ κάρρα καὶ πεζοὺς πρὸς τὴν πόλη ἢ ἀντίστροφα (Ἰλιάδα Ξ 434), κοντὰ σὲ ἓνα ὕψωμα, ὅπου ἦταν τὸ μνημεῖο τοῦ Ἴλου (Ἰλιάδα Ω 349). Ἡ «ροὴ τοῦ Σιμόεντα ἐνώνετο μὲ τὴ ροὴ τοῦ Σκαμάνδρου» (Ἰλιάδα Ε 774) κι ὕστερα καὶ τὰ δύο μαζί ἐξέβαλλαν στὸν «εὐρὺ κόλπο τῆς θάλασσας», ὁ ὁποῖος ἀπλωνόταν σ' ὅλο τὸ εὖρος καὶ τὸ μῆκος τοῦ σημερινοῦ κάμπου τοῦ ποταμοῦ Μεντερὲς, ποὺ ἔφθανε μέχρι τὸ σημερινὸ χωριὸ Πινάρμπαση. Τότε ἐξέβαλλε κι' αὐτὸς τὰ νερά του στὸν ἴδιο «εὐρὺ κόλπο», ὅπως ὁ Θύμβριος καὶ ὁ Σκάμανδρος, ἀλλὰ ὀνομαζότανε *Σατνιόεις* (Ἰλιάδα Ζ 34-35, Φ 86-87).

Ὅλ' αὐτὰ δὲν ἔχουν καμμιά σχέση μὲ τὸν σημερινὸ Μεντερὲς ποταμὸ, ὁ ὁποῖος τότε ἐξέβαλλε τὰ νερά του στὸ βάθος τοῦ «εὐρέως κόλπου τῆς θάλασσας» κοντὰ στὸ σημερινὸ χωριὸ τοῦ Πινάρμπαση, ἀφοῦ ἀκόμα δὲν εἶχε δημιουργηθεῖ ὁ κάμπος, τὸν ὁποῖο διαρρέει σήμερα, ἐκβάλλοντας τὰ νερά του στὸ σημερινὸ ἀκρωτήριο Κοῦμ-Μπουρνοῦ, καλύπτοντας μία ἀπόσταση 14.500 μέτρων ἐπιπέδου ἐδάφους.

Ἐτέρτη παγίδα: Ὁ «εὐρύς κόλπος τῆς θάλασσας»

Σήμερα ὁ ἐπισκέπτης ἢ ὁ μελετητὴς τῆς περιοχῆς τῆς Τρωάδος βλέπει ἓνα «εὐρὺ καὶ βαθὺν ἐπίπεδο κάμπος», ποὺ ἀρχίζει ἀπὸ τὸ ἀκρωτήριο Κοῦμ-Μπουρνοῦ καὶ φθάνει μέχρι τὸ σημερινὸ χωριὸ Πινάρμπαση. Ὁ Ἡρόδοτος ὅμως ἀναφέρει («Εὐτέρπη» παρ. 10) ὅτι «περὶ τὸ Ἴλιον (τοῦ Χισσαρλίκ) ἐδημιουργεῖτο ἓνας κάμπος ἀπὸ τίς προσχώσεις τῶν ποταμῶν τῆς περιοχῆς, ὅπως γινόταν στὸ Δέλτα τοῦ Νείλου, στὴν πεδιάδα τοῦ Μαιάνδρου καὶ στίς ἐκβολές τοῦ Ἀχελώου, ὅπου τὰ μισὰ νησιὰ τῶν Ὀμηρικῶν Ἑχινάδων εἶχαν ἐνωθεῖ μὲ τὴ στεριά τῆς Ἀκαρνανίας». Τὸ γεγονός αὐτὸ συνέβαινε καὶ μετὰ τὸν Ἡρόδοτο, καὶ γι' αὐτὸ ὁ Στρά-

βων (*Γεωγραφικά*, βιβλ. Γ', παρ. 31, 32) γράφει, ότι «τὸ σημερινὸ Ἴλιον (τοῦ Χισσαρλίκ) ἀπέχει (ἀπὸ τὴν ἀκτὴ) τοῦ λιμανιοῦ τῶν Ἀχαιῶν 12 στάδια» ἢ 2200 μέτρα. Σήμερα ὅμως ἡ ἀκτὴ τῆς θάλασσας τοῦ Ἑλλησπόντου ἀπέχει ἀπὸ τὸ Ἴλιον (τοῦ Χισσαρλίκ) 6.750 μέτρα. Αὐτὸ ἀποδεικνύει ὅτι ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τοῦ Στράβωνα (25 μ.Χ.) μέχρι τὴ σημερινὴ ἡ στεριά τοῦ κάμπου αὐξήθηκε κατὰ 4.530 μέτρα ἢτοι κατὰ 2,30 μέτρα τὸ χρόνο. Αὐτὸ λέγει, ὅτι πρὶν τὴν ἐποχὴ τοῦ Στράβωνα ἡ ἀκτὴ τῆς θάλασσας τοῦ Ἑλλησπόντου εἰσχωροῦσε πρὸ βαθιὰ στὸν σημερινὸ κάμπο τοῦ ποταμοῦ Μεντερὲς κατὰ 2,30 μέτρα τὸ χρόνο. Λοιπὸν τὸ ἔτος 1200 πρὸ Χριστοῦ, πού λένε ὅτι ἐγίνε ὁ Τρωικὸς πόλεμος, ἡ ἀκτὴ θὰ ἦταν 2.800 μέτρα νοτιώτερα τῆς ἀκτῆς τοῦ Στράβωνα, δηλαδὴ περίπου στὸ ὕψος τοῦ σημερινοῦ χωριοῦ Καλιφατζῆ. Τότε ὁ κόλπος ἔφθανε σὲ βάθος μέχρι τὸ «βαθὺ λιμάνι τῆς Χρύσης» (*Ἰλιάδα* Α 430-437), ὅπου ὁ Ὀδυσσεὺς ἐπλευσε, γιὰ νὰ παραδώσει τὴν πλούσια ἐκατόμβη (*Ἰλιάδα* Α 430-460). Ἄρα ὁ κόλπος τοῦ Ὀμήρου πρέπει νὰ ἦταν πολὺ βαθύτερος καὶ ἡ ἔναρξί τῶν προσχώσεων του, σύμφωνα μὲ τοὺς ἀναλόγους ὑπολογισμοὺς, πρέπει ν' ἄρχισε περὶ τὸ ἔτος 3100 πρὸ Χριστοῦ ἢ καὶ πρὶν.

Πέμπτη παγίδα: Ἡ πόλη τοῦ Ἰλίου

Ἡ πόλη τοῦ Ἰλίου τοῦ Χισσαρλίκ, ἡ ὁποία ταυτίστηκε μὲ τὴν πόλη τοῦ Πριάμου, εἶναι ἀνεπτυγμένη σ' ἓνα ἀντέρεισμα ὕψους 38 περίπου μέτρων. Ὁ Στράβων τὴν Ὀμηρικὴ πόλη τὴν τοποθετεῖ 30 στάδια (5.500 μέτρα) ἀνατολικώτερα τοῦ Ἰλίου τοῦ Χισσαρλίκ (*Γεωγραφικά*, βιβλ. ΙΓ', παρ. 25).

Ἀλλὰ ὁ Ὀμηρος τὴν χαρακτηρίζει «ἀπόκρημνη» (*Ἰλιάδα* 1419, Ν 625, Ο 71 καὶ 257), «ἀνεμοδαρμένη» (*Ἰλιάδα* Γ 305, Ν 724), «καλοκτισμένη» (*Ἰλιάδα* Β 12, 29, 66, 141), «λοφώδης» (*Ἰλιάδα* Χ 411) κ.λπ. Τὴν τοποθετεῖ πέρα ἀπὸ τὸν ποταμὸ Σκάμανδρο (ρέμμα Κιλελῆ) καὶ σὲ ἀρκετὴ ἀπόσταση (*Ἰλιάδα* Ξ 433-434, Ω 692-693). Ἦταν ἀνεπτυγμένη σ' ἓνα λοφώδες ὑψίπεδο, τοῦ ὁποίου δεσπόζουν τρεῖς κορυφές ὑψωμάτων. Στὸ ἓνα ἐξ αὐτῶν «ἐκάθοντο οἱ γέροι κι' ἀγνάντευαν τὸ πεδίο τῶν μαχῶν» (*Ἰλιάδα* 145-154). Στὸ ἄλλο, ἀπὸ τὸ ὁποῖο φαινόταν τὸ πεδίο τῶν μαχῶν καὶ λεγόταν «Πέργαμος», ἦσαν κτισμένοι οἱ ναοὶ τοῦ Δία καὶ τῆς Ἀθηνᾶς (*Ἰλιάδα* Ζ 256-257) καὶ τοῦ Ἀπόλλωνα (*Ἰλιάδα* Ε 445-446). Στὸ τρίτο, πού ἦταν πρὸς τὸ πίσω μέρος τῶν δύο προηγουμένων, ἦσαν κτισμένα τὰ ἀνάκτορα τοῦ Πριάμου καὶ τῶν παιδιῶν του. Τί ἀπ' ὅλα αὐτὰ προσαρμόζεται στὴν τοποθεσίαν τοῦ Χισσαρλίκ; Τίποτα, παρὰ μόνον τὸ ὄνομα. Καὶ τὸ ὄνομα δόθηκε στὴν πόλη πού κτίστηκε ἀμέσως μετὰ τὴν καταστροφὴ τοῦ Ὀμηρικοῦ Ἰλίου ἀπὸ τοὺς Ἀχαιοὺς καὶ ἦταν γνωστὴ στὸν Ἡρόδοτο καὶ στοὺς ἄλλους ἀρχαίους συγγραφεῖς. Μεταφέρθηκε δὲ ἐκεῖ ἀπὸ τὴν τοποθεσίαν τοῦ ὑψώματος Οὐλοῦ-τεπέ, ὅπου ἦταν κτισμένη ἡ Ὀμηρικὴ πόλη τοῦ Ἰλίου, ὅπως δείχνει τὸ σχῆμα 2. Τὰ ἀρχαιολογικὰ εὐρήματα τοῦ Ἰλίου τοῦ Χισσαρλίκ ἀνάγονται ἀπὸ τοὺς ἀρχαιολόγους στὴν ἐποχὴ τοῦ 3000 περίπου πρὸ Χριστοῦ. Αὐτὸ εἶναι σωστό, **γιατὶ τότε περίπου κατεστράφη ἀπὸ τοὺς Ἀχαιοὺς τὸ Ὀμηρικὸν Ἴλιον τοῦ Πριάμου** καὶ ἀμέσως μετὰ ἐγίνε τὸ νεώτερο, πρὸ χαμηλὰ πρὸς τὴ θάλασσα, δηλαδὴ στὸ Χισσαρλίκ, πού ἀπὸ τότε περιεβάλλετο ἀπὸ τὴν θάλασσα τοῦ «εὐρέως κόλπου». Τὸ ὅλον θέμα ἀναλύεται μὲ λεπτομέρειες στὴ μελέτη μου «Τὸ Ὀμηρικὸν Ἴλιον τῆς

Τροίας», πού δημοσιεύτηκε τὸ 1988 στὸ περιοδικὸ «Δελτίον τῆς Γ.Υ.Σ.».

4. ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Αὐτὰ ἦσαν καὶ ἐξακολουθοῦν νὰ εἶναι τὰ αἰνίγματα καὶ οἱ παγίδες, πού καλύπτουν τὰ δύο πιὸ βασικά κέντρα τῶν Ὀμηρικῶν Ἐπῶν, τὴν Ἰθάκη καὶ τὸ Ἴλιον τῆς Τροίας. Αὐτὰ δὲν ἄφησαν τὸν Ἑρ. Σλήμαν νὰ σκεφθεῖ ἀντικειμενικά καὶ πρακτικά. Ἐπέδρασαν ἀρνητικά ὑπὸ μορφὴν σφαλμάτων, πού τὸν ὀδήγησαν σὲ λανθασμένες ἐπιλογὲς στὴν ἐκλογὴ τῶν τοποθεσιῶν τῶν ἀνασκαφῶν του. Δυστυχῶς ἡ ἀρνητικὴ τοὺς ἐπίδραση ἐξακολουθεῖ νὰ ἐπηρεάζει καὶ σήμερα τὶς ἀνασκαφῆς ἀναζητήσεως τῆς Ἰθάκης μὲ τὰ ἴδια ἀποτελέσματα.

Ἀπὸ 14 μέχρι 21-4-1990 ἐγίνε στὴν Ἀθῆνα συνέδριο πρὸς τιμὴν τοῦ Ἑρ. Σλήμαν μὲ τὸν τίτλο «Ἀρχαιολογία καὶ Ἑρρίκος Σλήμαν — Ἐκατὸ χρόνια ἀπὸ τὸ θάνατό του». Ἀνακοινώθηκαν πολλὲς καὶ διάφορες ἀπόψεις στηριγμένες στὶς ἴδιες ἐσφαλμένες ἐκδοχὲς τοῦ περασμένου αἰῶνα. Ὑποστηρίχθηκε «*ἡ αὐθεντικότητα καὶ ἡ ἀκεραιότητα τοῦ θησαυροῦ τοῦ Πριάμου*», πού βρέθηκε ἀπὸ τὸν Ἑρ. Σλήμαν «*πάνω στὸ τεῖχος*» μιᾶς πόλης, πού δὲν εἶχε καμμιά σχέση μὲ τὴν πραγματικὴ Ὀμηρικὴ πόλιν τοῦ Πριάμου. Ἀναφέρθηκε ἀκόμη, ὅτι τὰ κοσμήματα τῆς Τροίας ἦταν κατασκευασμένα «*ἀπὸ ἀσήμι κανονικῆς περιεκτικότητας καὶ ἐπιχρυσώθηκαν*». Μὰ τότε δὲν πρόκειται περὶ αὐθεντικοῦ θησαυροῦ, ἀλλὰ περὶ φθηνῆς ἀπομιμήσεως, γιατί ὁ Πριάμος δὲν εἶχε ἀσφαλῶς ἔλλειψη σκέτου καὶ καθαροῦ χρυσοῦ γιὰ τὴν κατασκευὴ τῶν κοσμημάτων, ὅπως λέγει καὶ ὁ Ὀμηρος στοὺς στίχους Χ 50-51, ΙΙ 5, 340, Ω 228-235 τῆς Ἰλιάδας.

Ὁ C. Ceram (Θεοὶ-Τάφοι καὶ Σοφοί, 1949) διερωτᾶται: «*Μήπως δὲν εἶναι σωστὴ ὁλόκληρη ἡ πρωτοελληνικὴ μας χρονολόγηση; Μήπως γίνεται πάλι “πρόβλημα ὁ Ὀμηρος”;*». Ὁ Ἰ. Βελικόφσκυ (Χάος τῆς Ἱστορίας— Ἐκδ. «Κάκτος», 1980) διαπιστώνει, ὅτι «*οἱ ἱστορίες τῆς Ἀσσυρίας, τῆς Βαβυλωνίας καὶ τῆς Μηδίας εἶναι παραμορφωμένες καὶ κατεστραμμένες. Ἡ ἱστορία τῆς Χεττιτικῆς Αὐτοκρατορίας εἶναι ἐξ ὁλοκλήρου κατασκευασμένη. Ἡ ἑλληνικὴ ἱστορία τῆς Μυκηναϊκῆς περιόδου εἶναι μετατοπισμένη*» (κατὰ μερικοὺς αἰῶνες).

Ὁ καθηγητὴς Manfred Kokfman, πού συνεχίζει τὸ ἔργο τοῦ Ἑρ. Σλήμαν στὸ λόφο τοῦ Χισσαρλίκ, καθὼς καὶ ὅλοι οἱ νεώτεροι ἐρευνητὲς τῆς προϊστορικῆς μας ταυτότητος ἐλπίζεται ὅτι θὰ στρέψουν τὶς ἐρευνὲς τοὺς πρὸς τοὺς τόπους τῶν νεώτερων προτάσεων, ἀφοῦ οἱ μέχρι τώρα ἀνασκαφέντες τόποι δὲν ἔδωσαν σαφεῖς καὶ συγκεκριμένες ἀπαντήσεις στὰ προβλήματα «Ἰθάκη» καὶ «Ἴλιον τῆς Τρωάδος».

Διόρθωσις ἡμαρτημένων: Στὸ τεῦχος 102, στήλη «Ἡ κίνησις τῶν ἰδεῶν» νὰ γίνουν οἱ ἀκόλουθες διορθώσεις: α) Σελίδα 5900, τελευταία σειρὰ τῆς τρίτης παραγράφου, ἡ φράσις «τὸ κλειδί τῶν τύπων» νὰ συμπληρωθῇ: «τὸ κλειδί ἀλλαγῆς τῶν τύπων». β) Σελίδα 5902, τελευταία σειρὰ τῆς πρώτης παραγράφου, ἡ φράσις «δὲν ἔφτασε ἔως ὁ φορμαλισμὸς μας» νὰ συμπληρωθῇ: «δὲν ἔφτασε ἔως ἐκεῖ...». γ) Σελίδα 5903, πρώτη σειρὰ τῆς τρίτης παραγράφου, ἡ φράσις «μὲ γνωρίσματα ρήματος καὶ ἐπιρρήματος» νὰ διορθωθῇ: «μὲ γνωρίσματα ρήματος καὶ ἐπιθέτου».

Οί Νέοι. — Τὰ Γηρατειά

● Τῆς νιότης τὰ ὄνειρα σύντομα πεθαίνουν, μὲ τὸν καιρὸ ὠριμάζουν, μὰ δὲν σβήνουν παρὰ μὲ τὴν τελευταία μας πνοή. ● Δὲν εἴμαστε παρὰ σχιζοφρενεῖς μὲ ἔμμονες ιδέες καταστροφῆς! Νὰ ὑπῆρχε τρόπος τὰ παιδιά μας νὰ μεγαλώνανε μακριὰ καὶ ἀπὸ μᾶς καὶ ἀπ' αὐτές... Μακριὰ ἀπὸ τὴν «εὐλογημένην» οἰκογένεια, πού πολὺ πιὸ συχνὰ ἀπὸ ὅσο θέλουμε νὰ παραδεχόμαστε ἀποτελεῖ ἐστία ἠθικῆς μόλυνσης καὶ διαφθορᾶς. ● Κακότυχοι οἱ νέοι, πού ἔχουν φρονιμάδα γεροντικὴ καὶ οἱ γέροντες πού ἔχουν καρδιὰ νεανικὴ. ● Ἡ τεχνολογικὴ πρόοδος ἐπιταχύνεται. Οἱ κοινωνικὲς συνθήκες μεταβάλλονται γρηγορότερα. Τὸ χάσμα τῶν γενεῶν διευρύνεται. Σὲ λίγο δὲν θὰ μποροῦν νὰ συνεννοοῦνται μεταξὺ τους οἱ εἰκοσάρηδες μὲ τοὺς εἰκοσιπεντάρηδες. ● Τὰ γερασμένα κύτταρα ποθοῦν νεανικὲς ἡδονές, γιατί κρατᾶνε πάντα μέσα τους ζωντανές τὶς νεανικὲς μνήμες. ● Κανένα παιδί δὲν ἀγάπησε τόσο πολὺ τοὺς γονεῖς του, ὅσο αὐτὸ πού δὲν τοὺς γνώρισε ποτέ. ● Ὑπάρχει παράδεισος, μὰ εἶναι γιὰ πάντα χαμένος: Ἡ λησμονημένη ὁμορφιά τῆς παιδικῆς μας ἀθωότητος. ● Δυὸ πρόσωπα ἔχει ἡ νιότη: τὸ πρωινό, πού λέγεται ἀθωότητα, καὶ τὸ βραδυνό, πού λέγεται ὑπόψια. ● Ὁ, τι πιὸ ὁμορφο ἔχει νὰ θυμᾶται κανεὶς στὰ γηρατειά του εἶναι οἱ πλάνες καὶ τὰ χαριτωμένα σφάλματα τῆς νεότητος. ● Γι' ἄλλους τὰ γεράματα εἶναι τὸ λυκόφως καὶ γι' ἄλλους τὸ λυκαυγές. ● Κυρτώνει σὰν γεράσει ὁ ἄνθρωπος, γιὰ ν' ἀρχίσει νὰ συνηθίζει σιγὰ-σιγὰ τὴν ὁσμὴ τοῦ χώματος. ● Τὰ νεανικὰ ὄνειρα συχνὰ μοιάζουν μὲ λαχεῖα πού κληρώνουν στὰ γεράματα. ● Ὁ ἄνθρωπος σὰν νέος εἶναι ἀφελής. Σὰν ἐνηλικιωθεῖ, βλαστημᾷ τὴ νεανικὴ του ἀφέλεια. Κι ὅταν πιά γεράσει, μὲ περισσὴ συγκίνηση τὴν ἀναπολεῖ σὰν τὴν πολυτιμότερη ἀρετὴ του. ● Ἡ φρονιμάδα συντροφεύει τὰ γεράματα κατ' ἀνάγκην. ● Ἄν γιὰ τὰ νιάτα ἡ ἀπειρία εἶναι χαριτωμένο ἐλαττωματάκι, γιὰ τὰ γηρατειά εἶναι ἀσυγχώρητο σφάλμα. ● Σπιτικά χωρὶς παιδικὸ τρεχαλητό, εἶναι τὰ μάτια τοῦ τυφλοῦ: δὲν ἔχουν λόγο ὑπαρξῆς. ● Μόνοι οἱ λευκοὶ κρόταφοι δὲν ἀρκοῦν, γιὰ νὰ ἐξαγοράσουν τὶς ἁμαρτίες ἐνὸς ἁδείου κρανίου. ● Οἱ νέοι μὲ τοὺς νέους κι οἱ γέροι μὲ τὶς ἀναμνήσεις τους. ● Τοῦ νέου τὸ κλάμμα ὁμορφο κλάμμα. Τοῦ γέρου τὸ γέλιο ἄσχημο γέλιο. ● Ἄν τὰ ἀνομολόγητα πάθη τῶν γερόντων φώλιαζαν σὲ νεανικὰ κορμιά, τίποτα δὲν θὰ ἔμενε ὀρθιὸ γύρω μας. ● Ὁ καθένας μονάχος του ὀρίζει τὰ σύνορα ἀνάμεσα στὰ νιάτα του καὶ στὰ γηρατειά του. ● Γηρατειά καὶ νιάτα ἀναπνέουν μαζὶ τὸν ἴδιον ἀέρα στὸ παρόν, ἀλλ' ὅμως μαζὶ δὲν ζοῦν. Στὸ ἄγνωστο μέλλον ταξιδεύουν οἱ νέοι, καὶ τῶν ἁμοιρῶν γέρων ἡ ὀλιγόζωη καρδιά στὸ μακρινὸ παρελθὸν μὲ λαχτára χτυπᾷ. ● Ἡ λατρεία τῆς νεότητος εἶναι λατρεία τῆς δύναμης. ● Ἐνθουσιασμός: Τὸ ὄνομα πού δίνει ἡ νιότη στὶς αὐταπάτες τῆς.

Χρῆστος Τσαγκαρίδης

Οἱ Δωριεῖς αὐτόχθον ἑλληνικὸ φύλο

Γλωσσολογικὲς καὶ ἀρχαιολογικὲς ἀποδείξεις
διαψεύδουν τὴν θεωρίαν περὶ «καθόδου» τῶν

Ὁ καθηγητὴς Ι. Προμπονάς εἰς τὸ ἔργο του *«Σύντομος εἰσαγωγή εἰς τὴν Μυκηναϊκὴν φιλολογίαν»*, σελ. 36, ἀναφέρει τὶς ἐξῆς δύο προτάσεις:

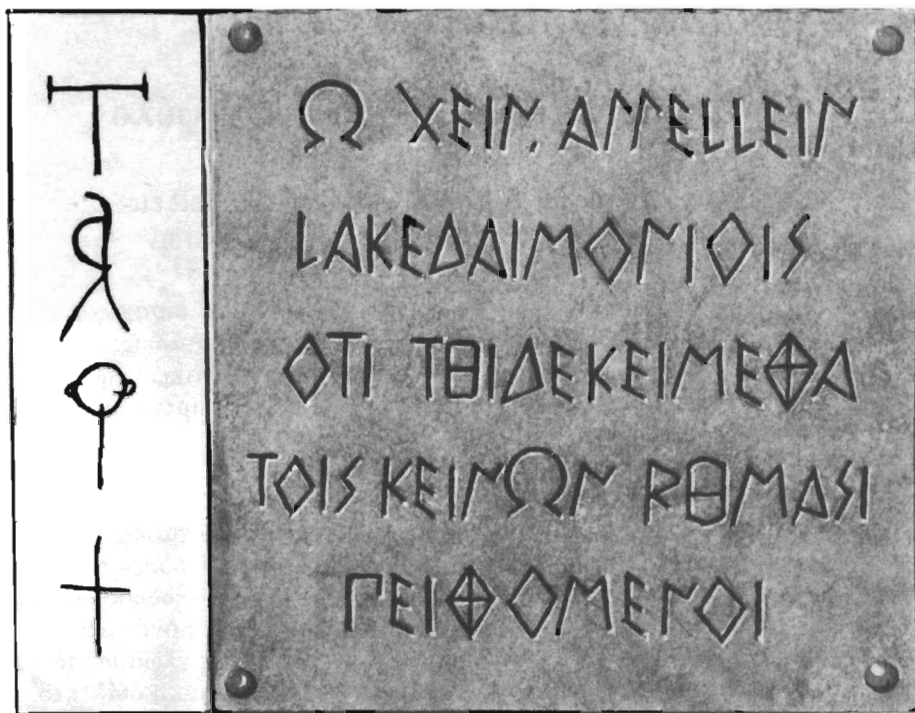
- α) Ἡ Μυκηναϊκὴ γλῶσσα οὐδὲν ἐκ τῶν κυρίων χαρακτηριστικῶν τῆς Δωρικῆς ἔχει. Τοῦτο εἶναι αὐτονόητον, ἐφ' ὅσον τὰ μυκηναϊκὰ κείμενα εἶναι αἰῶνες παλαιότερα τῆς καλουμένης «Δωρικῆς εἰσβολῆς».
- β) Ἐσχάτως ὁ J. Chadwick ὑπεστήριξεν, ὅτι οἱ Δωριεῖς συνυπῆρξαν τυπικῶς καὶ χρονικῶς μὲ τὰ ἄλλα ἑλληνικὰ φύλα.

Ἀλλὰ ποία ἀπὸ τὶς δύο αὐτὲς ἀλληλοσυγκρουόμενες προτάσεις εἶναι ἀληθής; Τὸ γεγονός ὅτι δὲν ἔχει ὑπάρξει οὔτε «κάθοδος» οὔτε «ἀνοδος» τῶν Δωριέων, ἀλλὰ ὅτι πρόκειται περὶ παλαίχθονος ἑλληνικοῦ φύλου, ἀποδεικνύεται ποικιλοτρόπως. Ἡ παρούσα μελέτη ἀπτεται τοῦ γλωσσολογικοῦ μόνον μέρους, καὶ μάλιστα ὄχι ὅλου, ἀλλὰ γίνεται μόνον ποιοτικὴ σύγκριση τῆς γλώσσας τῶν Μυκηναϊκῶν πινακίδων καὶ τῶν Ὀμηρικῶν κειμένων μὲ τὴν Δωρικὴ διάλεκτο.

Πρὸ πολλοῦ ἔχει διατυπωθῇ ἡ ἄποψη καὶ ἔχει ὑποστηριχθῇ ἀπὸ πολλοὺς ἐρευνητὲς [(1), (2), (3), (4), (5)], ὅτι τὰ Ὀμηρικὰ ἔπη εἶναι συνυφασμένα μὲ τὴν γλῶσσα τῶν πινακίδων τῆς Γραμμικῆς Γραφῆς Β. Ὁ ἴδιος ὁ Ὀμηρὸς διευκρινίζει, ὅτι ἀσχολεῖται ὄχι μὲ τοὺς ἀνθρώπους τῆς ἐποχῆς του, ἀλλὰ μὲ αὐτοὺς *«οἷοι ἦσαν»*. Πιὸ συγκεκριμένα θαυμάζει τὰς «πολυχρύσους Μυκήνας», τὴν Πύλον καὶ τὴν Σπάρτην, τοὺς ἰσχυροὺς ἡγεμόνας τῶν ὁποίων πρέπει νὰ θεωρήσουμε ὡς «ἐργοδότας» τοῦ Ὀμήρου. Οἱ Chantraine, Risch, Porzig συνδέουν τὴν γλῶσσα τῶν ἐπῶν μὲ τὴν νοτιὰ ἀχαικὴ διάλεκτο, καὶ ὄχι μὲ τὴν ἰωνικὴ σύμφωνα μὲ τὴν «κρατοῦσα ἄποψη», διότι ἔχουν εὑρεθῇ σχέσεις τῶν ἐπῶν μὲ τὴν Ἀρκαδοκυπριακὴν.

Ἀντικείμενο τῆς παρούσης μελέτης εἶναι ἡ γλῶσσα τῶν πινακίδων τῆς γραφῆς Β (5) καὶ τῶν Ὀμηρικῶν ἐπῶν ἐν σχέσει μὲ τὴν Δωρικὴ διάλεκτο [(6), (7), (8), (9)]. Ὡς «ἐπικράτεια» τῆς Δωρικῆς ἐλήφθη ἡ διδομένη ἀπὸ τὸν Adolf Kirchhoff εἰς τὸν χρωματιστὸν χάρτη τοῦ βιβλίου του (10), ποῦ ἐξεδόθη τὸ 1877. Ἐκτὸς Ἑλλαδικοῦ χώρου συμπεριελήφθησαν οἱ Δωρικὲς ἐπιγραφὲς τῶν κολοσσῶν τοῦ Μένμονος (τοῦ Μνήμονος) εἰς τὴν Ψαλμόπολιν τῆς Αἰγύπτου, τὸ σημερινὸ Ambu-Sibel. Ἡ κακόηχος ὀνομασία Ambu-Sibel εἶναι παραφθορὰ τῆς Ipsambul, ἡ ὁποία εἶναι παραφθορὰ τῆς ὀνομασίας «Ψαλμόπολις» τῶν Ἑλλήνων. Ἡ πόλις δὲ ἔλαβε αὐτὸ τὸ ὄνομα ἀπὸ τὶς πολλὰς τελετουργίας, ποῦ ἐγίνοντο ἐκεῖ ὡς ἐκ τοῦ ἱεροῦ χαρακτήρος της [περισσότερα βλ. (11), τόμος 2, σελ. 5]. Τὶς ἐπιγραφὲς τοῦ Μένμονος πρῶτοι ἐδημοσίευσαν οἱ γνωστοὶ Λένορμαν [(12), (13)] καὶ Λεΐψιος [(13), σελ. 99], τὰ ἀναδημοσίευσεν δὲ ὁ Taylor [(11) τόμος 2, σελ. 9].

Ἐκ τῆς παρατιθεμένης εἰς τὸ τέλος τοῦ παρόντος ἄρθρου βιβλιογραφίας, γὰρ

Στην «διφασική» αυτή εικόνα βλέπουμε άριστερά αναπαράσταση τῆς πασίγνωστης Δωρικῆς ἐπιγραφῆς τῶν Θερμοπυλῶν καὶ δεξιὰ τὴν Μυκηναϊκὴ καταγραφὴ τοῦ «ἐλεύθερος». Ὑπενθυμίζεται ἡ δήλωση Chadwick πρὸς τὸ BBC: «*Ἡ Μυκηναϊκὴ κοινωνία δὲν εἶναι δουλοκτητικὴ*». Μεταξὺ τῶν ἀνωτέρω ἐπιγραφῶν ὁ «εἰδικός» θὰ εὕρῃ περισσότερες διαφορὲς καὶ ὀλιγότερες ὁμοιότητες, ἐνῶ ὁ μύστης θὰ εὕρῃ περισσότερες ὁμοιότητες καὶ ὀλιγότερες διαφορὲς.

ὅσα βιβλία εἶναι δυσεύρετα ἀναφέρεται καὶ ὁ ἀριθμὸς τοῦ γενικοῦ καταλόγου τῆς βιβλιοθήκης τοῦ Βρετανικοῦ Μουσείου, ὅπου εὐρίσκονται, ὥστε νὰ διευκολυνθῇ μελλοντικὸς ἐρευνητής.

ΣΥΓΚΡΙΣΗ

I. Περὶ τοῦ ἡμιφώνου δίγαμμα (F)

Μυκηναϊκή: Εἶναι συχνότατο εἰς τὴν γραφὴν Β καὶ διατηρεῖται μόνον εἰς τὴν Δωρικὴν, ἐνῶ εἰς τὴν Ἀχαικὴν διάλεκτο δὲν ὑπάρχει καὶ εἰς τὴν Ἰωνικὴν-Ἀττικὴν ὑποθέτουμε, ὅτι πρωῒμως ἐσίγησε (περὶ τὸ 800 π.Χ.). Δηλοῦται εἰς τὴν γραφὴν Β μὲ τὰ ἐξῆς φωνήματα Fa **𐀓**, Fe **𐀔**, Fi **𐀕**, Fo **𐀖** καὶ εἶναι συχνότατο· Π.χ. Fa-na-ka, δηλ. Fanaξ, δηλ.

Ἄναξ. Εἰς τὴν πινακίδα Π ΜΥ Ge 602 [(5), σελ. 227] διαβάζουμε: *Fe*-μο, δηλ. *Fe*σμός, δηλ. ἐσμός (= πλήθος). Εἰς τὰ Ὅμηρικὰ ἔπη περὶ τοὺς 3.350 στίχοι ἀποκαθίστανται μετρικῶς μόνον, ἂν χρησι-
μοποιηθῇ τὸ F, ὅπως π.χ. ὁ στίχος A 108 «ἐσθλὸν δ' / οὔτ' ἐτί / *πω*
(F) *εἶ* / *πες* (F) *ἔπος* / οὔτ' ἐτέ / *λεσσας*».

Δωρική: *Fi*κατι, *Fε*ργον, *νέFος*, *λαFός*, *Fάναξ*.

II. Περὶ τῆς διατηρήσεως τοῦ «α» μακροῦ

Δωρική: *φάμα*, *φῆμη*, *μάτερ-μήτηρ*, *ἄμες-ἡμεῖς*, *σελάνα-σελήνη*, Ἐλεφαντί-
να-Ἐλεφαντίνη, *Ψαμάτιχος-Ψαμήτιχος*, *ψάθυρος-ψίθυρος*, *δα-*
μιουργία-δημιουργία.

Μυκηναϊκή: α) Πινάκις Π ΜΥ [(5) σελ. 227]: *σα-σα-με*, *σάσαμη*, *σήσαμη*.

β) Πινάκις KNSd 5114: *ο-πα*, *ὄρπα*, *ὄρπη*, δηλ. *δρέπανον*.

γ) [(5) 374, 519], *τα-λα-ο*, *ταλαός*, *τλήμων*, δηλ. *σὲ κακὴ κατάστασι*.

Μινωϊκή: *Δά-μα*, *Δήμη*, *Δήμητρα*.

[Πρόκειται γιὰ μία ἀπὸ τὶς λίγες λέξεις ποὺ ἔχουν μεταφρασθῇ. Εἶ-
ναι τὸ ὄνομα τῆς Μεγάλης Μητέρας Θεᾶς, τῆς Χθονίας Θεᾶς, τῆς
Γῆς-μητέρας, Γῆς-μήτρας, Γήμητρας, Δήμητρας. Εἶναι ἐντυπωσια-
κὴ ἢ ὑπαρξὴ τῆς Δωρικῆς διὰ τοῦ μακροῦ «α» καὶ ἐντὸς τῆς πα-
λαιότητας Μινωϊκῆς Γραφῆς Α].

III. Τὸ ἀσυναίρετον τῶν διφθόγγων

Δωρική: Οἱ δίφθογγοι μένουν ἀσυναίρετοι, π.χ. *-αο*, *-εο*, ὡς *ὄρεα-ὄρη*, Ἄρ-
κεσίλαο-Ἄρκεσίλας.

Μυκηναϊκή: Πινάκις Π.Υ. Ae 108 [(5) σελ. 170]: *Κε-λε-με-κε-ο* *Κελεμέκεω-Κε-*
λεμέκης, ὄνομα κύριο.

IV. Οἱ καταλήξεις *-σέω*, *-κέω*

Δωρική: Διατηρεῖται ἡ κατάληξις *-σεω*, *-κεω* π.χ. *παιδευσέω*, *δωσέω*.

Μυκηναϊκή: Πινάκις Ub 1315 [(5) σελ. 519]: *Ε-Fi-Πi-Κi* *εὐπείκεο*, *εὐποκος* (πό-
κος = *μαλλί*), *καλόμαλλος*.

V. Τὰ ἄρθρα *τοί*, *ταί*

Δωρική: Διατηρεῖται τὸ ἄρθρο *τοί-ταί* ἀντὶ οἱ, αἱ π.χ. ἐκ τῶν πινακίδων τῆς
Ψαλμοπόλεως «*ταῦτα ἔγραψαν τοί (οἱ) συν Ψαμματίχοι τοι* (τοῦ)
Θεοκλέος».

Ὅμηρικὴ: Ραψωδία N 267: «*αὐτὰρ τοι (σε) καὶ κείνω ἐγὼ παραμυθησαίμην*»,

δηλ.: ἄλλα ἐγὼ δύναμαι νὰ σὲ βεβαιώσω ὅτι καὶ ἐκεῖνον θὰ μετέπειθα.

VI. Καταλήξεις τοπικῶν ἐπιρρημάτων

Δωρική: Τὰ τοπικά ἐπιρρήματα λήγουν εἰς -ει, π.χ. *τηνεῖ, τουτεῖ*.

Μυκηναϊκή: Πινакὶς Εο 278 [(5) σελ. 249]: Πο-χι, Πόχει εἰς τὴν Πόχη.

Πινакὶς ΡΥ Cn 418 [(5) σελ. 207]: Τε-γο-σι-μο-τε, Τεγοσιμότει, δηλ. εἰς τὴν Τεγοσιμότην.

VII. Χαρακτηριστικοὶ Δωρισμοί

α) **Δωρική:** *Τέτορες* (τέσσαρες), *πρᾶτος* (πρῶτος), *τήνα* (ἐκεῖνη) κ.λπ.

Μυκηναϊκή: Πινакὶς ΠΥ Ae 134 [(5) σελ. 169]: *Τε-το-ρο*, τέτορες (τέσσαρες).

α) **Δωρική:** Διατηρεῖται τὸ δ ἢ ἐναλλάσσεται μὲ ζ, π.χ. *Δεύς-Ζεύς, Δάν-Ζήν, δωμός-ζωμός*. «*Ἐνταῦθα Ζάν κεῖται, ὃν Δία κικλήσκουσιν*» (= ἐδῶ κεῖται ὁ Ζάν, τὸν ὁποῖον ὀνομάζουν Δία).

Μυκηναϊκή: Πινакὶς Π.Υ. Sa 287 [(5) σελ. 374]: *Δε-δε-χι-μο*, Δεδεύχιμον, Δεζεύγιμον, Διζεύγιμον (= ἄρμα μὲ δύο ζεύξεις).

VIII. Προστακτικὴ καὶ Μέλλων

Δωρική: Ἡ Δωρική προστακτικὴ λήγει εἰς -τι, -ντι, π.χ. *φατί, δίδωτι, ἔχοντι, Γίκατι*. Χαρακτηριστικὸς εἶναι ὁ «Δωρικὸς μέλλων» εἰς -σέω, π.χ. *παιδευσέω, δωσέω*.

Μυκηναϊκή: Πινакὶς En 467.1 [(5) σελ. 245]: *Θο-τι-χι-φι*, δωτιν^{hin}, δωτίντι, νὰ δώση (φόρο).

Μέλλων: Δωσέω ἐκ τοῦ δωσέζω.

IX. Ἐναλλαγές γραμμάτων.

Δωρική: Εἶναι συχνές, π.χ. ι-ε, α-ε, ε-η ὡς εἰς *ἰστία-ἔστία, θιός-θεός, σεαγών-σιαγών*.

Μυκηναϊκή: Πινакὶς Ge 602 [(5) σελ. 227]: *Σα-νο-δε*, Θαμνοάδε, Θαμνοδεῖνοι ἤ-τοι δοχεῖα, ὅπου παρασκευάζεται τὸ τσίπουρο.

X. Καταλήξεις ὀνομάτων

Δωρική: Τὰ λήγοντα εἰς -εὺς κλίνονται κανονικά, π.χ. βασιλεὺς - βασιλέος: Abu-Sibel: «*Βασιλέος ἐλθόντος...*». Ὁμοίως τὰ λήγοντα εἰς -ις κλίνονται κανονικὰ ἀναλόγως ἐάν ἐπικρατῇ:

Ἡ **Δήμητρα** (= **Δάμα**, βλ. παρ. II) ἀναδύεται ἀπὸ τὴν γῆν (**Δάν**). Νεωτέρα ἀπεικόνιση ἐπὶ πηλοῦ ἄλλου ἀρχαιότερου προτύπου τῆς Χθονίας Θεᾶς. Διὰ τῆς Δωρικῆς διαλέκτου εὐεξήγητο εἶναι καὶ τὸ ἐθνικὸ μας ὄνομα (ἐπὶ πολλοὺς αἰῶνες) **Δαναοί**, καθὼς καὶ ἄλλα ὀνόματα, ὅπως **Δανάη** κ.λπ. Εὐλογος εἶναι καὶ ὁ συσχετισμὸς μὲ τοὺς **Σπαρτοὺς** (= σπαρέντας διὰ λίθων ὑπὸ τοῦ Δευκαλίωνος), τὴν **Σπάρτη**, τὰ **σπαρτὰ** κ.τ.λ.

α) ἡ μηδενισμένη βαθμὶς (πόλι-) π.χ. ἡ πόλις, τῆς πόλιος, τὴν πόλιν ἢ

β) ἡ ἐκτεταμένη βαθμὶς (πόλῃ-) π.χ. ἡ πόλῃ, τῆς πόλῃος.

Ὅμηρικῇ: Πλήρης βαθμὶς (πόλει-) π.χ. πόλειος-πόλεος, πόλειος-πόλεος.

Μυκηναϊκῇ: α) Πινакὶς En 467 [(5) σελ. 245]: ^{↑ φ 5 5} Τι-θε-jo-jo, Τιθεjos, Τίθειος: ὄνομα κύριο, παράβαλε τὸ Δωρικὸ καὶ Ὅμηρικὸ **Τίθησθα** καὶ τὸν υἱὸ τοῦ Λαομέδοντος Τιθωνὸ (πλήρης βαθμὶς **Τίθει-**).

β) Πινакὶς MY Ge 603 [(5) σελ. 229]: ^{Δ ψ 7} Α-μο-χι-Fi, ἀμολγή, ἀμέλγω (μηδενισμένη βαθμὶς αμολγι-).

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

Ἐξετάζοντας μὲ δέος τὸ ἄχραντο σῶμα τῆς Μυκηναϊκῆς Κοινῆς διαπιστώνουμε εὐκόλα, ὅτι αὕτη ἐμπεριέχει ὅλα τὰ ἑλληνικὰ ἰδιώματα. Πρόκειται γιὰ τὴν Μητέρα Γλῶσσα (Mater Lingua), σπονδυλικὴ στήλη τῆς ὁποίας ἀποτελεῖ ἡ Δωρικῇ, καὶ τὰ τέσσαρα μέλη τῆς εἶναι: α) ἀττικῇ-ἰωνικῇ, β) ἀχαικῇ, γ) αἰολικῇ, δ) ἀρκαδοκυπριακῇ. Ἡ Δωρικῇ εἶναι ἡ συντηρητικωτέρα διάλεκτος καὶ, τρόπος εἰπεῖν, ἡ καθαρεύουσα τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς. Αὐτὸς εἶναι ὁ λόγος, ποὺ οἱ μεγάλοι τραγωδοὶ γράφουν τὰ χορικά εἰς τὴν Δωρικῇ. Ἡ ποιοτικὴ σύγκρισις τῆς μελέτης αὐτῆς δείχνει ὅτι ἀκρεμῶν τῆς Μυκηναϊκῆς Κοινῆς εἶναι ἡ Δωρικῇ, ἐνῶ τὰ ἄλλα ἰδιώματα παριστοῦν κλάδους ἐνωρὶς ἀποσπασθέντας.

Τὸ ὅτι ἡ Δωρικῇ ἐνυπάρχει εἰς τὴν Μυκηναϊκῇ συντρίβει τὰ περὶ «καθόδου» τῶν Δωριέων γιὰ τὸν ἀπλούστατο λόγο, ὅτι ἀποδεικνύει πὺς οἱ Δωριεῖς εἶναι φύλον ἐντόπιον καὶ παλαιχθον καὶ ἤδη κατὰ τὴν Μυκηναϊκῇ ἐποχῇ ἐνυπάρχει ἐ-

ντὸς τοῦ ἐθνικοῦ κορμοῦ διὰ τοῦ «*ὀμαίμου, ὁμοθρήσκου καὶ ὁμογλώσσου*» καὶ κυρίως εἶναι «*ἐλεύθεροι*», ἔχουν τὴν Μυκηναϊκὴ ἰδιότητα τοῦ *ε-ρε-θε-ρο* (ἐλεύθεροι).

“Ας ἔχουμε ὅμως ὑπ’ ὄψιν μας, ὅτι ἡ «Μητέρα Γλῶσσα» εἶναι μητέρα. Πίσω ἀπὸ αὐτὴν ὑπάρχουν ἄλλοι πρόγονοι, δηλ. ἡ Μινωϊκὴ καὶ πιὸ πίσω ἡ Ἑλλαδικὴ (γλῶσσα τῆς ἡπειρωτικῆς Ἑλλάδος, ὡς ἐν ἐπιγραφῇ τοῦ Ὀρχομενοῦ). Δίκην ἐπιμυθίου ἢ δώρου πρὸς τὸν «ὀτρηρόν» ἀναγνώστην, ὁ ὁποῖος ἔφθασε μέχρι πέρας τοῦ κειμένου, δίδεται «πετῶντι τῷ καλᾶμῳ», ὅτι οἱ Δῖοι Μινωῖτες ἐλάλησαν — καὶ ἐλάλησαν! — τὴν γλῶσσαν τῶν θεῶν (15), (16).

- (1) M.P. Nilsson: *Ἡ Μυκηναϊκὴ προέλευσις τῆς ἐλληνικῆς θρησκείας*.
- (2) M.P. Nilsson: *Ὀμηρος καὶ Μυκῆναι*.
- (3) M.P. Nilsson: *Ἱστορία τῆς ἀρχαίας ἐλληνικῆς θρησκείας*.
- (4) Χρ. Τσούντας: *Ἱστορία τῆς ἀρχαίας ἐλληνικῆς τέχνης*.
- (5) Ventris-Chadwick, 1973: *Documents in Mycenaean Greek*.
- (6) Jeffery Lilian Hamilton: *Οἱ τοπικὲς ἐπιγραφὲς τῆς Ἀρχαϊκῆς Ἑλλάδος*, Oxford 1961 (WP 8912/7)*.
- (7) Jeffery Lilian Hamilton: *Ἡ γραφὴ εἰς τὰ Ὀμηρικὰ ποιήματα*, London 1969 (555-559).
- (8) Nagy Gregory: *Ἑλλαδικὲς διάλεκτοι*, Harvard University Press, London Oxford Press 1970, ISBN 674362268 (X 989/6702).
- (9) A. Greoffrey-Woodhead: *Ἡ μελέτη τῶν ἐλληνικῶν ἐπιγραφῶν*, Cambridge University Press (2045 g).
- (10) Adolf Kirchhoff: *Μελέτη τῆς ἱστορίας τῶν ἐλληνικῶν ἀλφαβήτων*, 1877 (12932dd10).
- (11) Isaac Taylor M.A. Litt D HON LL D: *Ἱστορία τοῦ Ἀλφαβήτου*, τόμος II Ἀλφάβητα τῶν Ἀρίων, London 1899 (12902 ee 38).
- (12) M.M. Lenormant, Darember and Saglio's: *Dictionnaire* vol. IP 206.
- (13) M.M. Lenormant: *Φοινικικὸ Ἀλφάβητο*.
- (14) Lepsius: *Ἀναμνήσεις ἀπὸ τὴν Αἴγυπτο*, σελ. 99: Abu-Simbel.
- (15) Nagy Gregory: *Ἑλληνόμορφα στοιχεῖα εἰς τὴν Γραμμικὴ Α*, 1963 - Ἑλληνικὲς καὶ Βυζαντινὲς Σπουδὲς (PP 8005 5n).
- (16) Maurice Pope: *Αἰγία Γραφὴ καὶ Γραφὴ Α*, Lund 1964 (X 0415-9).

* Τὰ στοιχεῖα μέσα στὴν παρένθεση εἶναι ὁ ἀριθμὸς τοῦ γενικοῦ καταλόγου τῆς βιβλιοθήκης τοῦ Βρετανικοῦ Μουσείου.

ΕΥΡΙΠΙΔΗΣ ΒΛΑΧΟΠΟΥΛΟΣ

Τὸ Λάθος

Βουλιάξαμε σὲ βοῦρκο,
οἱ ψυχές μας σὲ σάπια κορμιά.
Θόλωσε τὸ μυαλό μας
κι οἱ χορδὲς ράγισαν τῶν Σειρήνων.
Γεμίσαμε μὲ θεοὺς σκελετωμένους,
κόψαμε τίς ὥραις Ἑρμές.
Πίνουμε τὸ ποτὸ τῆς λησμονιάς,

ποῦ μᾶς προσφέρουν.
Ἀπαρνηθήκαμε τὰ μαντεῖα
κι ἀκολουθήσαμε προφήτες.
Τὸν ἥλιο πιστευάμε,
μᾶς τύφλωσ' ἄστρο
ἐτερόφωτο ἔτσι, ποῦ τυφλοί,
αἰῶνες, ψάχνουμε γιὰ λίγο φῶς.

Α-ΠΑΙΔΕΥΤΑ, ΑΝ-ΙΣΤΟΡΗΤΑ ΚΑΙ Α-ΛΟΓΑ

Οί έρημίτες του Κουμράν...

['Από τὸ ἐγχειρίδιο τοῦ ὑπουργείου Παιδείας «Προετοιμασία τῶν ἀνθρώπων γιὰ τὸν καινούργιο κόσμον τοῦ Θεοῦ», πού διδάσκεται στοὺς μαθητὲς τῆς Α' Γυμνασίου, σελ. 216-220]:

«Μιὰ τυχαία ἀνακάλυψη

»...Τὴν ἀνοιξή τοῦ 1947 δύο Βεδουῖνοι βοσκοὶ πού ἔβοσκαν τὰ κοπάδια τους στὴν περιοχή τοῦ Κουμράν κοντὰ στὴ Νεκρὰ Θάλασσα, ἔχασαν μιὰ κατσίκα. Ψάχνοντας νὰ τὴ βροῦν, ἔριξαν μιὰ πέτρα μέσα σ' ἓνα σπήλαιο, ὅπου νόμισαν ὅτι εἶχε καταφύγει. Ἡ πέτρα φάνηκε νὰ ἔσπασε κάτι πῆλινο. Τότε ἀπὸ περιέργεια μπῆκαν στὸ σπήλαιο καὶ ἐκεῖ βρῆκαν σκόρπιους κυλίνδρους καὶ μερικὰ πιθάρια σφραγισμένα προσεκτικά. Ἔσπασαν τὰ πιθάρια μὲ τὴν κρυφὴ ἐλπίδα ὅτι θὰ περιεῖχαν θησαυροὺς, ἀλλὰ ἀπογοητευμένοι ἀντίκρυσαν πάλι κυλίνδρους ἀπὸ πάπυρο καὶ περγαμηνή. Ἀπὸ τὸ θυμὸ τους τοὺς ἔριξαν κάτω καὶ ὄρχισαν νὰ τοὺς ποδοπατοῦν. Ὅταν ἤρέμησαν, σκέφτηκαν ὅτι ἴσως οἱ κύλινδροι εἶχαν κάποια ἀξία. Πῆραν τοὺς καλύτερα διατηρημένους καὶ πῆγαν στὴ Βηθλεέμ νὰ τοὺς πουλήσουν.

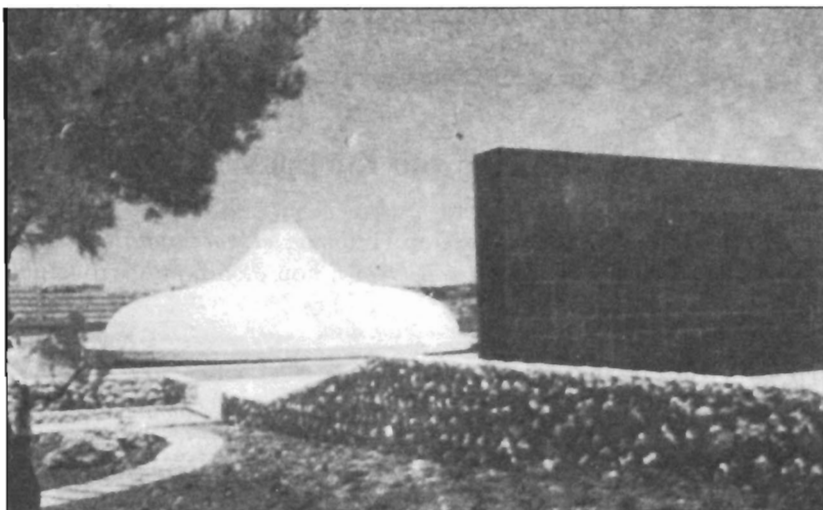
»[...] Ὑστερα ἀπὸ πολλὲς περιπέτειες, τὰ “χειρόγραφα τῆς Νεκρᾶς Θάλασσας” ἢ “τῆς Ἐρήμου τῆς Ἰουδαίας”, ὅπως ὀνομάστηκαν, ἀγοράστηκαν ἀπὸ τὸ Ἑβραϊκὸ κράτος καὶ τοποθετήθηκαν σὲ μουσεῖο τῆς Ἱερουσαλὴμ, πού χτίστηκε εἰδικὰ γιὰ τὴ στέγασή τους καὶ ὀνομάστηκε “Ναὸς τῆς Βίβλου”.

»Τὰ εὐρήματα καὶ ἡ ἀξία τους

» Ἡ ἀνεύρεση τῶν πρώτων χειρογράφων, πού χαρακτηρίστηκε ἀπὸ τοὺς ἐπιστήμονες ὡς “ἡ μεγαλύτερη ἀνακάλυψη τῶν νεότερων χρόνων”, ἦταν φυσικὸ νὰ συγκεντρῶσει τὸ ἐνδιαφέρον τῶν εἰδικῶν καὶ ὄχι μόνο αὐτῶν. ...Κατὰ τὴν ἀνασκαφὴ τῆς περιοχῆς βρέθηκε καὶ τὸ κτιριακὸ συγκρότημα, ὅπου κατοικοῦσαν οἱ ἐρημίτες τοῦ Κουμράν. Τὸ συγκρότημα ἔχει νεκροταφεῖο, ἀμυντικὸ πύργο, δεξαμενὲς γιὰ καθαροὺς, μαγειρεῖο, ἐστιατόριο καὶ αἶθουσες γιὰ μελέτη καὶ ἀντιγραφὴ χειρογράφων, ὅπου διασώθηκαν μελανοδοχεῖα, χάλκινα δοχεῖα κ.λπ.

»Τὰ χειρόγραφα τῶν σπηλαίων τοῦ Κουμράν ἦταν γιὰ τοὺς ἐπιστήμονες πραγματικὸς θησαυρὸς. Ἀνάμεσά τους ὑπάρχουν ὁλόκληρα βιβλία ἢ ἀποσπάσματα ἀπὸ ὅλα σχεδὸν τὰ βιβλία τῆς Π. Διαθήκης. Ἀνακαλύφθηκαν ἐπίσης καὶ χειρόγραφα πού ἀναφέρονται στὴν πίστη καὶ τὴν ὁργάνωση τῆς κοινότητος. Εἶναι γραμμένα στὰ Ἑβραϊκά, ἀραμαϊκά καὶ ἑλληνικά. Ἡ γνησιότητά τους ἐπιβεβαιώθηκε καὶ ἡ χρονολόγησή τους μὲ τὴ μέθοδο τοῦ ραδιενεργοῦ ἀνθρακὰ (C¹⁴) ἔδειξε ὅτι ἀνήκουν στὴν περίοδο ἀπὸ τὸ 2ο π.Χ. μέχρι τὸ 2ο μ.Χ. αἰῶνα.

» [Λεζάντα]: Ὁ “Ναὸς (παλάτι) τῆς Βίβλου” στὰ Ἱεροσόλυμα, ὅπου φυλάγονται τὰ εὐρήματα τοῦ Κουμράν. Τὸ σχῆμα του μοιάζει μὲ τὸ κάλυμμα τῶν πιθαριῶν, μέσα στὰ ὁποῖα εἶχαν τοποθετηθεῖ τὰ χειρόγραφα. Πόσο ἀνεκτίμητη ἀξία ἔχουν τὰ χειρόγραφα, φαίνεται ἀπὸ τὸ σύστημα ἀντιπυρηνικῆς προστασίας πού διαθέτει τὸ μουσεῖο σὲ περίπτωση πολέμου. Ὁ κεντρικὸς χώρος βυθίζεται αὐτόματα στὴ γῆ καὶ καλύπτεται μὲ πλάκες μολύβδου. [...]

» Ερωτηματολόγιο

- »1. Για ποιό λόγο τὰ χειρόγραφα τῆς Νεκρᾶς Θάλασσας εἶναι πολὺ σημαντικὸ εὑρημα;
 »2. Ποιὰ θετικὰ καὶ ποιὰ ἀρνητικὰ σημεῖα βρίσκεις στὴν πίστη καὶ στὴ ζωὴ τῆς Κοινότητος τοῦ Κουμράν;

★ ★ ★

Λίγα σχόλια

1. Διερωτῶμαι, ἀναγνώστες, γιὰ ἄλλη μιὰ φορὰ (βλ. «Δαυλός», τ. 99), ἂν κι αὐτὴ ἡ ὠραιοποιημένη μυθολογία «προετοιμάζει» ὄντως τὰ Ἑλληνόπουλα «γιὰ τὸν καινούργιο κόσμον τοῦ Θεοῦ», ἢ ὑπηρετεῖ ἄλλες σκοπιμότητες. Μὲ τὴν εὐκαιρία δὲ θὰ ἤθελα νὰ ρωτήσω, ἂν τὰ παιδιά μας μαθαίνουν καὶ τὴν ἀληθινὴ «Ὁδύσσεια» τῶν ἑλληνικῶν παπύρων καὶ περγαμηνῶν, ποὺ κοσμοῦν τὰ μουσεῖα καὶ τίς βιβλιοθήκες τοῦ κόσμου, ὅσα φυσικὰ δὲν ἔγιναν στάχτη ἀπ' τοὺς Ἡρόστρατους τῆς λογοκρατίας.

★ ★ ★

2. «Ἡ ἀνεύρεση τῶν πρώτων χειρογράφων, ποὺ χαρακτηρίστηκε ...ὡς ἡ μεγαλύτερη ἀνακάλυψη...», διδάσκονται τὰ παιδιά μας, «ἦταν φυσικὸ νὰ συγκεντρώσει τὸ ἐνδιαφέρον τῶν εἰδικῶν, καὶ ὄχι μόνο αὐτῶν...». Ὅμως τὸ ἐνδιαφέρον τῶν εἰδικῶν μπορεῖ κάλλιστα νὰ συγκεντρώνεται — καὶ συγκεντρώνεται, ὡς γνωστόν... καὶ γύρω ἀπὸ πράγματα ἐντελῶς ἀνάξια λόγου· ἀρκεῖ νὰ ὑπάρχη... «ἐνδιαφέρον»!

Ἵπάρχει ὅμως μιὰ καταγγελία διάσημου καθηγητοῦ τῶν ἐβραϊκῶν σπουδῶν καὶ μελετητοῦ ἐπὶ τριάντα καὶ πλέον ἔτη τῶν ἐν λόγῳ χειρογράφων, τοῦ Norman Golb, ὅτι οἱ ἐπιστήμονες ποὺ ἐπεξεργάστηκαν καὶ χαρακτήρισαν τὴν ἀνεύρεση τῶν παπύρων «ὡς τὴ μεγαλύτερη ἀνακάλυψη τῶν νεότερων χρόνων», ἦσαν ὅλοι Ἑβραῖοι (Eleser Sukenik, Vigael Vadin, André Dupont-Sommer, Roland de Vaux, Moore Gross κ.ἄ.), ποὺ φυσικὰ «ἐπαίνεσαν τὸ σπίτι τους...», καὶ ὄχι μόνο! Ἐμπόδισαν τὴ μελέτη τους ἀπὸ «μὴ ἡμετέρους» ἐπιστήμονες -

γιατί τὰ κείμενα βρίθουν ἀντιφάσεων τόσο ἀναμεταξύ τους ὅσο καὶ σὲ σχέση μετὰ τῆς ἰδέας καὶ τὸν τρόπο ζωῆς τῶν ὑποτιθέμενων Ἑσσαιῶν ἐρημιτῶν συγγραφέων -- τῶν ὁποίων ἔστρεψαν τὴν προσοχή στὴ «σύνδεση τῶν εὐρημάτων μετὰ τὴν τοποθεσίαν εὐρέσεώς τους».

★ ★ ★

3. Οἱ συγγραφεῖς τοῦ σχολικοῦ ἐγχειριδίου πληροφοροῦν μετὰ καμάρι τὰ παιδιά, ὅτι στὴν περιοχὴ τῶν εὐρημάτων «βρέθηκε καὶ τὸ κτιριακὸ συγκρότημα, ὅπου κατοικοῦσαν οἱ ἐρημίτες», χωρὶς νὰ ξέρουν, φαντάζομαι, ὅτι αὐτὸ τὸ κτιριακὸ συγκρότημα (περιτειχισμένο στρατόπεδο) ἔχει προκαλέσει τὸ μεγαλύτερο πο-νοκέφαλο στοὺς Ἑβραίους ἐπιστήμονες· γιατί ὁ Ἰώσηπος, ὁ Φίλων καὶ ὁ Πλίνιος εἶναι κατηγορηματικοί: οἱ ἐρημίτες Ἑσσαιῶν τοῦ Κουμράν ἦσαν ἀπό-λεμοι καὶ — τὸ κυριώτερο — «ζοῦσαν συντροφιά μετὰ τὰ φοινικόδενδρα», ἦσαν δηλαδὴ ἄστεγοι, ὑπερβολικὰ λιτοὶ καὶ ἀπέριττοι. Ὅποτε γεννήθηκε τὸ ἐρώ-τημα: Ποιοὶ κατοικοῦσαν ἐκεῖ — ἄρα καὶ συνέγραψαν ἢ ἀντέγραψαν τὰ χειρό-γραφα;

★ ★ ★

4. Ἡ γνησιότητα τῶν εὐρημάτων — πληροφοροῦνται τὰ παιδιά μας — ἐπιβε-βαιώθηκε μετὰ τὴ μέθοδο τοῦ ἀνθρακᾶ (C¹⁴)! Ὅμως ποιά γνησιότητα; Ὅχι, φαν-τάζομαι, ὅτι τὰ χειρόγραφα ἀνήκουν στοὺς ἐρημίτες Ἑσσαιῶν! Τώρα, ἂν τὰ ἐννοοῦν γνήσια ὅσον ἀφορᾷ στὴ χρονολογία συγγραφῆς τους ἢ κάτι ἄλλο, δὲν ἔχει σημασία· τὸ πρόβλημα δὲν εἶναι ἐκεῖ...

★ ★ ★

5. Τὰ παιδιά μας, ἐν κατακλείδι, καλοῦνται νὰ θαυμάσουν, γιατί, λέει, τὰ ἐν λό-γῳ εὐρήματα φυλάγονται στὸ «Ναὸ (παλάτι) τῆς Βίβλου», ἓνα παλάτι ποὺ δια-θέτει μάλιστα ἀντιπυρηνικὴ προστασία σὲ περίπτωσιν πολέμου!
Ἔ! Ὁ βῆξ καὶ τὸ χρῆμα δὲν κρύβονται, θὰ ἴταν ἀρκετὸ νὰ πῶ, ἂν δὲν ἦταν τὰ «ἐρωτηματολόγια», ποὺ παραθέτουν οἱ συγγραφεῖς. Δηλ. ἡ ἀπάντησις, ὅτι οἱ πάπυροι ἀποτελοῦν σημαντικὸ εὑρημα, γιατί φυλάγονται σὲ «παλατάκι». Ὅσον ἀφορᾷ στὰ θετικὰ καὶ ἀρνητικὰ γύρω ἀπ' τὴ ζωὴ καὶ τὴν πίστιν τῶν ἐ-ρημιτῶν, καλὰ θὰ ἦταν νὰ παρατεθοῦν ὅλα τὰ σχετικὰ στοιχεῖα, γὰρ νὰ ἔχουν μιὰ καλύτερη εἰκόνα οἱ μαθητές, ὥστε νὰ ἀπαντήσουν ὀρθότερα...

Σαράντος Πὰν

Τουριστικά

"Αν ποτέ πρὸς τὸ τέλος τοῦ φθινοπώρου βρεθῇτε εἰς συναναστροφὴν τινα, ὅλο καὶ κάποιος θὰ βρεθῇ νὰ πῇ: «Τὸ καλοκαίρι πού ἤμουν στὴν Εὐρώπῃ...», κι ἀναστενάζοντας θὰ σᾶς διηγηθῇ μὲ τὸ ζόρι ὅσα θαυμαστὰ ἀντίκρυσεν εἰς τὴν Ἑσπερίαν. Ἡ καλὴ ἀνατροφή ἀπαιτεῖ, μετὰ ταῦτα, νὰ συμφωνήσετε μαζί του κλείνοντας τὴν συζήτηση μὲ τὴν γνωστὴν ἐπὶ φῶς: «Ἄλλὰ τί περιμένεις; Ἐδῶ εἶναι Βαλκάνια!». Ἀσχετα ἂν ἡ λογικὴ ἐπιτάσῃ νὰ στείλετε στὸν ἀγύριστο τὸν ξιπασμένο σας συνομιλητὴ, ἀφοῦ ὁμῶς πρῶτα τοῦ ἐξηγήσετε ὅτι τὰ ἑκατομμύρια τῶν τουριστῶν πού ἔρχονται στὴν χώρα μας, ἐγκαταλείπουν τὴν Εὐρώπῃ τους καὶ ἔρχονται στὰ Βαλκάνια μας...

Τώρα, βέβαια, θὰ μοῦ πῇς τί νὰ περιμένῃ κανεὶς ἀπὸ ἓνα λαὸ καὶ τὴν ἡγεσίαν του, πού ἀπὸ τὴν μιὰ διαδηλώνει στοὺς δρόμους ὅτι «Ἡ Ἑλλάς ἀνήκει στοὺς Ἕλληνας» καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλῃ ξεπουλάει νησιὰ καὶ παραλίες σὲ Εὐρωπαίους λεφτάδες. Μᾶλλον ἡλίθια θὰ ἦταν ἡ ἐρώτησις: «Καὶ τί πειράζει, ἀφοῦ ἔτσι κι ἀλλιῶς ἀνήκουμε στὴν Εὐρωπαϊκὴ Κοινότητα;». Διότι κι ἐγὼ μὲ τὴν σειρὰ μου θὰ ἐρωτήσω: «Διατὶ μᾶς δέχθηκαν ὡς ἐταίρους τῆς Κοινότητος; Μήπως γιὰ τὴν βαρεία μας βιομηχανία ἢ γιὰ τοὺς πλουτοπαραγωγικοὺς μας πόρους;» Πάντως ὄχι γιὰ τὰ ἀγγουράκια Καλυβίων ἢ τὰ πεπόνια Ἀργους. Κατάλυμα ζητοῦσαν οἱ ἄνθρωποι γιὰ τὴν τουριστικὴν τους πλέμνα, καὶ τὸ χωράφι τῆς Ἑλλάδος ἦταν πρόσφορο. Ἐτσι καταντήσαμε οἱ ξενοδόχοι τῆς Εὐρώπης· καὶ σεμνυνόμεθα γι' αὐτό...

Δηλαδή, τώρα μεταξύ μας, τί ξενοδόχοι καὶ πράσινα ἄλογα! Κι ἐδῶ ἀποτύχαμε, ἀφοῦ ἡ στάθμη τῶν προσφερομένων ὑπηρεσιῶν εἶναι κατώτερη κι αὐτῆς τοῦ Τόγκο καὶ τῆς Δαχομέης. Ποιὸς λεφτᾶς ρισκάρει τὴν σήμερον ἡμέρα τὴν καλοκαιρινὴν του ἀνάπαυσι μὲ ὀργανωμένες ἐκδρομὲς στὴν χώρα μας; Κάτι ἄφραγκοι «ἀμμουδίτες», πού ρημάζουν ἀμπέλια καὶ μποστάνια γιὰ νὰ ζήσουν, μᾶς ἔρχονται κατὰ κύματα. Τὸ δὲ τρελλὸ τῆς ἱστορίας εἶναι, ὅτι γυρίζουν μὲ χαρτζιλίκι στὴν πατρίδα τους, καθόσον, ὅταν ξεμένουν ἀπὸ ρευστό, βοηθᾶνε στὸ μάζεμα τῶν ροδακίνων καὶ τῆς σταφίδας, ἐργασία πού, ὡς γνωστόν, ἀπάδει στὴν ἀριστοκρατικὴν μας νεολαία.

Μάλιστα! Γιατὶ ἡ νεολαία μας ἔχει ὑψηλότερους στόχους! Νὰ βοηθήσῃ λ.χ. τὴν οἰκονομικὴ ἀνασυγκρότησι τῆς χώρας μας μέσῳ τοῦ τουρισμοῦ! Ἡ εὐγενὴς αὐτὴ φιλοδοξία συνοψίζεται στίς πέντε μαγικὲς λέξεις τῆς προσφορᾶς, ἥτοι "sounvlakī" (μὲ ἢ ἄνευ tzatziki), "mousákα" καὶ "rooms to let". Καὶ ὁ ξεπεσμός συνεχίζεται· γιὰ τί ἄλλο ἀπὸ ξεπεσμός εἶναι τὸ νὰ παρατήσῃς τ' ἀμπέλια σου, τὰ μποστάνια, τὰ χωράφια καὶ τίς στάνες σου γιὰ νὰ πλένης τ' ἄπλυτα ἢ νὰ μαζεύῃς τ' ἀποφάγια γιὰ μερικὰ δολλάρια φιλοδώρημα.

Κάποτε λέγαμε, ὅτι ἀκόμη μᾶς τρέφουν τὰ κόκκαλα τοῦ Περικλῆ! Λάθος ὅλκῃς. Γιατὶ τώρα ἡ ἐθνικὴ μας οἰκονομία καὶ ἀνάπτυξι ἀκουμπᾷ στὸ «πουλιῖ» τοῦ Μητσάρα (καὶ τοῦ κάθε Μητσάρα), πού, ἀφοῦ ἔμαθε δυό-τρεῖς ἀλλοδαπὲς κουβέντες ἀπὸ μέθοδο «ἄνευ διδασκάλου», μοστράρει γιὰ γαμπροὺς σὲ γηραιὰς τουρίστριες. Ἐτσι ὁ κάθε Μητσάρας, ἀντὶ νὰ ἀρμέγῃ γίδες καὶ προβατίνες, προτιμᾷ νὰ ἀρμέγῃ τὸ φουσκωμένο πορτοφόλι τῆς χοντρῆς, γεμάτης κυτταρίτιδα καὶ ἐξήκοντα φθινοπώρων ὑπερτλαντικῆς κυρίας, πού ὑπὸ ἄλλες συνθήκες δὲν θὰ καταδεχόταν οὔτε νὰ τὴν φτύσῃ! Ἄλλὰ εἴπαμε, προέχει ἡ ἄνετη καὶ ἄκοπη διαβίωσις. Καὶ δῶσ' του, λοιπόν, "Yes darling", "I love you, manari", "You are sweeter, than samali" καὶ ἄλλα ζαχαρόπηκτα.

Κι ὕστερα, μοῦ λές, γιὰ τί δέν σοῦ γράφω...

Γιῶργος Πετρόπουλος

ΑΙΣΙΜΑ ΚΑΙ ΑΔΗΡΙΤΑ

Ι. Λίκνον ἀνθρωποειδῶν

Πρὸ 15 ἐτῶν περίπου ὁ καθηγητὴς τῆς Παλαιοντολογίας τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης κ. Μελέντης ἔκανε ἀνακοίνωσι μὲ θέμα τὴν σπουδαία ἀνακάλυψι ὁστῶν ἀνθρωποειδῶν ἡλικίας περίπου δέκα ἑκατομμυρίων ἐτῶν. Πράγματι στὴν Νέα Μεσημβρία, στὶς ἐκβολές τοῦ Ἀξιοῦ ποταμοῦ, ἀνεκαλύφθησαν γνάθοι καὶ ὀδόντες ἀνθρωποειδοῦς, ποὺ ὠνομάσθηκε «Δρυοπίθηκος ὁ Μακεδονικός». «*Ἡ ἀνακάλυψις (ποῦ) εἶχε προκαλέσει παγκόσμια συγκίνησι*» («Ἐλ. Τύπος» 26-5-90) πέρασε ἀπαρατήρητη στὴν Ἑλλάδα, μολονότι «οἱ ἐρευνητὲς ἀναθεώρησαν ἀπόψεις καὶ πιστεύουν ὅτι ἡ Μακεδονία ὑπῆρξε τὸ λίκνο, ὅπου εἴχαμε τὴν πρώτη ἐμφάνισι ἀνθρωποειδῶν ποὺ ἔχουν ἀπ' εὐθείας σχέση με τὸν ἄνθρωπο» (ἐνθ. ἀνωτ.).

Ἐν τῷ μεταξὺ πρόσφατα στὸ 5ο συνέδριο τῆς Ἑλληνικῆς Ἑταιρείας ἀνακοινώθηκε, ὅτι πάλι στὴν κοιλάδα τοῦ Ἀξιοῦ ἀνεκαλύφθησαν νέα παλαιοντολογικὰ εὐρήματα. Ὅλα αὐτὰ δικαιώνουν τὸν Ἀναξιμανδρὸν, ὁ ὁποῖος - ποιὸς ξέρει τί πληροφορίες εἶχε - ἀναφέρθηκε στὰ «ἀνθρωποειδῆ ποὺ ἔχουν ἀπευθείας σχέση με τὸν ἄνθρωπο» καὶ τὰ ὁποῖα θεωροῦσε ἄλλο εἶδος, ἀπὸ τὸ ὁποῖο προέρχεται ὁ ἄνθρωπος. Τὴν θεωρία τοῦ Ἀναξιμανδρου περὶ καταγωγῆς τοῦ ἀνθρώπου διὰ βιολογικῆς ἐξελίξεως, ἤτοι: «ἐξ ἄλλοειδέων ζώων ὁ ἄνθρωπος ἐγεννήθη...», ἀντέγραψε ὁ Δαρβῖνος.

Ὅπως ἀπεδείχθη, ὁ Ἑλλαδικὸς χῶρος ὑπῆρξε τὸ λίκνον τῶν ἀνθρωποειδῶν. Τὸ τραγικὸ πάντως εἶναι ὅτι ἐξακολουθεῖ νὰ παραμένη...

ΙΙ. «Κρίσιμη κατάστασι»

Ἀπὸ τὸν Πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας μέχρι ὅλους τοὺς πολιτικούς ἀκοῦμε συχνὰ νὰ μιλοῦν γιὰ τὴν κρίσιμη κατάστασι, στὴν ὁποία βρίσκεται ἡ χώρα. Ἀκόμη λέγουν, ὅτι ἡ Ἑλλάδα διέρχεται δύσκολους καιροὺς κ.τ.λ.

Ἀνησυχοῦμε μήπως οἱ λέξεις χάσανε τὸ νόημά τους. Γιατὶ σήμερα «κρίσιμη κατάστασι»; Τί συμβαίνει δηλαδῇ; Κρίσιμη κατάστασι ὑπῆρχε τὸ 1922 μὲ τὴν μικρασιατικὴν καταστροφὴ. Κρίσιμη κατάστασι ὑπῆρχε τὸ 1940 μὲ τὸν πόλεμον. Κρίσιμη κατάστασι εἴχαμε στὴν κατοχὴ. Κρίσιμη κατάστασι δημιουργήθηκε στὴν περίοδο τῆς κομμουνιστικῆς ἐπανάστασεως 1946—1949. Πράγματι στὶς περιπτώσεις ποὺ προαναφέραμε ἄξιζε νὰ ὀμιλῇ κανεὶς γιὰ κρίσιμη κατάστασι στὴν Ἑλλάδα. Τώρα γιατί;

Ἄς ἔχη σωστὲς διαστάσεις ὁ πολιτικὸς λόγος κι' ἄς μὴ φθειρῇ τίς λέξεις μὲ ὑπερβολές.

III. Κλασσικοί και τεχνολογία

Το συμβούλιο τῶν κλασσικῶν σχολῶν τῶν Ἀγγλικῶν Πανεπιστημίων ἐξέδωσε ἀνακοίνωσι, στὴν ὁποίαν ὑποστηρίζει, ὅτι οἱ ἀπόφοιτοι κλασσικῶν σπουδῶν ἀποκοτῶν «εὐρος σκέψεως», «ἀναλυτικὴ σκέψις», «ικανότητα ἐπικοινωνίας», «δυνατότητα χρήσεως πολυπλόκων πληροφοριῶν». Ἰδιαιτέρως τὸ προαναφερθὲν συμβούλιο ἐτόνισε τὴν σημασία τῆς μελέτης τῆς ἀρχαιοελληνικῆς ἱστορίας, τοῦ Σωκράτη, τοῦ Πυθαγόρα κ.τ.λ.

Οἱ σχετικὲς μελέτες ὠδήγησαν ἐπὶ συμπέρασμα, ὅτι «οἱ κλασσικοὶ μποροῦν νὰ κάνουν τὰ πάντα» κι ὅτι ἡ μελέτη τῆς ἀρχαιοελληνικῆς ἱστορίας καὶ τῆς ρωμαϊκῆς βελτιώνει τὰ στελέχη τῶν ἐπιχειρήσεων καὶ τὰ καθιστᾷ ἀνταγωνιστικώτερα. Ἡ ἄποψις ὅτι ὁ Σωκράτης καὶ ὁ Πυθαγόρας εἶναι χρήσιμοι στὴν σύγχρονη βιομηχανία καὶ στὸ ἐμπόριο φάνηκε ἀρχικὰ παράξενη.

Ἔτσι ὁ διευθυντὴς τοῦ Συμβουλίου Βιομηχανίας καὶ Ἀνωτάτης Ἐκπαιδεύσεως Πάτρικ Γκόλντστρημ «προκάλεσε τὰ πανεπιστήμια νὰ τοῦ ἀποδείξουν τὰ ὅσα ἰσχυρίζονται». Τοῦ ἔστειλαν τὴν ἀνακοίνωσί του, τὴν ἐδιάβασε καὶ συμφώνησε μαζί της. Συγκεκριμένα ἐδήλωσε: «Οἱ κλασσικοὶ μποροῦν νὰ ἀποδείχτουν, ὅπως ἄλλωστε ἔχει γίνει μέχρι σήμερα, μιὰ πρώτης τάξεως προετοιμασία γιὰ ἐργασία, ἐὰν γίνουν κατανοητοὶ ὡς μιὰ ἰδεώδης βάσις γιὰ περαιτέρω ἐκπαίδευσιν καὶ ὅχι ὡς μιὰ ἐπαγγελματικὴ ιδιότητα αὐτὴ καθ' αὐτή. Οἱ κλασσικοὶ μποροῦν νὰ φανοῦν χρήσιμοι τόσο στὸ ἐμπόριο ὅσο καὶ σὲ ὅλες τὶς δουλειές. Σημασία ἔχει ἡ ἱκανότητα κάποιου νὰ μαθαίνει. Οἱ κλασσικοὶ βοηθοῦν μὲ τὸν ἑλεγχὸ καὶ τὴ γνώσιν τῆς γλώσσας καὶ μὲ τὴν ἱκανότητα ἀνάλυσης, σύνθεσης καὶ ἐπικοινωνίας» («Νέα» 26-5-1990).

IV. Κάποια συμφωνία...

Ἀρνούμεθα νὰ γίνουμε ἀπολογητὲς ὁποιουδήποτε δικτάτορα. Ἀρνούμεθα ὅμως νὰ εἵμαστε θύματα τῆς ὁποιασδήποτε ἐξουσιαστικῆς παραπληροφορήσεως. Ἔτσι λοιπὸν σημειώνουμε τρία πράγματα σχετικὰ μὲ τὰ γεγονότα στὴ Ρουμανία, ποὺ ὠδήγησαν στὴν πτῶσιν καὶ στὸν φόνον τοῦ ζεύγους Τσαουσέσκου.

Πρῶτον: Στὴν πόλιν Τιμισοάρα δὲν βρέθηκε οὔτε ἓνας ὁμαδικὸς τάφος ἀπὸ τὸ «πλῆθος», ποὺ διεδίδετο διεθνῶς ὅτι ὑπῆρχε. Οἱ 80.000 νεκροὶ (!!!) τῆς Τιμισοάρας ἀπεδείχθησαν ἀνύπαρκτοι.

Δεύτερον: Σ' οὐδεμία Ἑλβετικὴ Τράπεζα εὐρέθη ἔστω ἓνα δολλάριον ἀπὸ τὰ «δισεκατομμύρια δολλάρια», ποὺ διεδίδετο διεθνῶς ὅτι εἶχε σὲ καταθέσεις ὁ Τσαουσέσκου.

Τρίτον: Ἀπὸ ἓνα ἐγκληματικὸ καθεστῶς, ποὺ σαρανταπέντε περίπου χρόνια τυράννησε τὸν Ρουμανικὸ λαόν, θεωρήθηκε διεθνῶς ὡς μόνος ὑπεύθυνος τὸ ἀνδρόγυνον Τσαουσέσκου! Ὅλοι οἱ ἄλλοι ἐγλύτωσαν προφανῶς στὰ πλαίσια κάποιας συμφωνίας.

Αὐτὰ γιὰ τὴν ἀλήθεια.

Αἶσα

ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ Κ. ΓΑΤΣΙΑΣ
Δοκίμιο Σχετικιστικής Έτυμολογίας*
τοῦ Παγκόσμιου Ἑλληνικοῦ Λόγου

(I. — Τὰ «Ἀγγλικά» εἶναι παρεφθαρμένα Ἑλληνικά)

Ἄς πάρουμε στὰ χέρια μας ἓνα, ὁποιοδήποτε, δίγλωσσο ἢ πολὺγλωσσο λεξικό κι ἂς ἀρχίσουμε νὰ δουλεύουμε, ἀνοίγοντάς το στὴν «τύχη». Διότι, ἂν ἡ θεωρία τῆς «Σχετικιστικῆς Ἑτυμολογίας» εἶναι σωστή, τότε πρέπει νὰ βρίσκῃ ἐφαρμογὴ σὲ κάθε περίπτωση. Μπροστά μου ἔχω τὸ *“Divry’s New English-Greek Dictionary”*, μετ’ ἀκριβοῦς προφορᾶς, Ν. Ὑόρκη, 1964. Τούτῃ ἡ ἐπιλογή προφανῶς εἶναι μιὰ πολὺ καλὴ περίπτωση, ἔνεκα τοῦ ὅτι ἀπευθύνομαι σὲ Ἕλληνες, οἱ ὅποιοι λίγο-πολὺ «κάτι» ξέρουν ἀπὸ ἀγγλικά καὶ δύνανται νὰ μὲ παρακολουθοῦν ἴσως εὐκολώτερα ἀπ’ ὅ,τι σὲ σύγκριση μὲ ἄλλες «γλῶσσες» (διάβαζε: ἄλλες κακοποιημένες μορφές τῆς ἐλληνικῆς).

Ἀνοίγω λοιπὸν τοῦτο τὸ λεξικό στὴν τύχη. Καὶ μὴν προβληματίζεστε ἐδῶ γιὰ τὸ «τί θὰ πῇ τύχη». Ἀπλῶς ἀπὸ κάπου πρέπει ν’ ἀρχίσουμε, ἔστω κι ἂν καμμιά «τύχη» δὲν εἶναι ἀπολύτως «τυχαία»! Γιὰ τὴν καλύτερη παρακολούθησιν λοιπὸν ἡ καλύτερη «τύχη» εἶναι ν’ ἀρχίσῃ κανεὶς ἀπὸ τὴν «ἀρχή» τοῦ λεξικοῦ, καταπιανόμενος μὲ τίς πιὸ «γνωστές» —πρὸς τὸ παρὸν— λέξεις. Ἄς σημειωθῇ ἐπίσης, ὅτι γιὰ τὴν καλύτερη ὁπτική εἰκόνα τῶν «μετασχηματισμῶν» γράφω πρῶτα (μὲ μικρά) τὴν ἐλληνικὴ λέξη. Κατόπιν μ’ ἓναν ἀστερίσκο δηλώνω τοὺς πιθανοὺς μετασχηματισμοὺς τῆς ποὺ ὁδηγοῦν στὴν ἀγγλικὴ λέξη (ποὺ τὴν γράφω μὲ κεφαλαῖα), καθὼς καὶ τὴν «μετεξέλιξιν» τῆς σημερινῆς ἀγγλικῆς λέξης λόγῳ τῆς προφορᾶς, ποὺ τὴν σημειῶνω μὲ τὸ σύμβολο: ~, μιὰ «περισπωμένη», καὶ μὲ μικροὺς ἐλληνικοὺς, λατινικοὺς ἢ ἄλλους χαρακτήρες. Θὰ ἤθελα βέβαια ἐδῶ νὰ βάλω τοὺς χαρακτήρες τῆς προφορᾶς ποὺ δίνουν τὰ «λεξικά», ἀλλὰ πρὸς τὸ παρὸν, λόγῳ ἐλλείψεως τυπογραφικῶν, δὲν εἶναι κατορθωτὴ αὕτῃ ἡ δυνατότητα.

1. Ἔνας, ἀρχ. ἑλλ. εἶ-ς. Οἱ ἄγγλοι τὸ πῆραν ἀπὸ μάς, πετάξαν τὸ καταληκτικὸ -ς, ἔμεινε ἡ δίφθογγος *ει, τὴν ὁποία πρόφεραν διαλυμένη *εἶ. Ἐπειδὴ ὅμως τὸ σύμβολο α (τὸ ὁποῖον ἐπίσης πῆραν ἀπὸ μάς) τὸ προφέρουν *εἶ, συμβόλισαν τὸ *εἶ, ποὺ προῆλθε ἀπὸ τὸ εἶς, μὲ α! Γράφουν λοιπὸν οἱ ἐγγλέζοι Α καὶ προφέρουν ~εἶ γιὰ τὸ ἐλληνικὸ: εἶς, ἓνας. Σημειώνουμε λοιπὸν κι ἐμεῖς ἐδῶ μιὰ πιθανότητα «ἰσοδυναμίας» ἢ, ἂν θέλετε, ἓνα νόμο τῆς Σχετικιστικῆς Ἑτυμολογίας (ΣΕ ἀπὸ δῶ καὶ πέ-ρα γιὰ συντομία), σύμφωνα μὲ τὸν ὁποῖο λέμε «Δ.1: EI → A~ EI», ποὺ σημαίνει: «Μιὰ ἀπὸ τίς δυνατότητες (Δ) τοῦ ἐλληνικοῦ EI εἶναι νὰ μετασχηματίζεται σὲ (→) ἀγγλικὸ γράμμα Α, τὸ ὁποῖο δύνανται νὰ ἔχῃ προφορὰ (~) εἶ». Στὴν ἴδια τὴν ἐλληνι-

* Στὴν «Σχετικιστικὴ Ἑτυμολογία» δὲν προσδιορίζουμε χρονολογικῶς πότε ἀκριβῶς συνέβη ἓνα γλωσσολογικὸ φαινόμενο, ἀκριβῶς γιὰ ν’ ἀποφύγουμε τὸν κίνδυνον τῆς ψευδοῦς χρονολογήσεως, τὴν ὁποία ἔχει «καθιερώσει» σὲ εὐρεία ἐκτασὴ γιὰ ὅλα τὰ ἱστορικὰ συμβάντα (ὄχι μόνο τὰ γλωσσικά) ὁ διαστρεβλωτικὸς οἶστρος τῆς Διεθνοῦς Ἑξ-ουσίας. Στὰ ἐρωτήματα π.χ. πότε ἐμφανίσθηκε ἡ τᾶδε ἐλληνικὴ λέξη ἢ τύπος ἢ πότε «πέρασε» στὴν τᾶδε «γλῶσσα», ἀπαντοῦμε ἀορίστως: «κάποτε».

κή λέξη εις βλέπουμε ωστόσο πλήθος άλλων Δ (= δυνατότητων). Δίνω παράδειγμα: «Δ.2: EI → "I», που σημαίνει: μιὰ δεύτερη (Δ.2) δυνατότητα τοῦ ἐλλ. EI εἶναι νὰ μετασχηματίζεται ὡς πρὸς τὴν προφορά του μὲ τὴν προφορά τοῦ I. Σημειώστε στὸ σημεῖο αὐτό, ὅτι ἐμεῖς οἱ Ἕλληνες ἔχουμε ὁμόλογη στὴν λ. εἷς τὴν λ. ἕνας, μὲ δασεῖα, ' , τὴν ὁποία σὲ πολλὰ μέρη, π.χ. στὴν πατρίδα μου τὴν Θεσσαλία, τὴν προφέρουν: ἰένας. Τοῦτο γίνεται, ἐπειδὴ μιὰ Δ.3: EI → ~IE. Δηλαδή μιὰ ἀπ' τὶς δυνατότητες τῆς διφθόγγου EI εἶναι νὰ ἀντιστρέφεται σὲ IE.

'Ακολουθῶς τοῦτο τὸ IE μετασχηματίζεται σὲ JE. Δηλαδή τὸ I (ἰῶτα) γίνεται J, γι, γ' (γιῶτα), ὅπως φαίνεται π.χ. στὶς σλαβικὲς διαλέκτους γιὰ τὸ ἕνα, «γιεντίν», «γιένταν» κ.ο.κ., ἂν καὶ δὲν σημειώνεται στὴν γραφὴ πάντα, ὅπως στὰ ῥώσικα. Δηλ. γράφουν σήμερα E οἱ ῥώσοι καὶ τὸ προφέρουν μαλακά: γιέ. Τοῦτο τὸ I ἢ J δὲν ἐξαφανίζεται μόνον στὴν ῥωσικὴ. Τὸ ἴδιο γίνεται καὶ στὴν ἑλληνικὴ, ὅπου μετασχηματίζεται στὴν γνωστὴ μας: ' , δασεῖα, τὴν ὁποία βάζαμε στὴν λ. ἕνας· σήμερα: ἕνας, δύναται δηλαδή νὰ λείπη.

'Εξετάζοντας λοιπὸν τὴν Δ.3: EI → ~IE, πᾶμε λιγάκι πιὸ μακριά, βλέποντάς την ὅτι συνεχίζεται. Ἄς τὴν γράψουμε λοιπὸν λιγάκι πιὸ ὁλοκληρωμένα καὶ μεῖς: Δ.3: EI → ~IE → ~JE → ~E → E. Μέσα στὸ «πρόγραμμα» λοιπὸν τῆς δυνατότητας γιὰ τὴν δίφθογγο τῶν ἐλλήνων EI, νούμερο 3, εἶναι νὰ ἀντιστρέφεται σὲ IE καὶ τὸ IE νὰ γίνεται γιε/JE καὶ τὸ JE νὰ γίνεται 'E, τὸ ὁποῖον δύναται νὰ γίνη σκέττο -E. Μιὰ ὁλόκληρη ἀλυσίδα λοιπὸν μετασχηματισμῶν· καὶ νὰ σκεφτῇ κανεὶς, ὅτι ἐξετάζουμε ἐδῶ μόνον μιὰ, τὴν 3η δυνατότητα τῆς διφθόγγου EI...

Σὲ μιὰν ἄλλη περίπτωση, βλέπουμε μιὰ ἄλλη, Δ4, τοῦ EI. Νὰ γίνεται δηλαδή: AI, ὅπως στὴν σημερινὴ γερμανικὴ, ὁμόλογη λέξη γιὰ τὸ ἕνα: EIN ὅπου «Δ.4: EI → EI ~AI». Μένει δηλαδή ὡς πρὸς τὴν μορφή της ἡ δίφθογγος EI ἴδια γιὰ τοὺς γερμανοὺς, ἀλλάζει ὅμως ἡ προφορά της σὲ ἄι.

Μποροῦμε ὅμως νὰ ἔχουμε κι ἄλλους πολλοὺς μετασχηματισμοὺς, ὅταν ἐξετάζουμε σὲ βάθος κάποια ἀπὸ τὶς «Δ», δυνατότητες μεταλλαγῆς τοῦ EI. Στὰ λατινικά π.χ. βλέπουμε κάποια δίφθογγο, ἐδῶ «ου», τὴν U, ποὺ προέρχεται ἀπὸ τὸ EI, δὲς λ. UNUS, γαλλικά: UN· ἀλλὰ καὶ O ὅπως ἀγγλ. ONE~ οὐάν = ἕνα.

Κι ὅπως ἀκριβῶς ἔχουμε στὰ ἑλληνικά μιὰ παραλλαγὴ στὴν λ. εἷς (τὴν λ. ἕνας), ἔτσι καὶ στ' ἀγγλικά παραλλαγὴ τοῦ A εἶναι τὸ AN (προφέρεται: ἔν, ὅπως τὸ ἐλλ. ἔν). 'Εδῶ παρατηροῦμε, ὅτι τὸ ἐλλ. EI, γίνεται A~EI~E, δηλαδή: μετασχηματίζει τὴν προφορά του ὅχι μόνον σὲ ~ει, ἀλλὰ, δι' ἐξαφανίσεως τοῦ ι, στὴν μορφή ~ε. Τοῦτο τὸ AN~έν εἶναι ταῦτό καὶ ὁμόλογο στὸ ἐπίσης ἀγγλικὸ A~ἔϊ, ἀλλὰ καὶ τὸ ONE~οὐάν= ἕνα. Καθὼς καὶ: μὲ τὸ γαλλικὸ UN~ῦν ἢ ἴν, ἰσπανικὸ UNO ~οῦνο, ἰταλικὸ UNO ~οῦνο, πορτογαλικὸ UM~οῦμ, ρουμανικὸ UN~οῦν, γερμανικὸ EINS~ἄινς, ὀλανδικὸ EEN μὲ προφορά ~έεν (ἐδῶ τὸ EI → EE, δι' ἀφομοίωσεως τοῦ I πρὸς τὸ E), τὸ σουηδικὸ EN~έν, τὰ δανικὰ EN~έν καὶ ET~ἔτ, νορβ. EN~έν, ῥωσ. OДHН~ἄντίν, πολων. JEDEN~γιέντεν, τσεχικὸ JEDEN~γιέντεν, σερβοκροατικὸ JEDAN~γιένταν, οὐγγρικὸ EGY κ.ο.κ.

2. Τὸ λεξικὸ λέει: ABATE~ἀμπέϊτ = ἐλαττω. Οἱ ἄγγλοι ἐδῶ πῆραν τὸ ἐλλ. ἐλαττω, συνέπτυξαν τὸ διπλὸ «ττ» σὲ ἕνα (ἐλατῶ), ἔτρεψαν τὸ ἀρχικὸ ἐ- σὲ ἄ-, λόγῳ ἀφομοιωτικῆς ἐπιδράσεως τοῦ -α- τῆς δευτέρας συλλαβῆς: ἀλατῶ, μετασχημάτισαν τὸ λ σὲ β: ἀβατῶ καί, τέλος, ἀνόρθωσαν τὸ πεσμένο καταληκτικὸ -ῶ. 'Εὰν κυττάξετε δηλ. τὸ ἐλλ. -ω, μοιάζει μὲ ὀριζοντιοποιημένο ε, ἐνῶ τὸ ε μπορεῖ νὰ κυτταχτῇ

ὡς καθετοποιημένο ω. Τοῦτο, ἰσχυρίζομαι, στὰ πλαίσια τῆς Σχετικιστικῆς Ἑτυμολογίας δὲν εἶναι τυχαῖο. Τίποτε στὴν Σ.Ε. δὲν εἶναι τυχαῖο, ἀλλὰ τὰ πάντα ἔχουν «σχέση» μεταξύ τους. Κι ἂν ῥωτήση κανεὶς π.χ., γιατί νὰ εἶναι -ὦ ἢ κατάληξη στοῦ α' ἐνικό πρόσωπο τῶν ἐλληνικῶν ῥημάτων, τὸν πληροφορῶ ὅτι τὸ ἐγὼ εἶναι ἐκεῖνο ποὺ καταντάει -ω στοῦ τέλους, κατόπιν μετασχηματισμῶν: ἐγὼ → ἐγώ → ἰγὼ → γώ → ω, παθαίνει δηλ. «κολόβωση» τὸ ἀριστερὸ τμήμα τῆς προσωπικῆς ἀντωνυμίας «ἐγώ». Ἀντίθετα στοὺς ἄγγλους καὶ ἄλλους, π.χ. γερμανοὺς, φράγκους κ.τ.λ., ἔχουμε ἀντίθετη κολόβωση: ἀπὸ τὰ δεξιὰ πρὸς τὰ ἀριστερά. Ὅπως βλέπουμε: Οἱ λατῖνοι π.χ. πῆραν τὸ ἐλλ. «ἐγώ», μίκρυναν τὸ ὠμέγα σὲ δ-μικρὸν: «ἐγό», βάρυναν τὸ μέσο οὐρανικὸ «γ» διπλασιάζοντας το σὲ «γγ», δηλ. **G**, ἐπηρεάζοντας τοιουτοτρόπως τὸ φιλὸν ἐ, κάνοντάς το θέσει μακρόν: «ἐγγο», μὲ λατινικὴ γραφὴ: **EGO**. Τὸ **E** ἀκολούθως τράπηκε σὲ **I**, ὅπως μᾶς μαρτυρεῖ ἐξ ἄλλου σήμερα τὸ γεγονὸς τοῦτο ἡ πατρίδα μου Θεσσαλία: «ιγώ». Ἐγινε λοιπὸν καὶ τὸ λατ. **EGO** ὡς **IGO** καὶ δι' ἀποβολῆς τοῦ **G** τὸ βλέπουμε στὰ σημερινὰ ἰταλικά, ἰσπανικά κ.τ.λ. νὰ καταντᾷ **IO** ἢ **io** = ἐγώ.

Τοῦτο τὸ **IO**, ποὺ εἶναι «κατάντημα» καὶ κακοποίηση τοῦ ἐλλ. ἐγώ, ὅπως εἶδαμε, δυστυχῶς δὲν εἶναι καὶ τὸ τελευταῖο σκαλὶ τοῦ κακοῦ τὴν σκάλα. Οἱ ἄγγλοι π.χ. πέταξαν ἀπ' τὸ ἤδη κακοποιημένο **IO** τὸ **O**, ἀφήνοντας μόνον τὸ **I**, ποὺ τὸ προφέρουν «ἄϊ». Γιατὶ τὸ προφέρουν ὡς «ἄϊ»; Διότι, ἐὰν θυμᾶστε, εἶπα προηγουμένως ὅτι οἱ λατῖνοι πῆραν τὸ ἐγὼ μας, τῶκαναν ἐγό, ὕστερα μὲ διπλασιασμό τοῦ γ τῶκαναν ἔγγο, ἀναγκάζοντας τὸν τόνο νὰ φύγῃ ἀπ' τὸ βραχὺ πλέον ο καὶ νὰ πάῃ στοῦ θέσει μακρόν ε. Ἀλλὰ, ἐὰν τὸ ἐ- στοῦ ἐγγο λογίζεται ὡς μακρόν, τότε νὰ τὸ σημειώσουμε ὡς μακρόν, δηλ. **AI**, ὁπότε τὸ σωστότερο θᾶταν ἐδῶ νὰ σημειώσουμε τὴν προφορά ὡς αἶγγο, ὅπου βάζουμε **AI** στὴν θέση τοῦ **E**. Καταλαβαίνετε λοιπὸν τώρα, γιατί οἱ ἐγγλέζοι τὸ ἐγὼ τὸ γράφουν **I** καὶ τὸ προφέρουν «ἄϊ». Τὸ «ἄϊ» τῆς προφορᾶς τους εἶναι ἡ διχλυμμένη ἐλληνικὴ δίφθογγος **AI**, ποὺ προῆλθε ἀπὸ τὸ θέσει μακρόν **E** τῆς λ. **EGO** ἢ ἐγώ.

Τοῦτῃ ἡ δεξιὰ κολόβωση παρατηρεῖται καὶ στοὺς γερμανοὺς, οἱ ὁποῖοι πῆραν τὸ ἐγώ, τῶκαναν ἰγώ, ὅπως καὶ οἱ βορειοελληνικὲς διάλεκτοι, ἔτρεψαν τὸ γ σὲ φιλότερο φθόγγο, ἀντίθετα ἀπ' τοὺς λατίνους, δηλ. σὲ χ, ὁπότε τὸ ἰγὼ ἔγινε ἰχώ. Ὑστερα μίκρυναν τὸ ὠμέγα σὲ ὀμικρον: ἰχο, διώχνοντας τὸν τόνο ποὺ πῆγε στοῦ ἰ-, ἐπηρεάζοντας μὲ τὴν σειρά του τὴν ἴδια τὴν ὑπαρξὴ τοῦ ο πλέον καὶ ἀναγκαστικὰ διπλασιάζοντας ἢ οὐρανώνοντας τὸ χ, ὅπως δείχνει ἡ διαδικασία: ἐγὼ → ἰγὼ → ἰχώ → ἰχο → ἰχ → ἰχχ ἢ ἰχ', ὅπου σημερινὴ γραφὴ τῶν γερμανῶν: **ICH**, προφορά: ἰχ.

Καὶ πῶς φτάσαν οἱ φράγκοι στοῦ **JE** ἢ **ζέ**; Κυττάξτε: πέταξαν τὸ -ω τοῦ ἐγώ, πραγματοποιήσαν δηλ. δεξιὰ κολόβωση στὴν λ. ἐγ-ώ, κι ἔμεινε ἔγ. Τοῦτο τὸ ἔγ τὸ ἀντέστρεψαν κάνοντάς το: γέ. Κι ἐπειδὴ ὅλα τὰ γ πρὸ τῶν φωνηέντων ε, ι, τὰ φκιάχνουν οἱ φράγκοι ζ, πρβλ. Γιάννης/Ζάν, Γιώργος/Ζώρζ κ.τ.λ., ἔγινε καὶ τὸ γε ὡς ζέ, στὴν γραφὴ **JE**, καὶ συχνὰ **J**, μιὰ ἀκόμα δεξιὰ κολόβωση στὴν λέξη! Κατάντησε δηλαδή τὸ ἐλλ. ἐγὼ νὰ προφέρεται ἀπ' τοὺς φράγκους **Z**.

Ἄν κυττάξετε ὁμως καλὰ, θὰ δεῖτε ὅτι κατ' οὐσίαν ἀνάμεσα στοῦ ἰῶτα (**I** τῶν ἄγγλων ἢ **ἄϊ**) καὶ στοῦ γῶτα (**J** τῶν φράγκων ἢ **ζ**), δὲν ὑπάρχει διαφορὰ. Ἀπλῶς ἔχουμε δυὸ διαφορετικὲς «Δ», δυνατότητες πραγματώσεως τοῦ ἴδιου ἀκριβῶς ἐλληνικοῦ φθογογράμματος, ποὺ ὀνομάζεται ἰῶτα ἢ γῶτα. Ἀς γυρίσουμε ὁμως στοῦ θέμα μας, γιατί ὑποσχεθῆκαμε στὴν ἀρχὴ νὰ καταπιαστοῦμε, πρὸς τὸ παρόν, βασικὰ μὲ τοὺς ἐγγλέζους.

3. Οί κακοποιήσεις που πραγματοποίησαν οί ἐγγλέζοι στις ἐλλ. λέξεις εἶναι πολλῶν μορφῶν. Πῆραν τὴν λ. *ύβρίζω* > (*ύβρις* + *έγω* → *ύβρισεγώ* → *ύβρισγώ* → *ύβρίζω* → *βρίζω*), ἀπό τὸ *ύβρις-εγ*, ἐνῶ ἐμεῖς ἀπ' τὸ *ύβρις-γώ*. Ἀπό τὸ *ύβρισεγ* πετάξαν τὸ γ: *ύβρισε*=*ύβρίζω*. Ὑστερα, ἀποστασιοποίησαν τὴν δασύτητα τοῦ ρ, ὡς: *ύβρίσε*, *ύβ'ρισε*, ἀποβάλλοντας τὸ ρ: *ύβ'ισε*. Ἀφομοίωσαν τὸ ι πρὸς τὸ υ τῆς πρώτης συλλαβῆς: *ύβ'υσε*. Καὶ τέλος, δίνοντας ἀξία J ἢ γι στὴν δασύτητα, ὡς *ύβγιυσε*, οὐμπγιούσε, πέταξαν τὸ ἀρχικὸ οὐ- κι ἔμεινε: *μπγιούσε* > *μπγιούζ* (δι' ἀφωνοποιήσεως τοῦ τελικοῦ -ε), πρβλ. ἐλλ. *βρίζω* ἀντὶ *ύ-βρίσ-Ιω*. Καὶ προσέλαβαν ἓνα ἀρχικὸ -α, ὅπως συμβαίνει καὶ στὰ ἐλληνικά: *γρήγορα/ἀγρήγορα*, *ῥωτῶ/ἀρωτῶ* κ.τ.λ. Ἔτσι κι ἐδῶ: *ἀμπγιούζ*, στὴν γραφὴ ABUSE με σημασία: «καταχρῶμαι· *ύβρίζω*» κατὰ τὸ λεξικό. Παρατηροῦμε ἀκόμη, ὅτι ἡ δασύτητα στὴν γραφὴ τῆς λ. ABUSE δὲν δηλώνεται. Ἔχουμε ὅμως *ἄμπγιούζ*.

4. Μιὰ πολὺ μεγάλη πρόοδος στὴν Σ.Ε. συντελεῖται μετὰ τὴν μελέτη τῶν «διπλῶν» γραμμάτων. Στὶς περιπτώσεις αὐτὲς ἔχουμε ἀφομοίωση τοῦ προηγουμένου φθογογράμματος μετὰ τὸ ἐπόμενο ἢ τ' ἀντίστροφο: τοῦ ἐπομένου δηλαδὴ μετὰ τὸ προηγούμενο. Τοῦτο εἶναι ἐμφανὲς σχεδὸν πάντα. Δέστε π.χ. στὸ λεξικὸ τὴν λ. *ἄβυσσος*. Οἱ ἐγγλέζοι, ἀφοῦ πετᾶν τὴν ἐλλ. κατάληξη -ος, διατηροῦν στὴν γραφὴ: ABYSS~ἀμπίς. Ἀλλὰ καὶ ἡ πιὸ πάνω της (στὸ Λεξικὸ) λέξη: ABYSM~ἀμπίζμ, σημαίνει τὸ ἴδιο.

Μποροῦμε λοιπὸν νὰ κάνουμε ὀρισμένες παρατηρήσεις ἀνάμεσα στὶς ταυτόσημες «ἀγγλικές» (διάβαζε: κακοποιημένες ἐλληνικές) λέξεις ABYSM καὶ ABYSS. Κατ' ἀρχὴν ἀποκαλύπτεται ἐδῶ ἡ ταυτότητα τοῦ διπλοῦ SS, ὥστε τὸ δεύτερο -S προῆλθε ἀπὸ M, τὸ ὁποῖο ἀφομοιώθηκε μετὰ τὸ προηγούμενόν του S. Ἡ μήπως συνέβη τὸ ἀντίστροφο; Μήπως δηλαδὴ τὸ διπλὸ SS εἶναι ἐκεῖνο ποὺ διαλύθηκε σὲ SM, κι ἀκόμα χειρότερα: σὲ προφορά ~ZM (ὅπου τὸ S χάνεται τελείως)... Ἀς μὴν παρασυρῇτε στὸ ψευτοδίλημα αὐτό. Ὑπενθυμίζω, ὅτι γιὰ τὴν Σ.Ε. δὲν ἔχει καμμιά ἀπολύτως σημασία ἡ χρονολόγηση. Νοιάζεται μόνο γιὰ τίς σχέσεις καὶ τίς Δ, δυνατότητες μετασχηματισμοῦ τῶν φθογογραμμάτων. Καὶ τὰ «πράγματα» ἐδῶ μᾶς ὑποχρεώνουν νὰ δεχθῶμε — στὰ πλαίσια φυσικὰ τῆς Σ.Ε. — τὸν νόμο: Δ:SS→SM~ZM, μιὰ «δυνατότητα» δηλ. τοῦ διπλοῦ SS εἶναι νὰ μετασχηματίζεται σὲ SM, μετὰ προφορά ~σμ. Πρβλ. σχετικὰ τὸ ἐλλ. κόσμος ~κόζμος.

5. Στὰ πλαίσια τῆς Σ.Ε. θὰ ἤθελα νὰ θέσω ἐδῶ ἓνα ἀπροσδόκητο ἐρώτημα: -- Γιὰ τὶς ἐλλήνες τὰ γράμματα M καὶ Σ εἶναι ὁμόσχημα; Τὸ M μπορεῖ νὰ ἰδωθῇ ὡς ὀριζοντιωμένο Σ, ἐνῶ τὸ Σ ὡς καθετοποιημένο M! Θυμίζω ἀκόμη: νὰ μὴν ξεχάσετε νὰ δῆτε τὸ μινωϊκὸ «σῖγμα». Εἶνε «φτυστὸ» τὸ σημερινὸ -μ, ὅπως καὶ στοὺς ἄραβες... Ῥωτῶ λοιπόν: —Γιὰ τὶ μοιάζουν τόσο πολὺ τὸ ἐλλ. μ μετὰ τὸ ἀραβικὸ σ; Καὶ γιὰ τὶ στοὺς ἑβραίους τὸ τελικὸ -μ δύσκολα ξεχωρίζει ἀπὸ τὸ σ; —Γιὰ τὶ οἱ ῥῶσσοι γράφουν τὸ παχὺ -σ ἔτσι ὅπως γράφουν οἱ λατίνοι τὸ m; Μιὰ ὑπογράμμιση στὸ κάτω μέρος εἶναι σχεδὸν πάντα ἀναγκαία γιὰ τοὺς ῥώσσους, ὥστε νὰ «μὴν μπερδευτοῦν» στὴν ἀνάγνωσή τους, καὶ νὰ τὸ διαβάσουν παχὺ -σ!

Τέτοιου εἶδους ἐρωτήματα (καὶ οἱ ἀπαντήσεις τους) ἀποτελοῦν —θὰ ἔλεγα— τὸ Α καὶ τὸ Ω τῆς Σ.Ε. Ἡ Σ.Ε. ἐνδιαφέρεται σὲ βάθος νὰ ἐρμηνεύσῃ, π.χ. γιὰ τὶ τὸ ἐλλ. Γ εἶναι ὁμόσχημο μετὰ τὸ λατινικὸ L. — Ἡ γιὰ τὸ λατ. W εἶναι ἓνα —ὁμόσχημο— ἀντεστραμμένο M ἢ ἓνα «ξαπλωμένο» Σ. — Γιὰ τὶ τὸ λατ. V εἶναι ἓνα ὁμόσχημο —ἀντεστραμμένο— ἐλληνικὸ Λ κ.ο.κ. Στὴν συνέχεια διεξοδικὰ θ' ἀσχολη-

θοῦμε μὲ τις ἐρμηνεῖες αὐτῶν τῶν αἰνιγμάτων. Ἐπιγραμματικά ἀναφέρω ὥστόσο, ὅτι τὸ πλῆθος τέτοιου εἶδους ὁμοιοτήτων δὲν εἶναι κάτι τυχαῖο, ἀλλὰ ὑπάρχουν σ' αὐτὲς νόμοι καὶ μετασχηματιστικὲς ἀντιστοιχίες.

Τὰ ἴδια τὰ ἀρχαιολογικὰ εὐρήματα (ἐπιγραφές), κείμενα διαφόρων ἐποχῶν καὶ προπάντων ἡ πολύτιμη προφορὰ στὰ ζωντανὰ χεῖλη τοῦ λαοῦ μας εἶναι ἡ ἀτράνταχτη ἀπόδειξη γιὰ τὴν θετικιστικὴ καὶ πειραματικὴ βάσι τῶν νόμων τῆς ΣΕ, ποὺ βγαίνουν ἀβίαστα σχεδὸν μόνοι τους: QUE = QVE = KAI ᾤε = κυε = QUE. Ἀναζήτηση σχέσεων παντοῦ. Αὐτὸς εἶναι ὁ πρῶτος νόμος τῆς ΣΕ. Καὶ κάθε «θεωρία» ποὺ δὲν ἀντέχει στὸ πείραμα καὶ δὲν ἀποδεικνύεται, νὰ πάη «στὰ σκουπίδια». Αὐτὸς εἶναι ὁ δεῦτερος καὶ χιλιοστός νόμος τῆς Σ.Ε.

6. Μερικὲς φορές οἱ ἄγγλοι φαίνεται σ' ὀρισμένες λέξεις νὰ διατηροῦν ἀκόμα καὶ τὶς κατὰ λέξει τῶν ἑλλ. λέξεων, ἀλλὰ καὶ σ' αὐτὴ τὴν περίπτωσιν ἔχουμε «ἄλλου εἶδους» κακοποίηση, βασικά στὴν προφορὰ. Πῆραν τὴν ἑλλ. λ. *ἀκακία*. Μετέτρεψαν ὅμως σὲ παχύ -σ (σι ἢ σ') τὸ κ μπροστὰ στὸ *ί*, μὴ σημειώνοντάς το ὅμως ὡς SH, ὅπως σημειώνουν συνήθως τὸ παχύ -σ, ἀλλά: C → *ACACIA. Τὸ C ἔχει προφορὰ ἄλλοτε κ καὶ ἄλλοτε σ, ἐνῶ σὲ συνδυασμὸ μὲ τὸ H, ὡς CH, προφέρεται τσ. Ἐπέδρασε ὅμως τούτῃ ἡ μεταλλαγὴ καὶ στὸ προηγούμενο κ τῆς λέξης, τὴν ὁποία συναντοῦμε πλέον στ' ἄγγλικά γραμμμένη ὡς ACACIA ᾤκέισα, ἀκέϊσια, διότι καὶ τὸ πρῶτο α εἶ. Κακοποίηση πάνω στὴν κακοποίηση... Ἰατί; Πόσο μεθοδικὴ εἶναι αὐτὴ ἡ κακοποίηση;

7. Ἀς δοῦμε τὴν λ. *ἀκαδημία*. Ἐδῶ οἱ ἄγγλοι πέταξαν τὴν κατὰ λέξη -α (ἡ ὁποία εἶναι «δωρικὴ» μορφή τῆς ἰωνικῆς καταλήξεως -η: ἀκαδημίη = ἀκαδαμία). Τούτῃ ἡ κατὰ λ. -η προῆλθε ἀπὸ τὸ ἄρθρο «ή», τὸ ὁποῖο ἦταν προηγούμενως δεικτικοαναφορικὴ ἀντωνυμία, ποὺ «ἀρθροποιήθηκε γιὰ νὰ καταληξιοποιηθῇ». Ἐγινε λοιπὸν ἡ ἀκαδημία, κατόπιν ἀποβολῆς τῆς καταλήξεως -α, ὡς *ἀκαδημί. Ἐν συνεχείᾳ τὸ -ι ψίλωσε γενόμενο Υ: *AKADHMΥ. Ἡ ψίλωση (ῦ-ψιλον) αὐτοῦ τοῦ I/Υ ὁδήγησε μὲ τὴν σειρά της σὲ ψίλωση καὶ τοῦ ἄλλου H, τὸ ὁποῖο διὰ τῆς ψιλώσεως μετεβλήθη σὲ E-ψιλόν. Κι ἔγινε ἡ λ. *AKADEMY. Ἀκολούθως βάρυνε τὸ μέσο ὀδοντικὸ Δ, γενόμενο ὡς: D, δηλ. *AKADEMY. Ὑστερα καὶ τὸ K μετέλλαξε σὲ C: ACADEMY, ὅπως εἶναι ἡ σημερινὴ μορφή τῆς λέξης. Στὴν προφορὰ ὅμως οἱ ἐγγλέζοι, ἐνῶ διατήρησαν τὸ ἀρχικὸ A ᾤ, ἔτρεψαν τὸ ἐπόμενο A σὲ ᾤε-μακρόν, δηλ. ᾤαι. Ἐτσι ἡ λ. ACADEMY ἔχει τώρα προφορὰ ᾤαίντεμι. Ὁ λόγος ποὺ τὸ δεύτερο A τράπηκε σὲ ε εἶναι ἡ ἀφομοιωτικὴ ἐπίδρασις ποὺ ἄσκησε πάνω του τὸ ἐπόμενο E-ψιλόν, τὸ ὁποῖον εἶδαμε νὰ προέρχεται ἀπὸ τὴν ψίλωση τοῦ H. Ὁ λόγος ἐπίσης ποὺ τὸ E αὐτὸ ἔγινε μακρόν (αι), καὶ συνεπῶς τονούμενο, εἶναι ἡ βάρυνσις τοῦ Δ σὲ D, δηλαδή: ντ - δύο γράμματα, ποὺ καθιστοῦν μακρὸ καὶ τονούμενο τὸ προηγούμενο φωνῆεν.

Βλέπουμε, μὲ λίγα λόγια, ἐδῶ, ὅτι ἡ γλῶσσα μοιάζει μὲ ἓνα πλεκτό, πού, ἂν ξηλωθῇ σ' ἓνα μέρος του, ἀκολουθοῦν ἀλλεπάλληλες ἀλυσσιδωτὲς ἀντιδράσεις, οἱ ὁποῖες, ὥστόσο, εἶναι δυνατόν νὰ ἀνακαλυφθοῦν. Ἦδη στὸ ἐπίθετο ACADEMIC = ἀκαδημ(α)ϊκ(ός) βλέπουμε ἐπανόρθωση τοῦ ψιλομένου Υ ἔνεκα τοῦ ἑλλ. α, τὸ ὁποῖο φυσικὰ οἱ ἄγγλοι ἀποβάλλουν, σὲ I. Ἀντίθετα μακραίνουν τὴν προφορὰ τοῦ ἀρχικοῦ A - σὲ ᾤαι ᾤαϊκαντέμικ. Καὶ ὑπάρχουν δύο τόνοι, διότι διασπᾶται ὁ τόνος ποὺ πρίν, ὅπως εἶδαμε, ὑπῆρχε στὸ ᾤαντ-. Τὸ παράδοξο C ἐπίσης (ποὺ ἀντικατέστησε τὸ ἑλλ. κ) βλέπουμε ὅτι καταντᾷ σ' ἐπὶ τὴν ὁμόλογη λ. ACADEMICIAN ᾤαϊκαντεμίσιαν.

8. "Ας δοῦμε τώρα τί συνέβη στὴν ἑλλ. λ. ἄσσοι. Οἱ ἐγγλέζοι πέταξαν τὴν ἑλλ. κατὰ ληξή -ος (= ὁ ὅποιος) καὶ ἔμεινε *ἄσσ. "Υστερα, ἔβαλαν ἓνα «σιεβά», δηλαδὴ «κουφό», «βουβὸ» (μουέτ) Ε, ἀνάμεσα στὸ διπλὸ σ. "Ἐγινε δηλ. *ἄσεσ. Πετῶντας τέλος τὸ καταληκτικὸ σ/ς, ἔμεινε *ἄσε, στὴν γραφὴ ACE ~εῖς. Κυττάξετε ὅμως καλὰ τοῦτο τὸ ~εῖς καὶ παραβάλετέ το στὸ ἑλλ. εἷς. Τί συμβαίνει λοιπόν; Τὸ ἑλλ. εἷς (= ἓνας), κρύβεται μέσ' στὴν προφορὰ τοῦ ACE; 'Υπάρχει μ' ἄλλα λόγια κάποια κοινὴ ἐτυμολογικὴ βάση ἀνάμεσα στὶς λέξεις: /ἄσσοι/καὶ/εἷς/;

9. Μὲ τέτοιου εἶδους «παράδοξα» μόνο ἡ Σ.Ε. δύναται νὰ ἀσχοληθῇ στὸ βάθος καὶ νὰ τὰ ἐρμηνεύσῃ. Στὴν προφορὰ τῆς λ. ~ἀκίλιζ = ACHILLES, δηλ. 'Αχιλλεύς, παρατηροῦμε ὡσαύτως τὸ μέγεθος καὶ τὸν τρόπο κακοποιήσεως τῶν ἑλληνικῶν λέξεων. Τὸ ἐλαφρὸν χ γίνεται ἡχηρὸν κ, μὲ τάση νὰ μεταβληθῇ διὰ σιτακτισμοῦ σὲ ~τσ, διότι στὴν ἀγγλ. γραφὴ (= CH) δηλώνεται ἤδη ἔτσι. Τὸ διπλὸ -λλ συρρικνώνεται σὲ ἓνα: ~λ. Τοῦτο συνέβη καὶ σὲ μᾶς. Τὸ μεγαλύτερο ὅμως κακὸ παθαίνει ἡ λέξις πρὸς τὸ τέλος: ἡ δίφθογγος ΕΥ ~εφ καταστρέφεται παντελῶς, ἐφ' ὅσον τὸ Υ (~φ) ἐξαφανίζεται καὶ τὸ ἀπομένον Ε ἔχει προφορὰ ~ι, δηλ. ἀφομοιώνεται μὲ τὸ ι τῆς προηγούμενης συλλαβῆς. Τὸ καταληκτικὸ -ς, τέλος, γίνεται ζ. Στὸ ACETIFY, προφορὰ ~ἀσέτιφάι = ὀξοποιῶ, λὲς κι ἔπεςε ὀξύ. Δέστε πῶς κακοποιήθηκε ἡ ἑλλ. λ. ὀξύ — ACID ~ἄσιντ, ὀξιδ-ιον, καὶ πῶς τὸ «ποιῶ». Τό'καναν οἱ ἄγγλοι -FY ~φάι!

Θὰ συνεχίσω.

ΑΛΚΙΒΙΑΔΗΣ ΤΖΙΟΥΜΑΣ

Παλίνδρομο σονέττο

Ἑλλάδα, μέσα στὴ μεγάλη Εὐρώπη,
ποῦ ἐσὺ τὴν ἔθρεψες, στὴν ἀγκαλιά της
τώρα θὰ λικνιστεῖς καὶ ἡ μετόπη
τοῦ Παρθενῶνα σου ἢ φορεσιά της

θὰ γίνῃ τὸ λαμπρὸ της τὸ στολίδι:
ἢ σκέψη σου τὴν πότισε, Ἑλλάδα,
τὸ κάλλος σου, ἢ νιότη, τὸ παιχνίδι
τοῦ νοῦ ἀνάψαν τὴ δικὴ της δᾶδα.

Νὰ γίνῃς ὁδηγῆτρά της καὶ πάλι
στὰ ἀνυπέρβλητα, στὰ χαλεπά της
τὰ μονοπάτια κι ὁ καρπὸς ἀγάλη

τῆς προσφορᾶς σου τὰ διάσημά της
νὰ τὰ στολίσῃ, πατρίδα τοῦ Ὁμήρου,
τῆς ὁμορφιάς, τοῦ μέτρου καὶ τοῦ ὄνειρου.

ΑΚΡΟΒΟΛΙΣΜΟΙ

Ποιοὶ εἶναι οἱ κρυφοὶ πλούσιοι «NONOI», ποὺ πληρώνουν τοὺς λογαριασμοὺς τῶν Σκοπίων;

1. Τὸ θέμα δὲν εἶναι, ἂν στὴν περιοχὴ τῆς πρώτης γῆς, ποὺ ἀναδύθηκε ἀπ' τὴ θάλασσα, δηλ. τῆς «Πελαγονικῆς Ὀροσειρᾶς», καὶ στὴν ἀπέναντι ἀπ' αὐτὴν Πίνδο ἔζησαν καὶ ἀνέπτυξαν τὸν μέγιστο πολιτισμὸ τῆς ἐλληνικῆς γλώσσας οἱ Ἑλλοῖ-Σελλοῖ-Πελασγοί-Ἑλληνες-Μακεδόνες. Αὐτὰ τὰ ξέρουν οἱ...

Τὸ θέμα δὲν εἶναι, ὅτι οἱ κατακτῆσαντες τὸν ἐλληνικὸ ὠρὸ Ρωμαιοβυζαντινοὶ καὶ ἐγκαθιδρύσαντες τὸν Χριστιανισμὸ ὄχι μόνον ἄφησαν ἐλεύθερὴ τὴν διείσδυσι τῶν Σλάβων στὸν ἐλληνικὸ ὠρὸ καὶ μάλιστα συνεμάχησαν κατὰ περιόδους μὲ αὐτοὺς. Κι' αὐτὰ τὰ ξέρουν οἱ...

Τὸ θέμα δὲν εἶναι, ὅτι ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ ἔξοντωτικοῦ κατὰ τοῦ Ἑλληνισμοῦ «διατάγματος» τοῦ «Μεγάλου Θεοδοσίου» (ποὺ δὲν ντρεπόμεθα νὰ διδάσκουμε ἀκόμη περὶ αὐτοῦ στὰ σχολεῖα) μοναδικὸς σκοπὸς τῶν Βυζαντινῶν (ἔτσι βάφτισαν τοὺς Ρωμαιοχριστιανοὺς) ἦταν νὰ καταστρέψουν συστηματικὰ κάθε τι ἐλληνικόν, ποὺ ὑπενθύμιζε τὸν ἐλληνικὸ λόγον.

Τὸ θέμα δὲν εἶναι, ἂν ὡς συνεχιστὲς τοῦ ἔργου τῆς ἐξαφανίσεως κάθε ἐλληνικοῦ ἦρθαν οἱ Τοῦρκοι καὶ μαζί μὲ τίς «ἑταιρεῖες» τῶν ἐξ Εὐρώπης δολοφόνων μὲ τὰ χτυπητὰ ὀνόματα τῶν βαρῶνων, τῶν πριγκήπων καὶ τῶν ἄλλων «νονῶν» τῆς διεθνοῦς ἀλχητείας ἄρχισαν τὴν τελικὴ ἐκποίηση τοῦ τόπου.

2. Τὸ θέμα εἶναι, ὅτι καὶ σήμερα οἱ νέοι μισθοφόροι τῶν Σκοπίων ἐντάσσονται μέσα στὸ εὐρύτερο πλαίσιο τοῦ διασυρμοῦ καὶ τῆς καταστροφῆς τόσο τῆς ἐλληνικῆς γλώσσας καὶ τοῦ οἰκουμενικοῦ πανάρχαιου λόγου ὅσο καὶ τῆς ἀποσπάσεως τῆς Θεσσαλονίκης μὲ σκοπὸ τὸν ἔλεγχον τῆς τεράστιας ἐμποροβιομηχανικῆς λεωφόρου πρὸς τὸν Περσικὸ κόλπον. «Χάριν αὐτῆς», ἔγραφε ὁ Γ. Φιλάρετος τὸ 1922 [ὁ Γ. Φιλάρετος χρημάτισε καὶ Ὑπουργὸς Ἐξωτερικῶν τοῦ Ε. Βενιζέλου] «οἱ Νεότουρκοι φιλοτίμως εἰργάσθησαν πρὸς ἐκρίζωσιν τῆς ἐλληνικῆς φυλῆς, ιδίως εἰς τὴν μεταξὺ Ἀμβούργου καὶ Περσικοῦ κόλπου σχεδιασθεῖσαν ἐμπορικο-βιομηχανικὴν λεωφόρον». [«Εἰς ἐκουσίαν ἐξορίαν», σελ. 20, Ἀθῆναι 1923].

Ἄς ἀφήσουμε λοιπὸν τὴν φλυαρίαν πρὸς ἀπόδειξιν τῆς ἐλληνικότητος τῆς Μακεδονίας καὶ ἅς ψάξουμε νὰ δοῦμε προσεκτικὰ, μὲ ποῖον τρόπο καὶ μὲ ποιανῶν λεφτὰ συντηροῦνται οἱ πράκτορες ποὺ ζοῦν στὰ Σκόπια καὶ συνεχίζουν τὸ μέρος ἐνὸς γενικώτερου σχεδιασμοῦ τῶν ἀφεντικῶν τους γιὰ τὴν παρεμπόδιση ἢ καὶ συντριβὴ ἐκ νέου τῆς Ἑλλάδος, ὥστε νὰ παύσῃ ἐπὶ τέλους νὰ γίνεται ἐμπόδιο στὴν παρασκηνιακὴ ἐξουσία, ποὺ ἐλέγχει μεγάλο ἢ μικρὸ (σπανίως καθόλου) μέρος τῶν κυβερνητικῶν δραστηριοτήτων ὄλων τῶν λαῶν. Γιατὶ δὲν ἔχει καμμιά σημασία, ποιοὶ εἶναι τὰ νευρόσπαστα ποὺ κινοῦνται κατὰ καιροὺς, ἀλλὰ ποιοὶ τὰ κινοῦν καὶ αὐτῶν ἐπίσημα χωρὶς δισταγμοὺς ἡ ἐλληνικὴ κυβέρνησις νὰ καταγγεῖλῃ τοὺς «νονοὺς» στὴ διεθνῇ κοινῇ γνώμῃ ἀπὸ τὴν μιὰ μεριὰ καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη νὰ ἐπέμβῃ δυναμικὰ στὶς κυβερνήσεις τῶν λαῶν, ὥστε οἱ μαφιόζοι τῆς διε-

θνοῦς ἐξουσίας νὰ καταλάβουν ὅτι τὸ παιχνίδι τους δὲν μπορεῖ οὔτε τώρα νὰ περάσῃ.

3. Θὰ ἐπαναλάβω ἐδῶ ὅσα ὁ πρώην Ὑπουργὸς Βορείου Ἑλλάδος Ν. Μάρτης ἀνέλυσε σὲ ὁμιλία του ποὺ ἐγινε στὶς 10 Μαρτίου 1986 στὴν Ἀθήνα καὶ ἐπαναλήφθηκε στὶς Βρυξέλλες:

«● Ἡ Οὐνέσκο, διεθνὴς ὀργανισμὸς ὑπεύθυνος καὶ γιὰ τὴν πολιτιστικὴ ἱστορία τῶν λαῶν, δημοσίευε τὸ περιοδικὸν *Courier* καὶ εἰς τὴν Μακεδονικὴν γλῶσσα. [Ποιὰ μέτρα πήραμε γιὰ τὴ στάση τῆς Οὐνέσκο;].

» ● 13 Πανεπιστήμια διδάσκουν ἤδη τὴν Σλαβοελληνικὴν γλῶσσα. Λεξικὸ αὐτῆς ἐκτυπώνεται σὲ ξένες γλῶσσες, γιὰ νὰ κυκλοφορήσῃ σὲ ὁλόκληρο τὸν κόσμον. [Ποιοὶ εἶναι οἱ ἐκδοτικοὶ Ὀργανισμοὶ καὶ σὲ ποιὲς χώρες καὶ σὲ ποιὰ βιβλιοπωλεῖα ἀνετέθη ἡ διάδοσις τοῦ λεξικοῦ;].

» ● Τὰ τελευταῖα 20 χρόνια χιλιάδες φοιτητὲς ἀπ' ὅλον τὸν κόσμον φιλοξενήθησαν καὶ μερικοὶ φοίτησαν στὸ Πανεπιστήμιον τῶν Σκοπίων. [Ἐδῶ θὰ ἔπρεπε νὰ ἀναζητηθοῦν καὶ οἱ χώρες προελεύσεως τῶν φοιτητῶν καὶ ποιοὶ ἀνέλαβαν τὰ ἐξοδα, διότι ἡ οἰκονομικὴ κατάστασις τῶν Σκοπίων ὅπως καὶ τῆς Γιουγκοσλαβίας εἶναι γνωστὸ σὲ τί χάλι ἀνέκαθεν εὐρίσκεται].

» ● Βιβλία κυκλοφοροῦν σὲ Πανεπιστήμια καὶ Βιβλιοθῆκες εἰς ὁλόκληρον τὸν κόσμον σὲ Σλαβοελληνικὴ γλῶσσα, καθὼς καὶ σὲ ξένες γλῶσσες γιὰ τὴν Μακεδονία τῶν Σκοπίων. [Εἶναι ἀνάγκη νὰ ἀναζητηθοῦν οἱ συγγραφεῖς καὶ οἱ μεταφραστὲς αὐτῶν τῶν βιβλίων, γιὰ νὰ δοῦμε ποιοὶ εἶναι οἱ ἐνισχύοντες τὴν κίνησιν αὐτῶν. Διότι γιὰ μερικὲς ἑκατοντάδες «ἐνδιαφερομένων» μεταναστῶν Σλαύων τῶν Σκοπίων σ' ὅλο τὸν κόσμον δὲν μπορεῖ νὰ γίνωνται δαπάνες ἑκατομμυρίων δολларίων καὶ μάλιστα... ἀπὸ τὰ Σκόπια! Ποιοὺς κοροϊδεύουν;].

» ● Σὲ διάφορες χώρες γίνονται ἐκπομπὲς στὸ ραδιόφωνο ἢ τὴν τηλεόραση ὑπὲρ τῶν Σκοπιανῶν καὶ οἱ λαοὶ ἀκοῦνε συνεντεύξεις κατασκευασμένες μὲ περιεχόμενον παραποιημένο καὶ δημοσιεύονται σὲ ἐφημερίδες χάρτες μὲ σύνορα τῆς Ἑλλάδος στὰ ὅρια τῆς Θεσσαλίας, γιὰ νὰ προβάλλουν τὶς ἀξιώσεις τους στὴν εὐρύτερη περιοχὴ. [Ποιὲς εἶναι αὐτὲς οἱ χώρες; ποιοὶ δίνουν συνεντεύξεις; σὲ ποιὲς ἐφημερίδες δημοσιεύθηκαν οἱ χάρτες; Πρέπει νὰ βροῦμε, ποιοὶ εἶναι οἱ «νονοὶ» ποὺ χρηματοδοτοῦν αὐτὰ τὰ ἱστορικὰ σκουπίδια. Καὶ νὰ ποῦμε στοὺς συντάκτες τῶν χαρτῶν: Μολὼν λαβέ].

» ● Στὴν Ἀλγερία καὶ τὶς Ἰνδίες κυκλοφόρησε ἀνθολογία «Σλαβοελληνικῆς Ποίησης». [Ποιοὶ εἶναι αὐτοὶ οἱ ποιητὲς; καὶ ἀκόμη μποροῦν νὰ ἀναφερθοῦν σὲ κάποια, πρὸ 100 ἔστω ἐτῶν, ποίησι; Ἐχουν τίποτα νὰ δείξουν οἱ ὑβριστὲς;].

» ● Στὶς... Ἰνδίες ἐξεδόθη τελευταῖα εἰδικὸ περιοδικὸ μὲ τίτλον «Μακεδονικὲς Σπουδές». Οἱ ἐκδότες του καλοῦν καθηγητὲς ἀπ' ὅλο τὸν κόσμον γιὰ συνεργασία σὲ Μακεδονικὰ θέματα. [Εἶναι ἀναγκαῖον νὰ ξέρουμε, ποιοὺς κονδυλοφόρους πληρώνουν καὶ ποιοὶ ἐμφανίστηκαν ἐνδιαφερόμενοι νὰ γράψουν στὸ «περιοδικόν»].

» ● Τὸ Δεκέμβριον τοῦ 1982 ἀνοίξε στὰ Σκόπια διαρκὲς ἔκθεσις μὲ τὸν τίτλον «Μακεδονία» ἀπὸ τὴν προϊστορικὴν ἐποχὴ γιὰ περίοδον 5.500 ἐτῶν. [Πρέπει νὰ μάθουμε ποιοὶ «τίμησαν» διὰ τῆς παρουσίας τους τὴν ὑβριστικὴ αὐτὴ ἔκθεσις, ὅταν εἶναι γνωστὸ καὶ στοὺς «νονοὺς», ὅτι Σλαῦοι πρὸ τοῦ βου αἰῶνα στὴν περιοχὴ αὐτὴ δὲν ἐμφανίζονται].

» • Σὲ πολλές χώρες λειτουργοῦν ἰνστιτοῦτα γιὰ τὴν διδασκαλία τῆς Σλαβο-ελληνικῆς γλώσσας. [Σημ. Πρέπει νὰ μάθουμε σὲ ποιὲς χώρες αὐτὰ λειτουργοῦν, με ποιὲς διευκολύνσεις, γιατί εἶναι ἀναγκαῖο νὰ μάθουμε, ποιοὶ κρύβονται σὲ κά-θε χώρα πίσω ἀπ' αὐτοὺς].

» • Τὴν 1.2.85 τὸ Βελιγράδι μετέδωσε ἐκπομπὴ μιᾶς ὥρας μὲ θέμα “Διαμελι-σμένη Μακεδονία”. Ἡ ἐκπομπὴ συνδυάστηκε μὲ πρόσφατη παρουσία τοῦ βιβλίου τοῦ F. Wolf μὲ τὸν αὐτὸ τίτλο καὶ μὲ πλήρη ἀνάπτυξη τῶν θέσεων τῶν Σκοπίων. [Ποιὸς εἶναι αὐτὸς ὁ κ. F. Wolf; Πρέπει νὰ ξέρουμε τὰ πάντα περὶ αὐτοῦ καὶ τὴν ἐν γένει δραστηριότητά του].

4. Αὐτὰ ἀναφέρει στὴν ὁμιλία του ὁ κ. Ν. Μάρτης· καὶ αὐτὰ ὁ ὑπογράφων σχολιάζει ἐντὸς ἀγκυλῶν, γιὰ τὴν θέσι πού ἔπρεπε ἤδη νὰ ἔχη λάβει ἡ ἐλληνικὴ κυβέρνησις. Δὲν γνωρίζω, ἐὰν ἡ νέα κυβέρνησις εἶναι διατεθειμένη νὰ ἐξαρτήσῃ σὲ πολλὰ πράγματα τὴν στάσι της ἀπὸ τὴν στάσι τῶν κυβερνήσεων πού ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τῶν δροῦν ἀνενόχλητα τὰ ὄργανα τῆς «ἐταιρείας πρὸς ἐπιτάχυνσιν τῶν σχεδίων ἐξοντώσεως τῆς Ἑλλάδος ὑπὸ τῶν διεθνῶν νονῶν». Ἀλλὰ θὰ θέλαμε νὰ δοῦμε, σὲ τί ἐνέργειες θὰ προβῇ. Διότι, ἐὰν συνεχίζουμε νὰ φιλολογοῦμε ἀπλῶς διαμαρτυρόμενοι γιὰ τὴν ἐλληνικότητα τῆς Μακεδονίας [ἢ Μακεδονικότης τῶν ἐλλήνων εἶναι τὸ σωστὸ] καὶ οὐδὲν ἄλλο, τότε εἴμεθα «μποῦφοι πρὸς ὅλες τίς ἀ-κτινοβολίες μας» καὶ δικαίως πάσχουμε.

Χρειάζεται ἐπὶ τέλους νὰ ξεμασκαρέψουμε τοὺς «νονοὺς» στὴ διεθνῇ κοινῇ γνώμῃ. Χρειάζεται νὰ καταλάβουν, ὅτι, ἐὰν δὲν ἀποσυρθοῦν καὶ αὐτοὶ καὶ τὰ ὄρ-γανά τους ἀπ' τὸν πόλεμο ἐναντίον τῆς Ἑλλάδος, ἐμεῖς θὰ ἀντιδράσουμε μὲ τέ-τοιο τρόπο, πού θ' ἀναγκαστοῦν νὰ τὸ κάνουν. Ἐὰν θέλουν πόλεμο, θὰ τὸν ἔ-χουν.

Αὐτὴ τὴν στάσι ἀπαιτοῦν οἱ Ἕλληνες, κ. Ὑπουργέ τῶν Ἐξωτερικῶν, ἐδῶ καὶ τώρα.

Ἐρινὺς

Α.Ν. ΖΟΥΜΠΟΣ
(ἀ.μ. Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν)
«Μίμησις» καὶ Τέχνη

Ἡ ἔννοια τῆς μιμήσεως ἔχει διαρχικὸν χαρακτήρα καὶ ἐκφράζει τὴν σχέσιν δύο παραγόντων, τοῦ ὑποκειμένου καὶ τοῦ ἀντικειμένου· τὸ ὑποκείμενον «ἔρχεται» πρὸς τὸ ἀντικείμενον, ὅπως ἀκριβῶς τὸ φαινόμενον τείνει νὰ ὁμοιωθῇ πρὸς τὸ ἰδεατὸν τοῦ διὰ τῆς μιμήσεως· ἡ ἔννοια τῆς τέχνης ἔχει κι αὐτὴ τὸν χαρακτήρα τῆς μιμήσεως· ἡ ἔκφρασις τοῦ Σενέκα, ὅτι *“omnis ars nature imitatio est”*, δηλώνει, ὅτι κάθε τέχνη εἶναι ἡ ἀπομίμησις τῆς φύσεως (πρβ. καὶ Ἀριστοτ. *Ποιητικὴ* I, 1447 a b).

Θὰ μπορούσε κανεὶς νὰ προσθέσῃ, ὅτι ἡ Φύσις παρουσιάζει τὴν ἔννοιαν τοῦ ἰδεατοῦ, τῆς ὁποίας ὅμως ἡ ἀπεικόνισις τελεῖται διὰ τῆς τέχνης· ὁ ὅρισμός τῆς τέχνης κατὰ τὸν Ἑγελον, ὅτι *«τέχνη εἶναι ἡ παράστασις τῆς ιδέας διὰ τεχνητῶν μέσων»*, ἐκφράζει καὶ πιστοποιεῖ τὴν διαρχίαν μεταξὺ νοήσεως καὶ αἰσθήσεως· θὰ μπορούσε κανεὶς ἀκόμη νὰ παρατηρήσῃ, ὅτι τὸ «αἰσθητὸν κατασκευάσμα» δὲν ἀντιπροσωπεύει τὸ νοητὸν τοιοῦτον· καὶ τοῦτο, διότι κατὰ τὴν «μεταφορὰν» ἐκ τοῦ νοητοῦ εἰς τὸν αἰσθητὸν χῶρον ὁ καλλιτέχνης θὰ προσθέσῃ, εἴτε ἄθελά του εἴτε θεληματικά, τὸ ἀτομικὸ τοῦ «ἐγώ» στὸ ἔργο του, κι ἔτσι ἡ μίμησις θὰ ἔχῃ τὸν χαρακτήρα τῆς «ἀπομιμήσεως»· εἰς τὴν ἔννοιαν τῆς μιμήσεως δὲν μπορεῖ νὰ ἐνυπάρχῃ ἡ ἔννοια τῆς ταυτότητος· τὸ ὑποκείμενον μιμεῖται τὸ ἀντικείμενον, χωρὶς ὅμως νὰ ταυτίζεται πρὸς αὐτό· αἰτία τούτου εἶναι ἡ ἀδυναμία τοῦ ἀνθρωπίνου παράγοντος· ὁ καλλιτέχνης ἔχει πάντοτε τὴν εὐαισθησία, ὅτι τὸ ἔργο του δὲν ἀντιπροσωπεύει τὸ ὑπὸ κρίσιν ἀντικείμενον· ἡ μίμησις δὲν ἀποτελεῖ τὴν ποθητὴν δι’ αὐτὸν ταυτότητα· ἡ μίμησις ἔχει γνωστικὰ τὸν χαρακτήρα τῆς «κριτικῆς πραγματοκρατίας», πού ἐλπίζει προϊόντος τοῦ χρόνου νὰ ταυτισθῇ ἀντικείμενον καὶ ὑποκείμενον, ὥστε ἡ μίμησις νὰ ἀποτελέσῃ πραγματικὴ ταυτότητα, πρᾶγμα πού ἴσως ποτὲ δὲν θὰ μπορέσῃ νὰ συμβῇ, πάντως ὅμως θὰ ἀποτελῇ τὸν εὐσεβῆ πόθον τοῦ ὑποκειμένου· θὰ μπορούσε κανεὶς νὰ ἰσχυρισθῇ, ὅτι στὰ διάφορα ρεύματα τῆς τέχνης «παραβιάζεται», εἴτε ἀκούσια εἴτε ἐκούσια, ἡ ἔννοια τῆς μιμήσεως, διότι τὸ ἀτομικὸ «ἐγώ» τοῦ ὑποκειμένου ἐκφράζει τὶς προσωπικὰς του πάντα «ἐκφράσεις»· ἔτσι τὸ ἀντικείμενον «ἔρχεται» τελείως διαφορετικὰ στὸ ὑποκείμενον καὶ κατ’ αὐτὸν τὸν τρόπον ἡ μίμησις παραποιεῖται.

Γενικὰ ὁ ἄνθρωπος διὰ τῆς μιμήσεως ἔρχεται πρὸς τὸ ἰδεατὸν διὰ τῆς τέχνης, ἀλλὰ καὶ πολλὰς φορὰς πάλι διὰ τῆς τέχνης ἡ ἔννοια τοῦ ἰδεατοῦ ἐκφράζεται προσωπικά, ὥστε ἡ ἔννοια τῆς μιμήσεως νὰ παραποιῇται τελείως.

ΑΝΤ. Η. ΗΛΙΟΠΟΥΛΟΣ
Δημόσιοι Ὑπάλληλοι

Τοῦ Καρυωτάκη πέρασε ἡ ἔντιμη ἐποχή,
ποῦ ἦσαν φτωχοὶ μὰ γνήσια χιονᾶτα περιστέρια
οἱ δημοσιοῦπάλληλοι, ποῦ πάνω σὰν ἀστέρια
ἔρριχναν φῶς καὶ δύναμη στὴν ἄρρωστη ψυχή.

Ἄν τριγυρίσης σήμερα γραφεῖα κρατικά,
ἀσφυκτικά κι' ἀνέμελα θὰ τᾶβρης γεμισμένα,
φιγοῦρες πολυποίκιλες μ' αὐτιά πονηρεμένα
καὶ μάτια, ποῦ σοῦ κόβουνε καὶ βῆχα καὶ γιακᾶ.

Ἀγέρωχος στὸ θῶκο του πωλεῖ τοῖς μετρητοῖς,
ἐπικριτῆς σοῦ ὀρθώνεται ὅταν ζητᾶς εὐθέως,
δὲν τὸν λυγίζει τίποτε, ἐκτὸς ἐὰν πηγαίως
μέσου, γητειᾶς ἢ λάμποντος τυγχάνεις φορητῆς.

Σὰν τὴ ζωὴ πιὸ δύσκολη κάνει ὁ πολιτισμός,
ὁ λογισμὸς ἀγχώνεται κονδύλια νὰ καλύψη,
ὥστε μαμᾶς, γιοῦ, κόρης των ἀμάξι νὰ μὴ λείψη,
σὺν τίς ἀνέσεις ποῦ ζητᾶ γλυκὸς λογαριασμὸς.

Στὸ ὑπαλληλίκι πέφτοντας σωρὸ σὰν τρωκτικά
τῆς ἀγροτιᾶς τὸν κάματο πῶς φεύγουνε νομίζουν,
γιατὶ τὸ λὲν οἱ ἐγκέφαλοι τοῦ σήμερα, ποῦ σχίζουν
καὶ φτιάχνουν χόρτα καὶ τροφές σὲ ἄντρα χημικά.

Καὶ τυραννίσκοι γίνονται γνωστῶν παραμυθιῶν
διὰ ραφιῶν συνδέοντες εἰς καθεστῶς τὰ «ἔσω»
καὶ μὲ τὰ «ἄνω» στεγανὰ χωρίζουν τοὺς «ἄπ' ἔξω»,
ποῦ βλέπουν σὰν ἀντίδικους δικῶν τους χωραφιῶν.

Καὶ σὰν συνόλου κράξιμο συμφέρον ἀπηχεῖ,
τότε ἀντηχεῖ σειρήνα τους ἡ λέξι «ἀπεργία»,
ποῦ γιὰ Ὑπουργεῖα ἀνίδρωτα ἤχεϊ τεμπελαργία,
καὶ σακατεύουνε ὠμὰ κοσμάκη δυστυχῇ.

Σοφία Πλάστου ἄνοιξε τοῦ βίου τὴν πηγή,
νὰ στρατηγῇ ἐλεύθερος ὁ νοῦς κι' ὄχι τὰ χέρια,
κι' ὅσο ὑπάρχουν ἄνθρωποι θὰ ὑπάρχουν περιστέρια
ψηλότερα κι' ἀπρόσιτα, στὸ δέλεαρ πληγῇ.

Hotel "Lauda" ἢ ὁ μίτος τῆς Ἀριάδνης

Ἡ κυρὰ Μαρούλα τὸν εἶχε μάθει πιά. Ἦταν τώρα τέσσερα χρόνια, ποὺ ἐρχόταν, τὴν ἴδια πάντα ἐποχή, νωρὶς τὴν ἀνοιξη, πρὶν νὰ γεμίσει τὸ νησί μὲ τὰ πολυχρώμα καὶ πολύβουα στίφη τῶν τουριστῶν καὶ χαθεῖ ἡ ἡρεμία ἀπὸ τὶς ψυχὲς τῶν ἀνθρώπων.

Τὸ χωριουδάκι ἐβγαίνει ἀπὸ τὸ χειμῶνα ξανανιωμένο, μ' ὅλα τὰ σπιτία του, τοὺς τοίχους, τὰ δώματα, τὶς ροῦγες φρεσκοασπρισμένα· ἔλαμπε ἀπὸ μακρὰ σὰ χιόνι, ἔτσι σκαλωμένο καθὼς ἦταν στὴν ἄρκη τοῦ γκρεμοῦ, διακόσια τόσα μέτρα πάνω ἀπ' τὴ θάλασσα, ποὺ ἀπλωνόταν κάτω βαθυγάλανη, ἀρυτίδωτη.

Ἐρχόταν πάντα στὸ ἴδιο ξενοδοχεῖο — ξενοδοχεῖο εἶναι μεγάλος λόγος —, ἓνα σύμπλεγμα ἀπὸ ὑπόσκαφες, καμαρωτὲς παραδοσιακὲς καμαρούλες ἦταν, ποὺ ὁ μάρμπα — Χριστόφορος, ὁ ἄντρας τῆς κυρὰ — Μαρούλας, εἶχε ἀγοράσει ἐρεῖπιο, μετὰ ἀπ' τοὺς σεισμούς, γιὰ ἓνα κομμάτι ψωμί, καὶ ξαναχτίσει ἀπὸ τὴν ἀρχή.

Ἦταν ἐξ ἄλλου τὸ μόνο ἀπὸ τὰ ξενοδοχεῖα τοῦ χωριοῦ, ποῦμενε ἀνοιχτὸ ὅλο τὸ χρόνο. Ὅχι ὅτι ὑπῆρχε κανένα διάφορο νὰ μείνει κανεὶς ἀνοιχτὸς τὸ χειμῶνα· καὶ ποιὸς δὲ ξένος θὰ ἐρχόταν, καὶ νὰ κάνει τί; ὅταν ὁ ἀέρας ξερίζωνε ὅ,τι εἶχε προλάβει νὰ φυτρώσει τοὺς καλοκαιριάτικους μῆνες τῆς ἀπανεμιᾶς, καὶ ἡ ἀλίσταχνη ἔτρωγε τοὺς βράχους καὶ τοὺς τοίχους τῶν σπιτιῶν ὅμοια σὰν τὸ πετσί τῶν ἀνθρώπων. Ἀλλὰ νά, οἱ δυὸ γέροι ἐδῶ μέναν, ἄλλο σπιτικὸ δὲν εἶχαν· σὰν τύχαινε νὰ ξεπέσει κανένας ταξιδιώτης, τὸν καλοδέχονταν, ἓνα πιᾶτο παραπάνω ἐβαζαν στὸ τραπέζι, αὐτὸ ἦταν ὅλο.

* * *

Ἐπιανε πάντα μιὰ καμαρούλα ἀπὸ τὶς πάνω-πάνω μικρή, τόση δά, ἱ-

σα-ῖσα χώρος γιὰ ἓνα κρεβάτι, μιὰ ντουλάπα, ἓνα τραπέζι, μιὰ καρέκλα.

Ἀλλὰ τὶς περισσότερες ὥρες τὶς περνοῦσε ἔξω, στὸ δῶμα, κάτω ἀπὸ τὴν τέντα, ρεμβάζοντας. Ἐκεῖ, δεσπίζοντας στὴ θάλασσα, ἄφηνε τὴ ματιά του νὰ πλανηθεῖ ἀνεμπόδιστα πάνω στὴ λεῖα ἐπιφάνειά της, καὶ ἡ γαλήνη τὸν κυρίευε.

Μὰ δὲν ἦταν μόνο γι' αὐτό, γιὰ νὰ γαληνέψει, ποὺ ἐρχόταν κάθε χρόνο στὸ νησί. Μῆτε ἦταν σκέψεις ρομαντικὲς, ποὺ γεννοῦσε στὸ μυαλό του ἡ γαλανόλευκη φαντασμαγορία ποὺ ἐκτεινόταν κάτω ἀπ' τὰ πόδια του ὡς ἐκεῖ ποὺ ἔφτανε τὸ μάτι. Περιέργα πράγματα συνέβαιναν μέσα του· ἡ σκέψη του ἀκολουθοῦσε ἀσυνήθιστα μονοπάτια· ἀναπάντεχες εἰκόνες ἐπαιρναν μορφή καὶ πλημμύριζαν μεμιᾶς τὶς φρένες του. Σκηνὲς εἰδυλλιακὲς ἀπὸ τὴν καθημερινὴ ζωὴ ἀνθρώπων, ποὺ εἶχε χαθεῖ ὡς καὶ ἡ θύμησή τους. Ἐβλεπε τὶς μακρομαλλοῦσες, κομπφευόμενες ἀστὲς νὰ περιδιαβαίνουν μὲ τὸ νωχελικὸ τους βάδισμα στοὺς δρόμους τῆς πολιτείας· πιὸ κάτω, μέσα στὸ ναό, μιὰ νεαρὴ ἰέρεια μ' ἓνα γαλανὸ σκουφο καὶ τὸ ὁμοίωμα ἐνὸς φιδιοῦ στὸ κεφάλι λιάνιζε εὐλαβικὰ τὸ ξόανο κάποιου θεοῦ· στὸ γυμναστήριο δύο νέοι μελαμψοὶ πυγμάχοι ἀλληλογρονθοκοποῦνταν· πέρα στὴν ἀκρογιαλιά ἓνας ψαρᾶς ἐβγαίνει ἀπ' τὴ βάρκα του κουβαλώντας στὰ δυὸ του χέρια πλούσια ψαριά· ἐνῶ πιὸ πάνω, στοὺς ἀγρούς, οἱ χωρικοὶ ὀργωναν τὰ χωράφια τους· τὴν ἴδια στιγμή ποὺ ἓνας στολίσκος ἀπὸ κομπᾶ μακρουλὰ πλεούμενα ἄφηνε τὸ λιμάνι κ' ἐπαιρνε στροφὴ κατὰ τὸ νοτιᾶ, γιὰ τὴν Κρήτη μᾶλλον.

Μὲς στὸ μυαλό του οἱ σκηνὲς ἐ-

κυτλίσσονταν σὰ σὲ κινηματογραφική ταινία. Ἄλλες εἰκόνες, τρομερὲς στὴ βία τους αὐτές, διαδέχονταν τὶς πρώτες· οἱ ἀδιάλειπτα ἐπαναλαμβανόμενες μέσα στοὺς αἰῶνες σκηνὲς πολέμου καὶ δῆωσης· ὁ κόλπος τοῦ νησιοῦ γέμιζε πλοῖα· οἱ καμπάνες στὰ καμπαναριὰ χτυποῦσαν σὰ δαιμονισμένες· οἱ κουρσάροι! οἱ κουρσάροι! Στ' αὐτιά του ἔφτανε ὁ ἀχὸς τῆς μάχης· τὸ πλατάγισμα τῶν κουπιῶν πάνω στὸ νερό· οἱ ἱαχὲς τῶν ἐπιδρομέων· ὁ τριγμὸς τῶν σκαριῶν τῶν καραβιῶν· ἡ κλαγγὴ τῶν ὄπλων· τὰ οὐρλιαχτὰ καὶ οἱ θρῆνοι τῶν ἀμάχων.

Μὲ τὶς ὥρες καθόταν ἐκεῖ πάνω, στὴν ἀετοφωλιά του, φάτσα στὴ θάλασσα κι ἀφουγκραζόταν ἀκούραστα τοὺς ψιθυρισμοὺς τῆς γῆς καὶ τοῦ νεροῦ.

Τοῦλεγαν γιὰ τὴ μεγάλη ἐρημία ποὺ ἀκολούθησε τὴν τρομερὴ καταστροφή, τὸν καταποντισμὸ τοῦ νησιοῦ, τὸ χαμὸ τοῦ πολιτισμοῦ του, τῶν πολυανθρώπων πόλεων του. Τότε, ποὺ γιὰ αἰῶνες ὀλάκερους μοναδικὸς ἄρχοντας εἶχε ἀπομείνει ἐδῶ ὁ ἄνεμος· περνοῦσε καὶ ξαναπερνοῦσε ἀτέλειωτα, σουρίζοντας πάνω στὶς γυμνές, κατακαμμένες πέτρες, δίχως τίποτα νὰ συναντᾷ στὸ διάβα του. Καὶ τὸ νησί, ὅ,τι δηλαδὴ εἶχε ἀπολειφθεῖ ἀπὸ δαῦτο, κείτονταν ἐκεῖ, χάσκοντας σὰν ἀνοιχτὴ πληγὴ, σὰ μιὰ τιτάνια κραυγὴ πόνου, ποὺ τὴν πάγωσε ὁ χρόνος κ' ἔμεινε μετέωρη, νὰ γεμίζει αἰῶνια τὸν ἀέρα μὲ τὴ σιωπηλὴ τῆς μεγαλοπρέπειας.

Καὶ ὁ καιρὸς πέρασε. Αἰῶνες. Χιλιετίες. Ἀμέτρητες γενιὲς ἀνθρώπων ἦρθαν στὸν κόσμο, ἔζησαν πάνω στὴ ράχη τοῦ νησιοῦ. Ἀνθρώποι μὲ διαφορετικὲς λαλιές, διαφορετικὰ ἦθη καὶ ἐνδυμασίες· Μελαμποί κυκλαδίτες, μακρυμάλληλες Δωριεῖς, χιλιόπλούμιστοι ἀνατολίτες, ὑπερόπτες

Ρωμαῖοι, δολοπλόκοι Βυζαντινοί, μεγαλοπρεπεῖς Βενετσιᾶνοι, πολεμόχαροι Τοῦρκοι. Ἦρθαν, ἔκαναν σχέδια, ἔχτισαν σπίτια, κάστρα κ' ἐκκλησιές, πολέμησαν, σκότωσαν καὶ σκοτώθηκαν· τὰ σπίτια τους γρεμίστηκαν, οἱ ἐκκλησιές τους ἀλλαξοπίστησαν, τὰ κάστρα τους ρήμαξαν κι αὐτοὶ χαθῆκαν, λὲς κ' ἦταν καμωμένοι ἀπὸ τὴν πρωινὴ δροσιὰ καὶ ἐξατμίστηκαν μὲ τὶς πρώτες ἀχτίδες τοῦ ἡλίου.

Μὰ τὸ νησί, αὐτὸ δὲν ξέχασε. Μέσα στὰ ξεσχισμένα σπλάγχχνα του κράτησε γραμμένη, ἐποχὴ μὲ τὴν ἐποχὴ, χρόνο μὲ τὸ χρόνο, τὴν ἱστορία του ἀπὸ καταβολῆς κόσμου. Καὶ τὴ διηγόταν. Μόνο ποὺ ἔπρεπε νᾶχεις καλὰ ἀκονισμένα καρδιά, αὐτιά, μάτια καὶ μυαλό, γιὰ νὰ τὴ δεῖς καὶ νὰ τὴν ἀκούσεις.

Νὰ γιὰ ποῖο λόγο ἐρχόταν τέσσερα χρόνια τώρα πάνω σ' αὐτὸ τὸ βράχο· γιὰ νὰ ζήσει πάλι καὶ πάλι ἀπ' τὴν ἀρχὴ τούτῃ τὴν ἱστορία, ποὺ ἦταν ἡ ἴδια ἡ πολυχιλιόχρονη ἱστορία τῆς Ἑλλάδας· μήπως καὶ μέσα τῆς βρεῖ ξανά τὸ χαμένο νῆμα τοῦ ἱστοῦ τῆς ἐλληνικότητος, ποὺ τὸν ἔβλεπε νὰ ξεφτίζει καὶ νὰ διαλύεται μέρα μὲ τὴ μέρα. Νὰ βρεῖ τὸ νῆμα, νὰ δέσει κόμπο, νὰ σταματήσῃ τὴ φθορά, καί, ἂν ἦταν δυνατό, ν' ἀρχίσει τὸ πλέξιμο ξανά ἀπ' τὴν ἀρχή· σ' αὐτὸ τὸ σκοπὸ εἶχε ἀφιερῶσει τὴ ζωὴ του.

Τὶ εἶχε λοιπὸν συμβεῖ σ' αὐτὸν τὸν ἀγωνιστὴ λαὸ κ' εἶχε ξαφνικὰ πετάξῃ τὰ ὅπλα, ἀνοίξῃ τὶς πόρτες στοὺς βαρβάρους, συντελώντας ἐτσι στὸν ἴδιο του τὸν ἀφανισμὸ; Δὲν μπορούσε νὰ τὸ καλοκαταλάβῃ. Μήπως κ' εἶχε κουραστεῖ νὰ στέκεται τόσες ἑκατοντάδες, χιλιάδες χρόνια στὸ μετερίζι;.. Κι ὥστόσο, ποτὲ πρὶν ὁ κίνδυνος δὲν ἦταν τόσο καίριος. Ἄλλοτε οἱ ξένοι ἐπέδραμαν ἐναντίον

μας, για να μᾶς σκλαβώσουν, να μᾶς πάρουν τὸ βιός, ν' ἀρπάξουν τις γυναῖκες μας καὶ τὰ παιδιά μας. Τώρα ἔρχονται νὰ μᾶς κλέψουν τὴν ψυχὴ μας· καὶ λαὸς ποὺ ἀπομένει δίχως ψυχὴ, εἶναι σὰ νὰ μὴν ὑπάρχει.

Ἐκτὸς κι ἄν... ἐκτὸς κι ἄν εἶχε πιά στερέψει ἡ πηγὴ ζωῆς τοῦ ἔθνους καὶ δὲν τοῦ εἶχε ἀπομείνει οὔτε δύναμη οὔτε θέληση ν' ἀντισταθεῖ. Εἶχε ζαρῶσει σὲ μιὰ γωνιά καὶ κυττοῦσε μὲ βλέμμα ἀδιάφορο τὸ θάνατο, ποὺ σίμωνε γοργά. .

Ἡ σκέψη αὐτὴ πάγωνε τὸ αἷμα μὲς στὶς φλέβες του. Γιατὶ θυμόταν τὴν ἀρχαία ἐπιγραφή, ποὺ βρισκόταν σκαλισμένη πάνω στὸ βράχο, κοντὰ στὰ ἐρείπια:

«Τὸ καθετὶ γεννιέται ἀπὸ τὸν ἄνεμο, τὸν ἥλιο, τὴ σελήνη.

Καὶ ἡ γῆ, ποὺ φέρει τοὺς καρπούς, ὅ,τι γεννᾷ

τ' ἀφήνει καὶ μαραίνεται».

Τίναξε τὸ κεφάλι μὲ ἀνησυχία.

«Ἀμποτε νὰ μὴ βγεῖ ποτὲ ἀληθινὴ!», ψιθύρισε.

ΑΓΓΕΛΙΚΗ ΣΠΟΥΡΛΑΚΟΥ Ὁ Καραγκιόζης

*Δύσμορφε σύ,
φιλόσοφε καὶ κουρελῇ μου Καραγκιόζη.
Εἶσαι τὸ ἐπίκεντρο τοῦ κόσμου,
γιατὶ οἱ σοφοὶ οἱ σημερινοὶ
μέσ' στὴν καμπούρα τὴ φριχτὴ
φυλάγουν τὴ σοφία τους.
Καὶ τὸ χέρι τους τὸ τρίπτυχο
ἀπλώνουν μὲ διακριτικότητα,
ὅπου τοὺς φτάσει.
Καὶ δὲ μετράνε βουρδουλιές στὴν πλάτη τους.
Οὔτε παράγκα ἔχουν γιὰ ἐστία τους.
Γιατὶ ὁ Πασσᾶς, ὁ Βεληγκέκας κι ὁ Βεζύρης
ἀνήκουν πιά στὸ παρελθόν.
Τώρα ὁποῖος τὴ θέση τοῦ ἐξουσιαστῆ κρατεῖ
εἶναι βέβαια ἓνας «Καραγκιόζης».
Μὰ τὴ στολὴ του τὴν καλὴ φορεῖ
μὲ τὰ τριάντα-δύο μπαλώματα.
Καὶ ἡ παράσταση ἀρχινᾷ...
Ἀπόψε κυρίες, κύριοι...*

Η ΚΙΝΗΣΙΣ ΤΩΝ ΙΔΕΩΝ

H.D.F. ΚΙΤΤΟ, *Οί Έλληνες*

Ο συγγραφεὺς τοῦ σπάνιου αὐτοῦ βιβλίου, ὁ ἑλληνιστὴς Kitto, διερωτᾶται ποιά θὰ ἦ-
ταν ἡ κατάστασις τοῦ σημερινοῦ κόσμου, «*ἂν ὅλοι οἱ μεταρρυθμισταὶ μας, ἐπαναστάται,
προγραμματισταὶ καὶ γενικὰ “διορθωταὶ τῆς ζωῆς μας” ἦταν λουσμένοι στὸν Ὅμηρο ἀπὸ
παιδιά, σὰν τοὺς ἀρχαίους “Ἕλληνες”*» (σελ. 80). Στὸ ἐρώτημα δὲ «ὅποιοι ἦσαν οἱ ἀρχαῖοι
“Ἕλληνες;» προσπερνᾷ τοὺς γνωστοὺς ὁρισμοὺς τοῦ Πλάτωνος καὶ Ἀριστοτέλους κι ἀ-
νακαλεῖ στὴ μνήμη μας τὴν —τόσο ἐνοχλητικὴ γιὰ τοὺς βαρβάρους— ῥήσιν: «*Πᾶς μὴ
“Ἕλλην βάρβαρος” ἢ “πᾶς μὴ βάρβαρος “Ἕλλην”!*» «*Ἄν μπορούσαμε,* γράφει, «*νὰ ρωτή-
σωμε ἕναν “Ἕλληνα, τί ἦταν αὐτὸ πού τὸν ξεχώριζε ἀπ’ τὸν βάρβαρο, δὲν νομίζω πὼς θ’
ἀνέφερε πρῶτα τοὺς θριάμβους τοῦ “Ἑλληνικοῦ Πνεύματος, παρ’ ὅλο πού θάξερε πὼς σκέ-
πεται ὅλα σχεδὸν τὰ πράγματα μ’ εὐφύεστερο τρόπο... Οὔτε θὰ σκεπτόταν πρῶτα τοὺς
ναοὺς, τ’ ἀγάλματα καὶ τὰ θεατρικὰ ἔργα, πού τόσο δικαιολογημένα θαυμάζομε σήμερα.
Θὰ ἔλεγε —καὶ τό ‘λεγε πραγματικά: “ἔμεῖς οἱ “Ἕλληνες εἴμαστε ἐλεύθεροι ἄνθρωποι, ἐ-
νῶ οἱ βάρβαροι εἶναι σκλάβοι”*» (σελ. 11).

Οἱ ἔννοιες τῆς ἐλευθερίας καὶ σκλαβιάς ἢ δουλείας ἔχουν βέβαια διαστρεβλωθεῖ στὴν
ἐποχὴ μας, γι’ αὐτὸ καὶ ὁ Kitto μᾶς καλεῖ «*νὰ προσέξωμε νὰ μὴν ἐρμηνεύσωμε τοὺς ὅρους
αὐτοὺς μὲ τὴν πολιτικὴν τους μόνο σημασίαν, παρ’ ὅλο πού κι ἡ πολιτικὴ τους ἔννοια εἶναι
ἀρκετὰ σημαντικὴ*»· κι ἔχει ἀπόλυτο δίκιο. Οἱ σύγχρονοι ἄνθρωποι ἔχουν πεισθεῖ ἀπ’ τὴ
λογοκρατία, ὅτι ἐλεύθερος εἶναι ἐκεῖνος, στὸν ὅποιο ἔχουν παραχωρηθεῖ ἀπ’ τὴν ἐξουσίαν
πολιτικὰς ἐλευθερίας καὶ σκλάβος αὐτὸς πού τίς στερεῖται· ἐνῶ γιὰ τοὺς Ἀρχαιοέλληνες
—κι αὐτὸ εἶναι τὸ σωστὸ— τὰ πράγματα δὲν ἦταν ἔτσι: Κάλιστα θὰ μπορούσαν νὰ χα-
ρακτηρισθοῦν ἀνδραποδώδεις καὶ —συνεπῶς βάρβαροι— πολλοὶ «πολιτικὰ ἐλεύθεροι»,
καὶ ν’ ἀποσπάσουν τὴν ἐκτίμησιν καὶ τὸ σεβασμὸ τῶν ἐλευθέρων πολλοὶ «πολιτικὰ δοῦ-
λοι». Οἱ Ἀσιάτες, γιὰ παράδειγμα, κι οἱ Αἰγύπτιοι κι οἱ Σκύθες κατεῖχαν ἐξάπαντος τίς
λεγόμενες πολιτικὰς ἐλευθερίας· κι ὅμως χαρακτηρίζονταν βάρβαροι! Γιατὶ ἦσαν δουλο-

Ἀπάντησι στὸν καθηγητὴ κ. Γ. Βέλτσον

Ὁ καθηγητὴς κ. Γιώργος Βέλτσος ἔγραψε στὰ «*Νέα*» (26-5-90) μεταξὺ ἄλλων τὰ
ἐξῆς σαφέστατα:

«*Ἡ νομομοιοποιημένη ὁμῶς ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸ θεσμὸ ἀπονομιμοποιητικὴ δυνατότη-
τα ὡς λογικὸ ἐπακόλουθο, δὲν εἶναι ἄραγε ἡ τελευταία πανουργία τοῦ ὀρθοῦ Λόγου, ὅ-
ταν ἐπιδιώκει ὁ ἴδιος νὰ αὐτοαναιρεθεῖ, ἐπινοώντας ὅ,τι περικλείει;*

»*Ἐπιπλέον, αὐτὸς ὁ ὀρθολογικὸς σολιψισμὸς, ἡ αὐτοαναφορικότητα τοῦ ὀρθοῦ
Λόγου πού ἐπινοεῖ ἀκόμη καὶ τὴν δυνατότητα ἐπινόησης, δὲν θὰ ἔπρεπε νὰ ἐννοηθεῖ ὡς
θεμελιακὴ του δομὴ; Δὲν θὰ ἔπρεπε δηλαδὴ τὸ δῆθεν σόφισμα τῶν ἐπινοημένων τελε-
στικῶν ἀντιφάσεων καὶ τῆς «παράλογης» ἀπονομιμοποίησης αὐτοῦ πού πάντοτε παρα-
μένει νομιμοποιημένο, νὰ θεωρηθεῖ ὡς εἰδοποιὸ γνῶρισμά του; Διότι, πράγματι, ἐὰν
γνωρίζαμε ἤδη τὸ “ἕτερον” τοῦ ὀρθοῦ Λόγου καὶ τοῦ θεσμοῦ (τὸ ἐπινόημα), ἐὰν κατὰ
συνέπειαν δὲν ἐτίθετο θέμα ἐπινόησης, τότε ἀσφαλῶς αὐτὸ τὸ “alter” δὲν θὰ ὑπῆρχε,
πρᾶγμα πού ἐπίσης δὲν θὰ ἐσήμαινε ὅτι ἡ διάθεσίς μας νὰ τὸ ἐπινοήσουμε θὰ τὸ ἔκανε
νὰ ὑπάρχει.*

πρεπείς και στεροῦνταν ἀξιοπρέπειας· δὲν εἶχαν συνείδηση τοῦ νόμου, ἀλλ' ἐκυβερνῶντο ἀπ' τὰ σκοτεινὰ πάθη τους, τὶς ἀνομολόγητες ἐπιθυμίες τους καὶ τὶς ἀνεξέλεγκτες θελήσεις τους. Γι' αὐτὸ κι ἦσαν κρυψίνοες, μυστικιστὲς, δόλιοι, πονηροί, ἀναιδεῖς κι ἐπικίνδυνοι. Μόνο ὁ «φόβος Κυρίου» (αὐθέντου ἢ θεοῦ) μποροῦσε νὰ τοὺς χαλιναγωγῇ καὶ τίποτα ἄλλο.

Ὁ Ἀρχαιοέλληνα ἀντιθέτως ἴστατο ὀρθὸς καὶ περήφανος ἔναντι ὅλων τῶν περιστάσεων, τῶν ἀρχόντων του καὶ τῶν θεῶν του, τοὺς ὁποῖους εὐλαβεῖτο καὶ θαύμαζε, χωρὶς νὰ τοὺς φοβᾶται, ἂν κρίνουμε κι ἀπ' τὸ θεόγονιον ἀπόσπασμα: «Ζεῦ, φίλε, θαυμάζω σε!» Ἐλεύθερος, λοιπόν, ψυχο-πνευματικά, ἠθικά καὶ πολιτικο-κοινωνικά, διέθετε παρρησίαν, εὐθύτητα, εἰλικρίνεια καὶ... «ἀνέφελη διαύγειαν τοῦ νοῦ». Ἦταν ἐνεργητικὸς καὶ δραστήριος, φιλομαθὴς καὶ φιλόμουσος καὶ γενικὰ λάτρης τῆς ζωῆς καὶ τοῦ κόσμου. «Ἡ διαφορὰ», καθὼς φαίνεται, «μεταξὺ βαρβάρου καὶ Ἑλλήνος εἶναι ἀνάλογη τῆς διαφορᾶς ὠριμου, φρόνιμου ἀνδρὸς καὶ νηπίου», παρατηρεῖ ὁ συγγραφεὺς τοῦ βιβλίου.

Ἡ ἀρετὴ τῶν Ἑλλήνων, ἡ συνείδηση τῆς ἀνθρώπινης ἀξιοπρέπειας, ἡ Ἡσιόδειος Αἰδώς — πού τοὺς ξεχώριζε ἀπ' τοὺς ἀναιδεῖς βαρβάρους σύμφωνα μὲ τὸν συγγραφέα — τοὺς ἐπέβαλλε μιὰ στάση, ἀσφαλῶς, ἔναντι τῆς ζωῆς καὶ τοῦ κόσμου, τὴν ὁποία ὁ Kitto ἀλλὰ καὶ ὁ Livigstone καὶ ὁ Πῶλ Φῶρ χαρακτηρίζουν *ἀνδρική*. Εἶναι ἀδιανόητο, ἓνας ὦριμος, λογικὸς ἄνθρωπος νὰ ἐνεργῇ ἀπρογραμματίστα, τυχαῖα, μὴ αὐτοελεγχόμενα λόγος καὶ ἔργο πρέπει νὰ συμφωνοῦν ἀπόλυτα καὶ — τὸ κυριώτερο — ν' ἀντέχουν στὸν κριτικὸ ἔλεγχο. Ὁ ἄνθρωπος εἶναι νόμος — «μικρὸς κόσμος» κατὰ τὸν Δημόκριτο —, ἄρα ὀφείλει νὰ συμμορφώνεται μὲ τὸν «ξυνὸν λόγον» τοῦ Σύμπαντος, πού ὑπακούει σὲ νόμους καὶ κινεῖται μὲ ρυθμὸ καὶ ἀλληλουχία. Τὰ «τυχαῖα», τὰ «ἄ-νομα», τὰ «ἄν-αρχα» κι ἀσυνάρτητα, πού χαρακτηρίζαν καὶ χαρακτηρίζουν τοὺς βαρβάρους, γιὰ τοὺς Ἑλλήνες ἦσαν ἀδιανόητα, ἀφοῦ θεωροῦσαν τὸ Σύμπαν ὡς κόσμον ἥτοι κόσμημα ἀπόλυτα γεωμετρικὸ, καθότι «τὸ θεῖον αἰεὶ γεωμετερεῖ». «Ὁ Ἑλληνας», παρατηρεῖ ὁ συγγραφεὺς, «καθόλου δὲν παραδεχόταν πὼς τὸ Σύμπαν εἶναι ἀσυνάρτητο. Ὑπακούει στὸ Νόμο καὶ συνεπῶς μπορεῖ νὰ ἐξηγηθῇ... Ἐξαιτίας τῆς σταθερῆς πίστεως τους στὸ Νόμο ὁ Whitehead χαρακτήρισε τοὺς Ἑλλήνες ἰδρυτὰς τῆς ἐπιστημονικῆς σκέψεως» (σελ. 217).

»Ἐχει, νομίζω, ἐνδιαφέρον νὰ παρακολουθήσουμε ἐδῶ τὸ ἐπιχείρημα τόσο τοῦ ὑπερβατολογικοῦ καὶ τυπικοῦ (ApeI καὶ Habermas) ὅσο καὶ τοῦ σκεπτικιστικοῦ (Rorty) πραγματισμοῦ κατὰ τῆς αὐτοαναιρούμενης ἀποδομιστικῆς στάσεως, ἡ ὁποία ζητεῖ νὰ ἐπινοεῖ χωρὶς ἐπινόηση καὶ νὰ θεμελιώνει χωρὶς θεμελιωτικὴ καταγωγή. Στὴν πρώτη περίπτωση ἡ διαλογικὴ ἠθικὴ ὡς ἐγχείρημα ἀνασυγκρότησης τῆς καντιανῆς ἠθικῆς μέσω τῆς θεωρίας τῆς ἐπικοινωνίας ἀξιώνει καθολικότητα καὶ δὲν περιορίζεται οὔτε στὴν ἠθικὴ διαίσθηση οὔτε στὴν ἀτομικὴ καινοτόμο διάθεση. Στὴ δεύτερη περίπτωση (Rorty) καμμὶ ἐπικοινωνιακὴ δέσμευση καὶ καμμὶ λογικὴ θεμελίωση ἐν ὀνόματι κανενὸς χειραφετικοῦ σκοποῦ δὲν προϋποτίθεται, πλὴν τῆς μετριοπαθοῦς καὶ σκεπτικιστικῆς ἀναγνώρισης τῶν ἀναγκῶν, πού ὑπαγορεύει ἐκάστοτε ἡ αὐτοθεμελιούμενη καὶ αὐτονόητη συγκυρία.

»Γιὰ τὸν μελετητὴ τῆς ἐποχῆς, τὸν ποιητὴ καὶ τὸν δράστη, οἱ ὡς ἄνω πραγματολογικοὶ τόποι παραμένουν κοινοί. Τόσο ὁ ὑπερβατολογικὸς καὶ ὁ τυπικὸς πραγματισμὸς πού δοκιμάζεται σὲ μιὰ ὀρθολογικὰ ὑποκινούμενη — καὶ ὥστόσο τρομοκρατικὴ — συναινεση, ὅσο καὶ ὁ μινιμαλιστικὸς σχετικιστικὸς πραγματισμός, πού ὑποκρύπτει περισσότερη (κυνικὴ) αὐθαιρεσία ἀπὸ αὐτὴν πού ὑποτίθεται ὅτι ἀποκαλύπτει, δὲν κατανοοῦν ὅτι ἡ ἀδυνατότητα τῆς ἐπινόησης [...].

Ἔχει, λοιπόν, ὁ κόσμος «ἓνα σχέδιο» καὶ κινεῖται μὲ κάποιο ρυθμὸ καὶ νόμο, ὅλες δὲ οἱ ἐκφάνσεις, οἱ ἐκδηλώσεις τῆς Μεγάλης Μητέρας, τὰ φυσικὰ φαινόμενα ἔχουν τὴν αἰτιολογία τους, ἄρα ἐπιδέχονται αἰτιολόγησι. Οἱ Ἕλληνες θεοί, οἱ Μοῦσες, οἱ μάντιες, οἱ ἥρωες τοῦ Πνεύματος γενικώτερα γνώριζαν τὸ «σχέδιο» αὐτό, ἄρα καὶ τοὺς νόμους τῆς φύσεως καὶ γενικὰ τίς συμπαντικὲς ἐξελίξεις, γι' αὐτὸ ἀκριβῶς καὶ μποροῦσαν νὰ προεξοφλοῦν καὶ νὰ προλέγουν τὰ μελλούμενα, βασισμένοι στὴ γνώση τῶν «*τ' ἐόντων τε πρὸ τ' ἐόντων*», καθὼς μᾶς πληροφοροῦν οἱ κλασσικοὶ σοφοί. «*Ἡ μέθοδος αὐτὴ ὁδήγησε σὲ πολλὰς ἐξαιρετικὰς ἀνακαλύψεις, κι ὅ,τι μένει ἀκόμη θ' ἀνακαλυφθεῖ, ἂν ἓνας ἰκανὸς ἐρευνητὴς ξέρῃ ὅσα ἔχουν βρεθεῖ καὶ τὰ χρησιμοποιήσῃ σὰν βάση γιὰ περαιτέρω ἐρευνες. Ἀλλὰ ὁ ἄνθρωπος εἶναι θῦμα καὶ συγχρόνως αἰτία λάθους, ποὺ συνίσταται στὸ νὰ τ' ἀπορρίπτῃ καὶ νὰ τὰ περιφρονῇ ὅλ' αὐτά, νὰ προσπαθῇ δὲ νὰ συνεχίσῃ τὴν ἐρευνα μὲ ἄλλους τρόπους*» (σελ. 299-230).

Ἀπαντώντας ὡσαύτως στὸν Daremberg -- τὸ ἴδιο θὰ μποροῦσε νὰ πῇ καὶ γιὰ τὸν Ράσσελ καὶ γιὰ ὅλους τοὺς ὑπέρτερες τῆς λογοκρατίας συγγραφεῖς --, ποὺ κατηγορεῖ τοὺς Ἕλληνες ὡς «θεωρητικούς», ἀνίκανους νὰ πραγματοποιήσουν πειράματα καὶ δοκιμές, ποὺ «*δοκίμασαν νὰ ἐξηγήσουν τὴ φύση, κλείνοντας τὰ μάτια τους*», τὸν πληροφορεῖ ὅτι «*αὐτὸ δὲν ἔχει καὶ πολλὴ σημασία, μιὰ καὶ οἱ Ἕλληνες κρατοῦσαν ἀνοιχτὰ πάντα τὸ μυαλό τους*»... (σελ. 232).

Ποῦ βρέθηκαν ὅμως αὐτοὶ οἱ ἄνθρωποι, οἱ τόσο διαφορετικοὶ στὸ ἦθος, στὶς ἀντιλήψεις, στοὺς τρόπους, στὶς μεθόδους τους ἀπὸ τοὺς ἄλλους γείτονες λαοὺς; Ἦλθαν ἀπὸ ἄλλο πλανήτη ἢ ἀπὸ κάποια μακρινὴ ἔστω χώρα, ἃς ποῦμε ἂπ' τὸ βορρᾶ; Ὁ συγγραφεὺς δὲν παρασύρθηκε ἂπ' τὰ παραπλανητικὰ δόγματα τῆς λογοκρατίας περὶ «Ἰνδο-ευρωπαϊων», περὶ «καθόδου τῶν Δωριέων», περὶ «Ἵπερβορείων», ποὺ τόσο βασάνισαν τὴν ἀνθρωπότητα καὶ ἄφησαν πίσω τὴν ἐπιστήμη. Ὁ Kitto εἶδε τὰ παιδιὰ τοῦ Δευκαλίωνος -- Πελασγοὺς, Λέλεγες, Ἀρκάδες, Δαναοὺς, Κρητες, Μακεδνοὺς κ.ο.κ. -- νὰ κατεβαίνουν κάποια στιγμή ἂπ' τὰ ἑλληνικὰ ὄρη, ὅπου παρέμειναν ἄγνωστο πόσα χρόνια ἐξαιτίας τοῦ φοβεροῦ ἐκείνου συμβάντος, τὸ ὁποῖο ἡ Μυθολογία κατέγραψε ὡς κατακλυσμὸν τοῦ Διός.

Ἀ *Η μακροσκελὴς μας ἐπισκόπηση* — γράφει — *ξεκαθάρισε ἓνα σημαντικό σημεῖο:*

Διαφωνοῦμε μὲ τὸν κ. καθηγητὴ. Κατὰ τὴν γνώμην μας ἡ αὐτοαναφορικότητα τοῦ καθολικοῦ μινιμαλισμοῦ κάθε αἰσθητικῆς ἀπονομιμοποιεῖ τὴν σκεπτικιστικὴ ἀναγνώρισι μὲ περαιτέρω ἀποδομιστικὰς τάσεις.

Ἀλλὰ, βεβαίως, ἂν ὁ σχετικιστικὸς πραγματισμὸς ἀποδεσμεύει τίς αὐτοθεμελιούμενες δεσμευτικὰς τάσεις σὲ συνδυασμὸ μὲ αὐτονόητες συγκυρίες, τότε μοιραῖα καταλήγουμε στὴν αὐτόνομη ἀτομικὴ καινοτόμο διάθεσι.

Ἐξ ἄλλου ὁ ὀρθολογικὸς σολιψισμὸς ἐπινοεῖ τὸ εἶδοποιό του γνώρισμα ὡς αὐτοκαταλυόμενου θεσμοῦ, ποὺ ὑπερβατολογικῶς καὶ τυπικῶς κατὰ τὴν ἀντικαντιανὴ ἠθικὴ ἀξιῶναι τὴν ἀπονομιμοποιητικὴ δυνατότητά του ὡς λογικὸ ἐπακόλουθο.

Θὰ ἤμουν πολὺ ὑποχρεωμένος στὸν καθηγητὴ κ. Βέλτισιο νὰ ἀπαντήσῃ στὴν διαφωνία μου πρὸς πλήρη διαφώτισι τοῦ θέματος.

Κ. Πλεύρης

πὼς ἡ τέχνη τῆς Κλασσικῆς Ἑλλάδος δὲν ἦταν μιὰ ἐντελὼς καινούργια δημιουργία, ἀλλὰ μᾶλλον μιὰ Ἀναγέννηση... Τὸ μεγαλεῖο τῆς Ἑλληνικῆς Τέχνης ἔγκειται στὸν ἐπιτυχὴ συμβιβασμὸ δυὸ ἀλληλοσυγκρουόμενων ἀρχῶν ἤτοι τοῦ ἐλέγχου-σαφηνείας-σοβαρότητος καὶ λαμπρότητος-φαντασίας καὶ πάθους», ἓνα ἐπίτευγμα ποὺ ὀφείλεται --πάντα κατὰ τὸν συγγραφέα-- στὴν Ἑλληνικὴ Γλῶσσα, «τὴν πανάρχαια αὐτὴ ἐποποιῖα τοῦ πνεύματος» (Δ.Ι.Α.).

«Ὅταν οἱ Ἕλληνες κατέβηκαν ἀπ' τὰ βουνὰ —συνεχίζει— δὲν ἔφεραν μαζί τους Τέχνη ἀλλὰ μιὰ Γλῶσσα, στὴν ὑφὴ τῆς ὁποίας βρίσκει κανεὶς τὴ σαφήνεια καὶ τὸν ἔλεγχο, ποὺ κυριαρχοῦν στὴν Κλασσικὴ Τέχνη... Τὰ Ἑλληνικά, ὅπως καὶ τὰ συγγενῆ τους Λατινικά, εἶναι μιὰ πολὺ εὐπλαστὴ Γλῶσσα, μὲ περίπλοκη καὶ λεπτὴ σύνταξη... Εἶναι στὴ φύση τῆς ἑλληνικῆς Γλῶσσας νὰ εἶναι ἀκριβής, καθαρὴ καὶ... περίπλοκη. Τὸ ἐλάττωμα τῆς ἑλληνικῆς Γλῶσσας δὲν εἶναι ἡ ἀοριστία ἢ τὸ ἀσυνάρτητο, ἀλλὰ ἡ ὑπερβολικὴ σαφήνεια, ἡ μόνιμη διενέργεια διακρίσεων, κι ὅταν ἀκόμη δὲν χρειάζονται» (σελ. 30-33).

Πῶς εἶδε τὸν Εὐρωπαϊκὸ κόσμο, τὸν κόσμον μας, ὁ καθηγητὴς τῶν Ἑλληνικῶν Kitto, ὅσον ἀφορᾷ στὴν Ἑλληνικότητα καὶ συνεπῶς τὴν ἐλευθεριότητά του; Ἀσφαλῶς καὶ δὲν διέφυγε τοῦ συγγραφέως, ὅτι οἱ σημερινοὶ ἄνθρωποι στεροῦνται ἰδανικῶν κι ἀποφεύγουν νὰ ἐπιβάλλουν σχέδιο στὴ ζωὴ τους, αὐταπατῶμενοι ὅτι αὐτὰ εἶναι τάχα ἀντι-ἐλεύθερα πράγματα, ἐνῶ πρόκειται περὶ τοῦ ἀντιθέτου. Ἀντ' αὐτῶν δέχονται ἔτοιμες «ιδέες», τρόπους καὶ συμπεριφορὰς, ἐτικέτες... Παρὰ ταῦτα ὁ συγγραφεὺς ἀποφεύγει νὰ χαρακτηρίσῃ τὸν πολιτισμὸν μας Ἀσιατικὸ καὶ τοὺς σημερινοὺς ἀνθρώπους βαρβάρους. Μὲ Ἀγγλικὴ λεπτότητα ὡσαύτως ἀντιπαραθέτει, ὁσάκις παρουσιάζεται εὐκαιρία, τὸν ἑλληνικὸν τρόπο ζωῆς καὶ σκέψης, τονίζοντας ὅτι οἱ ἡγέτες μας, «οἱ διορθωταὶ τῆς ζωῆς μας», δὲν ἐνεργοῦν ἐλληνοπρεπῶς, δὲν ἔχουν ἑλληνικὴν παιδεία. Ὅσον ἀφορᾷ στοὺς λαοὺς, στοὺς καταναλωτὲς, ὁ Kitto ἀποφαίνεται, ὅτι ζοῦν μιὰ ζωὴ ἀνάλογη τῶν ἀρχαίων εἰλώτων: «Ἄν ἄφηναν ἓναν σύγχρονον —γράφει— νὰ διαλέξῃ μεταξὺ τῆς σκληρῆς ζωῆς τῶν (ἰδιοφύρων) Σπαρτιατῶν καὶ τῶν (καταναλωτῶν) εἰλώτων, θὰ προτιμοῦσε νὰ ζήσει σὰν εἰλωτας παρὰ σὰν Σπαρτιάτης πολίτης» (σελ. 114).

Δὲν γνωρίζω, ἂν ζῇ ὁ καθηγητὴς, ὁπότε θάνατι ὑπέργηρος. Θὰ 'ταν ὅμως ἐνδιαφέρουσα ἡ ἄποψή του ὅσον ἀφορᾷ στὴν «Ἱστορία τῆς Εὐρώπης», ποὺ ἐξεδόθη ἢ πρόκειται νὰ ἐκδοθῇ «εὐλογίαις τῆς Κομμισιόν». Τὸν φαντάζομαι νὰ λέγῃ λοιπόν, ὅτι ἡ Εὐρώπη, ἡ πατρίδα μας, ἐκβαρβαρίστηκε!

Σαράντος Πὰν

ΑΝΑΣΤΑΣΗΣ ΛΕΒΙΔΗΣ, Αἶμα γραφῆς

Δὲν μ' ἀρέσουν οἱ ὕμνοι στὸν ποιητὴ, ὅταν ἡ ποίησις, ὅπως ἐγὼ ἀντιλαμβάνομαι τὸν ρόλο της, πρέπει νὰ κρούῃ τὶς εὐγενέστερες χορδὲς τοῦ νοῦ καὶ τῆς ψυχῆς —κάτι ποὺ σήμερα μὲ τὴν πνευματικὴ ἀφασία καὶ τὴν ἐξαχρείωσι τῶν παθῶν εἶναι πολὺ δύσκολο νὰ ἐπιτύχῃ μὲ στίχους ὁ ποιητής. Ὁ Ἀναστάσης Λεβίδης, πνεῦμα καὶ ἦθος φωτισμένα ἀπ' τὸν γλαυκὸν πανάρχαιον πόντο, εἶναι ὁ ἄνθρωπος ποὺ συνθέτει μὲ τὸν ἴδιο τῶν «θεῶν λόγον», τὰ δικά του δωρήματα στὸν κόσμον ποὺ ζῇ. Ὁ ἴδιος σὲ μιὰ ἄλλῃ ὑπέροχῃ, ὅσο καὶ ἐτούτῃ, συλλογῇ του, μᾶς δίνει τὴν συγκίνησι αὐτῆς τῆς συνάντησης:

«Στὸ φῶς τοῦ Αἰγαίου μὲ διασταυρώνει ὁ πρῶτος λόγος,
μ' ἓνα ὕψος πανάρχαιου ἀγέρα, μὲ ὀρμὴ
κατακλυσμοῦ καὶ ὕμνους ταιριαχτούς, φήμη
ἀκατάβλητη τῆς ἀρχῆς τοῦ πελάγους».

Τὸ φῶς τοῦ Αἰγαίου, λόγος, πνοή, ῥοή χειμάρρου, ὕμνος ζωῆς, ποῦ ξεκινᾷ ἀπ' τὸ ὕγρὸ στοιχεῖο. Θάλασσα, μήτρα τῆς ζωῆς.

Εἶναι φανερὴ ἡ πνευματικὴ ἀνάβασι τοῦ ποιητῆ στὶς πηγὲς τῶν θεοβάδιστων βουνῶν: ἀπ' αὐτές, καθὼς τοῦ ταιριάζει, σκύβει νὰ δροσιιστῇ. Αὐτὴ ἡ θέσι τοῦ ποιητῆ Λεβίδη εἶναι ὄχι μόνον δωρικὴ σὲ ὕφος καὶ λιτότητα, ἀλλὰ ἀγκαλιάζει μὲ ἀγάπη τὸν χῶρο τοῦτο, ποῦ πάσχει μέχρι θανάτου:

*«Διάπλατη ἡ ἡμέρα τῆς ἀποκάλυψης·
στὴ φλογινῇ μεσημβρία, ἓνα κατὰξανθο ρίγος
νὰ γυροφέρνῃ τὸν θεό, νὰ τρέμουν οἱ ἴσκιοι
ἀμίλητοι, ἐκστατικοὶ κι' ἀπροστάτευτοι».*

ἽΟ ποιητῆς «ξέρει», γι' αὐτὸ καὶ τὸν κυριεύει μιὰ προσπάθεια νὰ διαβῇ τὰ σύνορα τῆς καταχνιάς ποῦ μᾶς τυραννεῖ. Ψάχνει νὰ βρῇ τὴν ἔξοδο:

*«Στὴ φυγῇ τῶν στοχασμῶν, πίσω μὲ τίς ἀστραπές,
μὲ τίς φλόγες τοῦ ἡλίου, πρωτογέννητος,
ψάχνω παλιούς φωτισμούς, μακρυνές σκιές,
ἐλεύθερα βήματα, κόσμους παλαιῶν εἰκόνων».*

Εἶναι δύσκολο νὰ βάλῃς στὸ χαρτὶ τίς ἐντυπώσεις σου διαβάζοντας τὴν ποίηση τοῦ Λεβίδη, ὄχι γιατί εἶναι δύσκολο νὰ νοιώσῃς τὴν ἀπλότητα αὐτῶν ποῦ δωρίζει· ἀλλὰ πῶς νὰ τὰ πῆς, ἐὰν δὲν ἐπαναλάβῃς ὅλα ὅσα ἐκλείσει μὲ τόση πυκνότητα στὶς σελίδες του...

*«Τῶν γλάρων οἱ μυθολογίες! "Α ναί! Προαιώνιες
θητεῖες ἀλαλαγμῶν, ἐκεῖ ποῦ ἡ μοῖρα
δὲν ἔσπεκε στὰ δεσμὰ τῶν χαραγμένων δρόμων,
στὴ συντριβὴ τῶν ἡττημένων λογισμῶν».*

Ἐδῶ σταματῶ, μὲ τὴν ἐντύπωσι ὅτι εἶναι τόσο λίγα αὐτὰ γιὰ μιὰ μετάληψι τῶν στοχασμῶν τοῦ ποιητῆ, ὥστε νὰ μὴ ξέρω πῶς νὰ κλείσω αὐτὴ τὴν μικρὴ παρουσίασι τοῦ Α. Λεβίδη γιὰ τοὺς ἀναγνῶστες τοῦ «Δαυλοῦ». Μιὰ συμβουλὴ ὅμως μπορῶ νὰ δώσω σὲ κείνους ποῦ πάσχουν, γιὰ νὰ βροῦν στὴ ποίησι τοὺς ρυθμοὺς τοῦ ἐλληνικοῦ λόγου: Διαβάστε τὴν ὑψηλὴ ποίησι, τὸν λόγο, ποῦ εἶναι ταυτόχρονα λυρικός καὶ πολιτικός, θυμοειδὴς καὶ ἔλλογος, καυστικός καὶ τραγικός. Διαβάστε τὸν ποιητικὸν λόγο τοῦ Ἀναστάση Λεβίδη...

Η.Α. Τσατσόμοιρος

ΟΘΩΝ Μ. ΔΕΦΝΕΡ, Ὁ Θύαμις

Μὲ ἀπασχόλησε τὸ ἐξῆς ἐρώτημα: Ἡ συλλογὴ διηγημάτων καὶ πεζογραφημάτων «Ὁ Θύαμις» τοῦ συγγραφέως Ὁθωνα Μ. Δέφνερ εἶναι μιὰ «διάβασις», ποιητικὴ ἀδεία, στὸν «πλὴν χρόνον»; καὶ χάριν αὐτῆς τῆς διαβάσεως ἐπέρχεται τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἐξιστορήσεως τῶν ὁραμάτων τῆς ψυχῆς τοῦ συγγραφέως στὶς προηγούμενες παρουσίες της στοὺς χώρους τῶν ἀγραφῶν πολιτισμῶν; Αὐτὴ πάντως ἡ πτῆσις ἐκτείνεται καὶ στὴν «προκειμένη», τὴ «σημερινή» τοῦ ψυχῆ, τὴν αἰχμάλωτη τώρα στὴ σάρκα, ποῦ κι αὐτὴν ἐρευνᾷ. Αὐτὴν τὴν ἐντύπωσι σχηματίσα γιὰ τίς «μνημέες» καὶ τοὺς ἀγῶνες τοῦ συγγραφέως διαβάζοντας τὸν «Θύαμις». Ἡ ἀνάγνωσι ἀκόμη τῆς συλλογῆς του μὲ ἔπεισε, ὅτι ὡς καλὸς ἡνίοχος κατευθύνει τοὺς περρωτοὺς ἵππους ποῦ σύρουν τὸ ὄχημα τῆς ὄντοτήτάς του τόσο στὸ χθὲς ὅσο καὶ στὸ σήμερον μὲ στιβαρὸ χέρι ἀλλὰ καὶ μ' ἓνα μειδίωμα ἱκανοποίησης, ποῦ φωτίζει πάντοτε τὸ πρόσωπο ἐκείνου ποῦ τόλμησε νὰ διεισδύσῃ στὸ βάθος τῆς ὑπαρξῆς του. Ὅλα τὰ στοιχεῖα ποῦ συνθέτουν τὸν «Θύαμις» δὲν ἀποτελοῦν τίποτε ἄλλο παρὰ ἓνα ὁδοιπορικὸ στὸ χθὲς καὶ σήμερον, στὴν περιπλάνησί του. Ὁ συγγραφέας Ο.Μ. Δέφνερ αἰσθάνθηκε τὴν ἀνάγκη κι ἀπεφάσισε τὴν «διείσδυσι στὸν χρόνον» ἐλευθερώνοντας τὴν ψυχὴ του ἀπ' τὰ δεσμὰ τοῦ σημερινοῦ εἶναι τῆς, ὥστε νὰ δυνηθῇ νὰ πετάξῃ πρὸς τὸ ἀπει-

ρο και ἐκεῖ νὰ ξανασυναντήσῃ τὶς εἰκόνας, ποὺ μὲ ταχύτητα φωτὸς ταξιδεύουν μεταφέροντας τὸ σχετικὸ χθὲς στὸν παρόντα χρόνο. Γιατὶ μόνον ἔτσι ὁ νοῦς μπορεῖ νὰ προλάβῃ καὶ νὰ διῇ ξανὰ ἐκεῖνο ποὺ ἡ διψασμένη ψυχὴ ἀναζητᾷ. Αὐτὴν τὴν ταχύτητα, ποὺ μόνον ὁ ἀνθρώπινος νοῦς ἔχει τὴν ἱκανότητα νὰ πραγματοποιηθῇ, ὁ Ο.Μ. Δέφνερ χωρὶς δισταγμούς, μὲ τὴν τόλμη τοῦ ποιητῆ ποὺ κρύβεται σκόπιμα μέσα στὸ ὄχημα ποὺ ἡνιοχεῖ ὁ λόγος του, τὴν ἀπεφάσισε. Αὐτὸς εἶναι ὁ «Θύαμις».

Νομίζω, ὅτι δὲν μπορῶ νὰ πῶ περισσότερα γιὰ μιὰ τόσο μεγάλη περιπλάνησι, τὴν ὁποία μὲ ἀπλό, καθαρὸ καὶ μεστό λόγο μᾶς περιγράφει. Διέκρινα ὅμως καὶ μιὰ διάθεσι «διαλογικὴ» ἐντὸς τοῦ κειμένου του: νὰ σημαίνει μήπως, ὅτι ὁ Δέφνερ θὰ μᾶς δώσῃ καὶ ἔργα θεατρικὰ; Ἄς τολμήσῃ· ἔχει ἀσφαλῶς πλούσια ἐμπειρία καὶ λόγον ὀρθὸ νὰ μᾶς πῇ. Διότι ἀρκετὰ ἡ πνευματικὴ ζωὴ τοῦ τόπου συνθλίβεται ἀπὸ τὴν φλυαρία καὶ τὸ «βιβλίον», ἀπ' τὴν «βιομηχανία» ποὺ τὴν ἐκφράζει ἡ βιβλιοδιάρροια, ἔτσι ποὺ ἀντὶ γιὰ φῶς νὰ σκορπίζονται σκοτάδια. Ὁ Ὁθων Μ. Δέφνερ, τὸ γνωρίζω καλά, ἔχει τὴν ἱκανότητα νὰ φωτίζει.

Η.Α. Τσατσόμοιρος

ΕΠΙΛΟΓΗ ΑΠΟ ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ ΠΟΥ ΜΑΣ ΑΠΕΣΤΑΛΗΣΑΝ

ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ, *Ἀναλυτικὸν εὑρετήριον τῶν πενήντα πρώτων τόμων τοῦ Δελτίου Κυπριακῶν Σπουδῶν (1936-1980), Λευκωσία 1989.*

Μιὰ ἐργασία, ποὺ διευκολύνει τὸν ἐρευνητὴ καὶ ὅποιον ἐπιθυμεῖ μιὰ ἐνημερωτικὴ προσέγγιση στὶς μελέτες ποὺ περιέχονται στοὺς τόμους τοῦ Δελτίου τῆς Ἑταιρείας Κυπριακῶν Σπουδῶν σ' ἓνα διάστημα πενήντα χρόνων. Στὸ προλογικὸ του σημείωμα ὁ Κύπρος Χρυσάνθης, πρόεδρος τῆς ἑταιρείας, καταλήγει: «Ἐχὼ τὴ συναισθησὴ πὼς ἐπitéλεσα χρέος ἐναντὶ τῶν μελῶν τῆς Ἑταιρείας καὶ γενικὰ τῶν ἐραστῶν τῆς ἐπιστήμης». Ἡ συμπεκνωμένη δουλειά του μὲ τὴν ἀριστη ταξινόμηση τὸν δικαιώνει.

Μ.Χ. Ἑλ.

ΓΙΑΝΝΗΣ Κ. ΣΑΛΒΑΡΛΗΣ, *«Ταξιδεύω γύρω σου...» (ποιήματα), «Ἀπανεμιά», Ἀθήνα 1990.*

Ὁ Λέσβιος λογοτέχνης Γιάννης Κ. Σαλβαρλῆς καθιερώνεται μὲ τὸ βιβλίο του αὐτὸ σάν ἑνας κατ' ἐξοχὴν σύγχρονος ἐρωτικὸς ποιητῆς. Κι ὅμως, δὲν εἶναι ἡ γυναῖκα, αὐτὴ ποὺ ἀγάπησε. Εἶναι ὁ ἑαυτὸς του ποὺ ἀνύψωσε τὴ γυναῖκα συνηθισμένη σ' ὅλα τ' ἄλλα - σὲ δυαδικὸ σύμβολο Ἰδέας καὶ Ἰδανικῶν. Μετὰ τὰ ἀριστουργήματα τοῦ παρελθόντος καὶ ἄλλοι προσπάθησαν νὰ γράψουν σήμερα ἐρωτικὴ ποίηση, μὴν ξεπερνώντας ὅμως τὰ φληναφήματα καὶ τὸ ἐρωτικὸ «μπλᾶ-μπλᾶ». Ὅχι ἔτσι ὁ κ. Γ.Κ.Σ., ποὺ, ἂν καὶ «ταξιδεύει γύρω τῆς», ἡ «φίλη φεύγει» (γιὰ νὰ πάρουμε στίχους του) καὶ τὸ ἄπιαστο ὄνειρο συνεχίζει νὰ τὸν ἐγκαταλείπει. Ὅμως, τὸ καθ' ἡμᾶς, πιστεύουμε στὴν ἀλήθεια καὶ στὴ σοφία τοῦ λεχθέντος: Νὰ μὴν ἀρνεῖσαι αὐτὸ ποὺ σοῦ προσφέρει ἡ ζωὴ· νὰ μὴν ἀναζητᾷς αὐτὸ ποὺ σοῦ ἀρνεῖται.

Ο.Μ.Δ.

ΥΠΕΝΘΥΜΙΣΗ ΣΤΟΥΣ ΑΝΑΓΝΩΣΤΕΣ

Ἐπενθυμίζεται στοὺς ἀναγνώστες, ὅτι, λόγω τῆς θερινῆς περιόδου, ὅπως κάθε χρόνο τὸ ἐπόμενο 104ο τεύχος τοῦ «Δαυλοῦ» (Αὐγούστου 1990) θὰ συνεκδοθῇ καὶ θὰ συγκυκλοφορήσῃ συσσωματωμένο στὸ 105ο τεύχος στὶς 15 Σεπτεμβρίου 1990.